

Vista aèria de Manresa, any 1929. Josep Gaspar i Serra (Manresa, 1892 - Barcelona, 1970)
© Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC)

PLA ESPECIAL URBANÍSTIC DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC, ARQUITECTÒNIC, ARQUEOLÒGIC, PALEONTOLÒGIC, GEOLÒGIC I PAISATGÍSTIC DE MANRESA

VOLUM I. INFORMACIÓ ESCRITA

PART I. MEMÒRIA, NORMATIVA I ESTUDI ECONÒMIC I FINANCER

Antoni Vilanova, arquitecte

Director de l'equip redactor del Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric,
arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa

Anna Camps, arquitecte

Lluís Virós, Doctor en Geografia i Història

Marc Cucurella, arqueòleg

Ramon Besora, advocat

Eugeni Llaneras, arquitecte col·laborador

Michela Schivo, enginyera de la construcció-arq.

Manresa, març de 2011

MEMÒRIA

Equip redactor

Antoni Vilanova, arquitecte

Director de l'equip redactor del Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa

Ramon Besora, advocat

Anna Camps, arquitecte

Lluís Virós, Doctor en Geografia i Història

Marc Cucurella, arqueòleg

Col·laboradors

Eugeni Llaneras, arquitecte

Michela Schivo, arquitecte

Taula d'entitats col·laboradores

Amics de l'Art Romànic

Amics de la Seu

Associació pel Museu Comarcal de Manresa

Arxiu Comarcal del Bages

Centre d'Estudis del Bages

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) Delegació del Bages i Berguedà

Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya (EIC) Demarcació de la Catalunya Central

Meandre

Agraïments

Agraïm també la col·laboració de totes aquelles **persones**, altres **entitats públiques i privades**, així com **organismes de l'administració** que ens han ofert els seus coneixements i serveis en la realització d'aquest document. Altrament volem esmentar d'una manera especial a **Raquel Lacuesta** i tot l'**equip redactor del Catàleg i Pla Especial de Patrimoni de l'any 1985** per la informació, la documentació gràfica i l'ajuda aportada en la redacció d'aquest Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa.

MEMÒRIA INFORMATIVA

0. ANTECEDENTS

El Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (en endavant PEUPM) s'emmarca en allò que disposa l'article 33.2 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (LPCC), els articles 67.1.a i 69, Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme de Catalunya (LUC), i com a planejament derivat del *Pla General d'Ordenació Urbana de Manresa (PGOU)*¹ que és l'instrument vigent (aprobat definitivament l'any 1997) de regulació integral del territori referit a l'àmbit del terme municipal.

El nou document que es redacta refon el *Catàleg i Pla especial de Protecció del Patrimoni Històric-Arquitectònic i Ambiental de Manresa*, aprovat definitivament el 23 de gener de l'any 1985². Aquest instrument ha estat desenvolupat i ampliat a través de diverses modificacions i també mitjançant el planejament derivat que ha incorporat la protecció de nous edificis i elements arquitectònics que han estat considerats, a l'igual que l'inventari de béns, en la redacció del PEUPM.

L'any 1992 va redactar-se el *Programa d'Arqueologia Urbana de Manresa*³ que ha estat el document marc per la protecció de les restes arqueològiques de la ciutat juntament amb l'Inventari Arqueològic realitzat per la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.

A partir d'aquells anys, amb el Catàleg de 1985 en vigor, s'inicien algunes campanyes ciutadanes endegades per la salvaguarda del patrimoni manresà, continuadores de les que s'abordaren en els anys de la *transició democràtica* (1977-83) en el marc del "Salvem Catalunya per la Democràcia" (centrades en el Casino, la Florinda, el Conservatori, el Kursaal i la Torre Lluvià) i la reivindicació de l'església de Sant Francesc com auditori, les intervencions en edificis protegits com la caserna del Carme per adequar-la en alberg o els Dipòsits Vells com a seu del Museu de la Tècnica.

Finalment, cal destacar que al llarg de tot el període de vigència del Catàleg actual, sempre hi ha hagut ciutadans i ciutadanes que, des d'una perspectiva personal, professional o bé en el si d'entitats, han estat vigilant pels interessos patrimonials i urbanístics de la ciutat, d'aquest interès n'ha sorgit la Carta de Manresa sobre el Patrimoni que a continuació es transcriu:

CARTA DE MANRESA SOBRE EL PATRIMONI

Estem vivint un temps crític per al patrimoni. Les grans transformacions urbanístiques que s'estan produint en tots els camps afecten de ple el patrimoni. La destrucció, la desfiguració, l'oblit, la marginació, són realitats quotidianes que afecten els béns patrimonials del nostre entorn. Som conscients que el patrimoni en tots els seus vessants és un llegat que hem de conservar, protegir, millorar i transmetre a les futures generacions. El patrimoni és de tots i cal la complicitat i la participació de tots els sectors socials en la seva defensa. La preservació del patrimoni és un gran repte cultural i social que tenim plantejat. Amb la finalitat de debatre, de plantejar propostes i de sensibilitzar la societat sobre el patrimoni hem establert les següents conclusions:

1. Fem una crida a tots els Ajuntaments perquè protegeixin el patrimoni. Per aconseguir-ho cal realitzar i actualitzar els Inventaris dels elements patrimonials i relitzar i executar un Pla Especial de Protecció del Patrimoni.
2. Instem les Institucions públiques i privades a promoure campanyes per tal de sensibilitzar tots els sectors de la societat sobre el patrimoni. Entenem que la millor via és la de difondre el coneixement i la de l'educació sobre els valors del patrimoni.
3. Plantegem la conveniència d'usar les noves tecnologies per a la difusió del patrimoni a nivell social però també per a la seva documentació i estudi.
4. Constatem la necessitat de documentar de manera completa i rigorosa abans de qualsevol actuació sobre els béns patrimonials. Cal documentar des dels inicis fins al moment de la intervenció sense menystenir cap etapa històrica.

¹ *Pla General d'Ordenació Urbana de Manresa (PGOU)*, aprovat definitivament el 23 de maig de 1997.

² *Catàleg i Pla especial de Protecció del Patrimoni Històric-Arquitectònic i Ambiental de Manresa* redactat per BALANA, Francesc; FONT, Joaquim; TUSELL, Narcís, arquitectes; LACUESTA, Raquel, historiadora de l'art i GIL-VERNET, Àngels, advocada. Aprobat definitivament el 23 de gener de 1985.

³ *Programa d'Arqueologia Urbana de Manresa*, promogut l'any 1992 per l'Ajuntament de Manresa i la Generalitat de Catalunya, amb l'assistència tècnica de l'empresa Arqueociència (Serveis Culturals).

5. Defensem que el patrimoni té un valor per ell mateix, per tant la seva existència i conservació sempre ha de prevaldre tot i que quan calgui s'han de buscar nous usos per assegurar-ne la conservació sobretot en el cas del patrimoni industrial.
6. Valorem que qualsevol actuació sobre el patrimoni ha de ser interdisciplinària amb la participació de tècnics de diverses especialitats per tal de garantir un major encert en l'actuació.
7. Defensem que el patrimoni és cosa de tots, que és un bé col·lectiu, que és fonamental per a la creació de la identitat i per això cal la màxima implicació i participació ciutadana.

CONCLUSIONS DE LA JORNADA SOBRE EL PATRIMONI DEL CEB FETA AL CASINO DE MANRESA EL 26 DE GENER DE 2007

1. SITUACIÓ I ÀMBIT

El PEUPM s'emmarca i se situa abastant la totalitat del terme municipal de Manresa, amb la voluntat de complementar, des de l'òptica actual, el discurs sobre la protecció del seu patrimoni en la seva globalitat; des de les visions històriques, arquitectòniques, arqueològiques, geològiques, paleontològiques i paisatgístiques, tractades des del punt de vista físic (material) i/o documental (testimoni de la memòria), fins al conjunt de valors singulars que són reflex d'una identitat cultural col·lectiva.

Límits del terme municipal

El terme municipal de Manresa, de 41,24 km², es troba a l'extrem meridional del Pla de Bages, a l'angle de confluència dels rius Llobregat i Cardener. El municipi de Manresa limita, al nord, amb els municipis de Sant Joan de Vilatorrada i de Sant Fruitós de Bages; a l'est, amb els termes de Mura, Rocafort i Pont de Vilomara; al sud amb Castelltallat, Sant Salvador de Guardiola i Sant Vicenç de Castellet, i a l'oest limita amb Rajadell, Sant Salvador de Guardiola i Fonollosa.

Entitats de població i entorn rural

A més de la ciutat de Manresa, el terme comprèn un nombre important d'entitats de població entre partides, caseries i ravals esparsos arreu. Entre les partides més destacades cal anomenar: el Colomer, els Comtals (amb la seva fàbrica i colònia obrera), les Ferreres, l'Oller i el Poal. No menys destacades són les caseries i sectors de la fàbrica dels Polvorers i la Fàbrica Vermella, Vistalegre, els Trullols, el Camí del Suanyà, el Mas d'en Pla, el Mas d'en Roca igual que les Marcetes, el Mas Terrós i la Plana del Pont Nou, algunes d'elles amb construccions d'arquitectura tradicional, particularment realitzades en pedra seca (pous de glaç, barraques de vinya, tines i marges o feixes) i de remarcable valor patrimonial, individualment o com a conjunt, essent conformadors amb altres espais naturals o elements de l'arquitectura industrial, com la Central de les Marcetes, d'un veritable paisatge cultural a protegir. De major importància en el conjunt de la distribució dispersa són els ravals i barris perifèrics, amb personalitat pròpia i diferenciada i que anaren sorgint a partir dels forts moviments migratoris, principalment, al llarg de la dècada dels anys cinquanta i seixanta. Entre aquests cal destacar els barris o ravals del Guix, el Xup, Sant Pau, la Guia, Miralpeix, Sol i Aire, Bella Vista, la Catalana, Tres Creus, la Carretera d'Igualada, la Pujada Roja, la Parada, les Cots, el Grau i el Pont de Vilomara a la banda dreta del Llobregat.

Xarxa de comunicacions i transports

Des dels temps medievals la ciutat és punt de confluència de vies de comunicació i lligam entre el litoral i els Pre-pirineus. Mitjançant el pas de Manresa hom canalitza totes les comunicacions de la conca del Llobregat i els altiplans circumdants. La ciutat és avui dia el nus de comunicacions més important de l'interior de Catalunya. Les principals vies de comunicació són la carretera d'Abrera a Manresa (C-55), que s'obre pas a través del congost del Cairat, obert l'any 1974; la carretera de la Bauma a Terrassa per Torrelblanca (C-58), oberta l'any 1975 i l'autopista de Terrassa a Manresa (C-16). Aquesta via de comunicació, inaugurada el 20 de juny de 1989, forma part de l'anomenat *Eix del Llobregat* i s'inscriu en l'itinerari europeu E-9. En l'aspecte econòmic ha estat un element cabdal pel creixement i desenvolupament del municipi. Culturalment, els treballs per la seva construcció – especialment els desmunts, talusos i trinxeres – van posar al descobert tot un seguit de seccions estratigràfiques de gran interès des del punt de vista geològic i paleontològic, com la Solsida de terres submarina del turó del Jeroni (*slump* del talús) al Raval de Manresa, per exemple. Tots aquests elements han estat convenientment recollits i protegits a partir de l'*Inventari dels punts d'interès geològic i paleontològic del municipi de Manresa*⁴, document normatiu dins del PEUPM.

⁴ CLIMENT, Ferran. *Inventari dels punts d'interès geològic i paleontològic del municipi de Manresa*, promogut per l'Ajuntament de Manresa, 2009-10. Geosei (coordinació i redacció); Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) (Assessorament científic i supervisió) i Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) (Assessorament científic).

Altament, des de l'òptica patrimonial no podem oblidar el rol destacat dels camins i les carreteres tradicionals i que han afermat històricament el paper de la ciutat de Manresa com a centre aglutinador de les comarques de l'interior de Catalunya. Així, des de l'antic Camí Ral, amb traces que encara són visibles avui dins el terme de Manresa, fins les altres vies històriques que ressegueixen els solcs oberts pel riu Llobregat i els seus afluents i que han estat clau en el desenvolupament industrial dels segles XIX i XX, amb l'establiment de les colònies tèxtils i facilitant la comunicació i el transport entre ciutats industrials: com la C-37 de Manresa a Igualada, la C-16 de Manresa a Guardiola de Berguedà, la C-55 de Manresa a Solsona i, especialment l'Eix transversal (C-25) de Cervera a Riudellots de la Selva. Altres carreteres locals comuniquen la capital comarcal amb altres indrets del Bages.

Si l'estructura de camins i carreteres tradicionals és remarcable com a valor patrimonial i de paisatge, no podem oblidar el paper rellevant dels ferrocarrils en la transformació i desenvolupament urbà i del conjunt del territori. El sistema ferroviari ha estat cabdal de cara a la vertebració i consolidació de Manresa com a ciutat industrial i, també, com a centre comercial i de serveis d'abast supracomarcal. El ferrocarril arriba a Manresa l'any 1859, mentre que la construcció de la línia de via estreta de Manresa a Berga (el *Carrilet* o *els Catalans*), ho fa l'any 1883, reforçant encara més el paper de la ciutat. Avui resten les dues línies fèrries, explotades comercialment per Renfe i FGC. L'estació de Renfe es troba a la riba dreta del Cardener. Aquesta via comunica Manresa amb Barcelona d'una banda, i Lleida i Saragossa, de l'altra. Els FGC tenen tres estacions a la ciutat: el baixador del carrer de l'estació de Viladordis (*Manresa-Viladordis*), *Manresa-Alta* i el baixador del carrer Primer de Maig (*Manresa-Baixador*). Aquesta línia uneix Manresa amb Barcelona i des de l'estació de Manresa-alta es desvien els trens de mercaderies vers les mines de Súria i Sallent. Cal recordar que aquesta via de Sallent forma part de l'antiga línia que unia Manresa amb Guardiola, relligant totes les colònies tèxtils del tram superior del Llobregat i operativa fins el 30 de juny de 1973. La construcció d'aquest traçat ferroviari (*carrilet*) fou una iniciativa dels fabricants cotoners de l'Alt Llobregat que volien enllaçar les seves fàbriques amb la línia de tren Manresa - Barcelona per optimitzar el transport de bales de cotó del port a les fàbriques i també una sortida més econòmica i ràpida per als seus productes ja manufacturats. Això es nota clarament als consells d'administració de l'empresa que explotava el tren, controlats pels grans industrials cotoners de les colònies del Llobregat, ja que eren accionistes de la companyia ferroviària els germans Soldevila (Colònia Soldevila de Balsareny), Antoni Teixidor i Bassacs (Cal Bassacs), Josep Monegal i Nogués (propietari de l'Ametlla de Casserres), els germans Viladomiu (Viladomiu Vell i Viladomiu Nou), Antoni i Agustí Rosal (Colònia Rosal), Josep Pons (Colònia Pons).

2. OBJECTE DEL PLANEJAMENT

El PEUPM té per objecte primordial tractar, específicament, la protecció del patrimoni cultural del municipi, entès com el derivat de l'acció humana al llarg dels segles, en totes les seves manifestacions incloses les relatives al seu relleu històric i social. Resta, doncs, pendent d'abordar una altra vessant concreta com és la protecció del paisatge natural (arbres, arbredes o indrets paisatgístics concrets) que en alguns casos s'enumeren, a tall informatiu, a la present memòria, però que no es recullen en tota l'extensió ni la seva protecció està tractada, a nivell normatiu, en el present pla.

S'entén per Patrimoni Arquitectònic, Arqueològic, Ambiental i Històric de Manresa, el conjunt d'edificis, ambients (urbans i rurals), fronts edificatoris, construccions i elements patrimonials d'interès cultural (creus de terme, fonts, dipòsits, refugis de la Guerra Civil, etc...); paviments; carrers; places i camins, així com altres espais o racons que, considerats aïlladament o en conjunt, constitueixen, amb la inclusió del Patrimoni Geològic i Paleontològic a partir dels seus jaciments, la identitat històrica de Manresa i representen un llegat cultural per transmetre a posteriors generacions.

El reconeixement de diversos béns patrimonials, diferenciats en el PEUPM, ha de servir per explicar els grans capítols de la història, els assentaments i el creixement de la ciutat, a través d'uns testimonis que representen una identitat cultural, singular i definida, al llarg de molts anys.

El PEUPM estableix els mecanismes de protecció del béns declarats; fomenta les mesures de conservació, millora i difusió del patrimoni, preveu la gestió global del mateix, on es superposen i interaccionen, de manera especial, els valors arquitectònics, arqueològics, paisatgístics, històrics, socials i mediambientals. La redacció del mateix s'ha fet sota una base de treball pluridisciplinari amb una visió participativa i de conjunt, establint un protocol d'intervenció unitari, davant del discurs que ha d'avaluar decisions plurals sobre la definició, el tractament i els criteris d'intervenció que hauran de regular les actuacions en ambients, conjunts o béns protegits, així com en els seus entorns.

Es vol tractar, sense apriorismes conservacionistes, les peces singulars monumentals, des del punt de vista del context urbà, dels seus valors històrico-artístics fins a elements representatius de la memòria històrica, per tal d'oferir unes determinacions específiques d'intervenció i no només unes normatives genèriques de prevenció.

Es valora de manera prioritària, la realitat paisatgística de la ciutat històrica (Nucli Antic), amb els seus ambients dins el recinte emmurallat; la formació de l'eixample burgès i els seus fronts més reconeguts, així com la presència d'un teixit urbà general representat per determinats carrers o places (ambients) enfront dels elements singulars. Per aquest motiu es vol fomentar el manteniment i la integració creativa en el context urbà i paisatgístic dels ambients i conjunts de gran interès, per enriquir la comprensió de l'evolució històrica i la transformació del territori urbà i periurbà.

La preservació dels valors paisatgístics, arqueològics, històrics i culturals de Manresa constitueix manifestació del principi de desenvolupament urbanístic sostenible i ha de contribuir significativament a la qualitat de vida de les generacions presents i futures, així com refermar el caràcter singular i identitari del municipi envers la dinamització del coneixement i el foment del turisme.

És amb aquest objectiu que es planteja la Revisió del Catàleg de Patrimoni de Manresa, mitjançant la redacció d'un únic Pla especial urbanístic de protecció per tot el terme municipal, amb criteris adequats per a cada capítol (arquitectònic, arqueològic, mediambiental, paleontològic, geològic, històric, etc...), però tendint a obtenir una base general d'interrelació conjunta entre tots ells per tal de visualitzar-ho també gràficament en un únic conjunt de plànols informatius i normatius.

Per complir amb aquesta finalitat, s'han establert tres línies bàsiques en la redacció del PEUPM:

2.1 Actuació patrimonial

El document parteix de la constatació que el Pla Especial i Catàleg vigent, des de l'any 1985, està elaborat a partir d'una relació, molt ben estructurada, d'ítems arquitectònics singulars, amb la incorporació d'alguns ambients urbans, destacats en origen i definits en posterioritat a través de diverses figures de planejament derivat que han incorporat al catàleg vigent, tant elements recollits en l'inventari, com d'altres considerats posteriorment. Tots els béns catalogats, però, són tractats majoritàriament des d'una escala urbana, sense interacció, determinant diversos nivells de protecció i delimitant uns entorns de proximitat. Respon en definitiva al plantejament que es feia en la redacció "a la defensiva" de la major part dels catàlegs dels anys 1980.

El plantejament del PEUPM, elaborat a partir de noves bases legislatives, dimensionals, conceptuals i d'àmbit, difereixen de l'existent. Així, d'una banda hi ha una legislació competent en qüestions de patrimoni, a escala nacional, la Llei del Patrimoni Cultural Català (LPCC, 9/1993); per l'altre el marc físic d'actuació comprèn la totalitat del terme municipal. També cal esmentar que els valors i conceptes per a determinar la protecció són, avui, necessàriament pluridisciplinaris i associats entre ells –no es parla únicament d'àmbits concentrats en l'arquitectura o l'arqueologia- sinó que es determinen totes les vessants que presenta el patrimoni en l'actualitat, com una suma de valors arquitectònics, arqueològics, geològics, paleontològics, mediambientals i, especialment, de qualitat paisatgística. Finalment, es determina el concepte de l'àmbit no únicament des del punt de vista físic (geogràfic o posicional) sinó des del marc dels valors de pertinença i d'interrelació que poden tenir els seus elements, es tracti d'espais urbans o de conjunts de béns situats en el rodal.

2.2 Interrelació multidisciplinària

El PEUPM no és, doncs, una "revisió i actualització" del document existent, sinó que incorpora noves visions polièdriques, multidisciplinàries i d'abast territorial sota les òptiques següents:

- Comporta un pla de protecció que també ha d'afavorir una promoció tècnica, econòmica i un millor coneixement i reconeixement de l'evolució històrica de la ciutat i el seu territori.
- Es vol valorar i preservar el bé cultural-etnològic-històric, a partir d'un nou concepte anomenat **protecció documental**, més enllà de la gestió urbanística convencional, que permet valorar i determinar, per alguns elements, un grau de protecció que no comporti, obligatòriament, una protecció física del bé, però que reculli en un treball d'investigació el testimoni gràfic i documental del bé, mitjançant la redacció d'un **informe patrimonial**.
- La declaració d'un element com a bé catalogat, s'ha estimat a partir d'un discurs tècnic i professional sota visions plurals. La determinació d'una **protecció física** en els seus diferents graus o nivells (integral, parcial o ambiental) comporta la definició individualitzada

de criteris per cadascun dels béns; indicant, especialment, què ha de ser preservat i com s'ha d'intervenir.

- El PEUPM i el seu Catàleg han de ser un document urbanístic però també didàctic i pedagògic. Cal per tant una col·laboració entre administració, particulars i la ciutadania en general per desenvolupar-lo.
- Es considera que la justificació primordial per preservar el patrimoni no pot ser únicament a partir del seu valor intrínsec -entès com element material- sinó a través del seu valor relatiu, associat a altres factors rellevants -materials o immaterials- com la cultura, la història, la ubicació física, la imatge paisatgística i/o la capacitat de consolidar, encara que sigui puntualment, la identitat i la personalitat de Manresa.
- Es pretén establir cada ambient, front, conjunt o element en el teixit urbà i periurbà.
- Es podrà preveure, per a la seva gestió futura, d'un pressupost econòmic i d'uns mecanismes d'ajut pel correcte manteniment i execució del PEUPM. Caldrà, doncs, posar èmfasi en els aspectes complementaris per a un millor desenvolupament del Pla: manteniment i restauració, pla de subvencions, tractament fiscal, etc.
- Altrament, s'han avaluat sistemes de salvaguarda o conservació d'elements arquitectònics complementaris (reixes, balcons, ceràmiques, vitralls, targes fixes sobre les portes d'accés, etc...), estimant el seu manteniment, la recol·locació en una nova posició o preveient el seu trasllat al Museu Comarcal de Manresa, així com locals comercials i botigues que disposen d'una personalitat i identitat remarcable, tant en el seu espai físic (contenedor) com en els seus béns mobles (contingut).
- Finalment, per la redacció dels documents del PEUPM, s'han volgut utilitzar les noves tecnologies amb l'ús dels programes informàtics més idonis i compatibles: per la superposició de planimetries i fotovols històrics sobre documents actuals de les mateixes característiques; per establir sistemes de georeferència cartogràfica amb l'atribució de les coordenades GPS dels béns catalogats; per la implementació de les fitxes del Catàleg (base de dades); per a la plasmació planimètrica dels béns catalogats i els respectius nivells de protecció, així com per la realització dels plànols d'emplaçament dels béns i la definició dels seus entorns (CAD); per les assignacions derivades del Cadastre (Oficina del Cadastre Virtual); per la captació d'imatges aèries a través de programes de visualització de fotovols,... Tot el desplegament de mitjans tècnics s'ha fet de forma coordinada amb el Servei d'Informàtica de l'Ajuntament de Manresa amb la finalitat de que, tant els documents gràfics com els de text, siguin plenament compatibles amb les eines que disposa el municipi possibilitant la seva immediata associació i vinculació amb d'altres bases complementàries.

2.3 Àmbits d'actuació prioritària envers el Catàleg del 1985

En base a la diagnosi del pla vigent i fruit del treball dins la *Comissió tècnica de seguiment en la redacció del PEUPM*⁵ s'ha valorat la necessitat d'incidir, de manera especial, sobre quatre àmbits destacats en el reconeixement del patrimoni de Manresa atenent als trets més singulars i definitoris:

A. El Nucli Antic i Muralles, el Passeig, les Escodines, les carreteres de Vic i de Cardona: el patrimoni protegit com a valor unitari i de paisatge (el concepte d'ambients i fronts consolidats)

Al Nucli Antic al primer tram del Passeig i el seu entorn i, en menor mesura, a les Escodines i a les Carreteres, s'hi troba la major concentració de patrimoni protegit del territori municipal, a més a més d'importants àmbits subjectes a protecció arqueològica. En aquest context, la recuperació dels edificis d'interès (catalogats individualment) va associada a la substitució d'altres propers o coetanis, per arquitectures més actuals. La realitat actual mostra un nombrós contingent d'edificis en mal estat i d'altres en clara disonància amb els valors de conjunt que s'expressen per aquests sectors esmentats. Entenem que cal abordar, des del PEUPM com a instrument de regulació patrimonial, derivat del PGOU, la potenciació i nova definició d'ambients i fronts edificatoris per tal de superar el valor individualitzat de cada element i afavorir una visió paisatgística equilibrada i racional. Aquests paisatges urbans singulars tenen valor, en present i en futur, a partir de la permanència dels immobles antics referents; renovats, rehabilitats i

⁵ La **Comissió tècnica de seguiment en la redacció del PEUPM** ha estat integrada pels membres de l'equip redactor i per tècnics del Servei d'Urbanisme i de Cultura de l'Ajuntament de Manresa: TORRAS, Josep; MESTRES, Francesc; TORRES, Ricard; ARGEMÍ, Mercè; CAMPRUBÍ, Judith

restaurats amb la introducció de noves activitats i noves formes d'utilitzar l'espai, en consonància amb la formalització de nous edificis, amb tractament formal integrador, per obtenir una correcta *adequació ambiental*, combinat amb la homogeneïtzació progressiva de criteris i materials en la renovació de l'espai públic i del seu mobiliari urbà. Aquests objectius, desenvolupats per part de l'Ajuntament des de fa uns anys, permeten en el cas del Nucli Antic, la progressiva conversió de molts carrers (ambients) en illa de vianants. Tot el procés endegat i que tindrà continuïtat des de l'aplicació del PEUPM ha de contribuir a la revitalització del centre històric i dels teixits amb personalitat pròpia com són el primer tram del Passeig i els carrers del seu entorn, les Escodines i les Carreteres de Vic i de Cardona.

És important, per les raons apuntades, considerar la importància dels ambients declarats on s'estableixen elements singulars amb protecció integral o parcial i, d'altres, que resten sotmesos a la protecció ambiental definida globalment o bé documental, possibilitant l'estudi i anàlisi patrimonial d'immobles que puguin tenir una afectació que impedeixi la seva preservació física en el lloc.

B. L'espai rural i els valors del paisatge

En un marc d'actuació territorial i no únicament urbà, convé ampliar la protecció del patrimoni en el conjunt d'espais lliures del municipi amb el concepte de valorització del paisatge agrari a través dels elements patrimonials i les seves zones de referència. La proposta no s'ha de reduir a la mera protecció d'elements aïllats; ben al contrari, ha de vincular-se amb la protecció i definició d'itineraris de natura, d'arbres i arbredes singulars, de construccions rurals, de llocs i toponímies rellevants, i d'espais naturals d'interès específic (geològic, arqueològic, paleontològic o paisatgístic). En aquesta línia, pren una gran rellevància la promoció del conjunt d'elements de la construcció tradicional de pedra en sec (marges o feixes, barraques de vinya, tines, sínies, etc...) i dels espais agraris singulars, com ho són els de les hortes del Poal i de Viladordis més el conjunt d'arbres i arbredes que, considerats com a patrimoni natural hauran de ser regulats a partir de la futura redacció d'un document d'inventari i de catàleg específic.

C. El valor de l'arquitectura industrial

Des del punt de vista econòmic, tot i la importància del comerç i dels serveis en l'actualitat i la de l'agricultura en temps remots, es pot dir que Manresa respon al model de ciutat industrial. Només cal fer un breu recorregut per la història de la ciutat per adonar-se de la importància de la indústria. La teoria ens diu que hi ha almenys dos tipus de factors que l'atrauen i la fomenten: els naturals -com l'accés fàcil a les fonts d'energia i a les primeres matèries- i els humans -com l'experiència mercantil i tecnològica-, i Manresa ha explotat abastament el seu potencial en els dos.

Abans de la revolució industrial, quan les activitats industrials s'anomenaven artesanies, Manresa ja va tenir un fort desenvolupament. El primer pas va ser l'arribada de la Sèquia al final del segle XIV, que va convertir el terme de Manresa en un regadiu i va eliminar la típica inestabilitat dels mercats medievals, en els que els consumidors només podien adquirir béns manufacturats quan tenien bones collites. Aquesta infraestructura ha estat reconeguda, en la totalitat de l'àmbit municipal, com un dels elements referents del patrimoni de Manresa.

La ciutat, a partir dels segles XVII-XVIII es va especialitzar en la producció de pells adobades i en la de teixits de llana i, sobretot, de seda. Aquesta fibra de luxe va introduir de ple Manresa en la manufactura o protoindústria. Com que el sistema de producció era bàsicament domèstic, els operaris o mestres velers treballaven a casa amb petits telers accionats a mà dels quals no hi quedaven rastres dins la trama urbana. Per aquesta raó, el patrimoni industrial de la segona meitat del segle XVIII és únicament documental i s'ha de cercar en la rica documentació conservada als arxius.

Després de les guerres de l'última dècada del segle XVIII i de les dues primeres del XIX, el capital protoindustrial es va reinvertir en la formació de la indústria moderna. Entre 1801 i 1818 s'instal·len al Torrent de Sant Ignasi deu filatures mecàniques que inicien la industrialització de la ciutat. Totes elles funcionaven amb rodes hidràuliques accionades per l'aigua sobrant de la Sèquia. Tampoc queden restes visibles d'aquesta etapa d'inici de la indústria; les fàbriques del torrent han estat substituïdes per altres de posteriors -com la del Salt- i la majoria han desaparegut -el molí de Joan Baptista Soler va ser enderrocat per bastir la fàbrica de Bertrand i Serra, Ca l'Arguoll pels Tints Baltiérrez, Cal Serrano per fer un conjunt d'habitatges; a sobre de Ca l'Arenys es va fer la plaça de Sant Ignasi i, la fàbrica de les Fontetes es va enderrocar. Només es poden trobar restes originals sota terra, com a testimonis de l'arqueologia industrial,

on encara hi ha els salts i els fonaments de les fàbriques de l'Areny i del Salt perquè s'utilitzen com a part de la xarxa de clavegueram en actiu.

Anys més tard, la principal companyia manufacturera de Manresa, la de Pau Miralda, va aixecar el primer edifici industrial que mereix el qualificatiu de fàbrica moderna, la dels *Panyos*, declarada avui com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) i reconeguda com a tal en el PEUPM –s'incorpora la Declaració com a annex 2 al final de les fitxes de protecció–.

La fàbrica dels Panyos inaugura una segona etapa de la industrialització manresana en la que es construïran noves rescloses i canals als marges del Cardener al llarg de tot el seu pas pel terme municipal i que també s'han incorporat convenientment en el Catàleg. Així, seguint el curs descendent del riu, trobem la resclosa i canal de la fàbrica Pirelli, la resclosa i canal dels Panyos, la resclosa de l'antiga fàbrica del Pont de Fusta (ubicada on hi ha l'hotel Pere III), la resclosa del Pont Vell, la resclosa de l'antiga fàbrica Roques de Sant Pau, la resclosa de la farinera Favorita, la resclosa de la fàbrica dels Polvorers (al marge dret del riu), la resclosa i el canal de la fàbrica Vermella i la fàbrica Blanca (a Sant Pau), la resclosa i el canal de la fàbrica del Pont de Rajadell, la resclosa i canal de la fàbrica dels Comtals i, ja en el riu Llobregat, la resclosa i canal de la fàbrica de Castellgalí. Han desaparegut les rescloses de Cal Bonamossa, Cal Roca i la de la Cots (on s'ubiquen els nous jutjats).

Un dels fets més rellevants pel desenvolupament de Manresa, que reforça el paper central de la ciutat en la indústria catalana, és el de l'arribada el 1859 de la línia de ferrocarril del Nord, entre Barcelona i Zaragoza, fet que revoluciona les comunicacions i transforma l'economia de l'època. L'Estació del Nord o de la RENFE és l'element referent per la seva posició estratègica i per determinar una fita en la connexió urbana des de el sud i en la definició d'un nou paisatge.

En una tercera etapa, quan els salts d'aigua estaven tots ocupats i les possibilitats de fer-ne de nous es van esgotar, les indústries grans que volien fer ampliacions van colonitzar les conques del Llobregat i el Cardener. A la ciutat, aprofitant l'aparició de les turbines hidràuliques i amb la implantació de màquines de vapor es van instal·lar fàbriques petites i mitjanes que aprofitaven el cabal d'aigua dels ramals de la Sèquia, com la fàbrica de les Puntes, la del Guix o altres ja desaparegudes al Torrent de Predicadors (per sota del passeig de Pere III) com la Lluvià (després *La Metalúrgica Textil*) o la de Pere Parera, per citar les més grans.

L'últim decenni del segle XIX representa la plena incorporació al món dels vapors amb la construcció de la *Fàbrica Nova* de Bertrand i Serra al barri del Remei.

En iniciar-se el segle XX, la companyia de Gallifa, Ferrer i Vila està en disposició de distribuir força elèctrica al terme de Manresa. Això suposa la construcció de l'edifici de la Companyia Anònima d'Electricitat de Manresa (CAME) al carrer Llussà, i les seves xarxes de producció –amb la presa, el canal i la Central de la carretera del Pont de Vilomara– i de distribució –amb transformadors com els del carrer del canonge Muntanyà, tots aquests elements han estat recollits en el Catàleg, com a conjunt, pel seu significat patrimonial (arquitectònic-tipològic-estilístic), paisatgístic (en àmbit urbà i periurbà) i com a una de les poques infraestructures que es preserven en la seva totalitat.

Aquesta etapa també és la de l'arribada d'una segona línia de ferrocarril, la dels Catalans –aleshores Ferrocarril Econòmic de Manresa a Berga– que reforça el paper de Manresa com a nus de comunicacions i ens deixa notables exemples d'obra civil –incorporat en el Catàleg– com el Pont de Ferro, referent en les construccions metàl·liques de l'època.

En aquest mateix període arriba a Manresa l'electricitat produïda a les centrals hidroelèctriques de l'empresa *Energia Elèctrica de Catalunya (EEC)* que explota les conques lacustres de la Vall Fosca (CH Capdella, 1914 i CH Molinos, 1918) dels Pirineus, transportada per la Catalana, amb centrals i estacions a la Bellavista i als Dolors.

Els anys 1920-30 són fecunds en la construcció de noves fàbriques com les de Perramon i Badia, la de Carreras (al darrer tram del passeig, avui desapareguda), les farineres del casc urbà –la Florinda i l'Albareda– les fàbriques d'alcohol Cura i Manresana, etc., totes elles més o menys reflectides en el Catàleg de 1985.

En els anys 1950-60, durant el franquisme, es va produir un gran creixement industrial a la ciutat i als afores, amb nombroses ampliacions de conjunts com el de la Pirelli i el de la Lemmerz, comportant la construcció de nous edificis sota models arquitectònics de l'època sota la influència del neo-racionalisme; un estil, força present en el patrimoni industrial i que no havia estat prou valorat fins ara. El present Catàleg ha volgut reconèixer el valor d'aquest

racionalisme de postguerra, dins el conjunt d'interès de les dues grans fàbriques esmentades i en la singularitat d'altres peces “urbanes” significatives, com la Maquinaria Industrial o Ausa.

D. El reconeixement patrimonial derivat de la memòria històrica i de la tradició comercial

Finalment, s'han treballat dos temes de relleu en la voluntat de reconèixer un patrimoni més singular i alhora amb una forta càrrega de sensibilitat en l'identitat històrica del darrer segle a Manresa:

Els **refugis de la Guerra Civil** com un pas més per posar en relleu el valor de la memòria històrica, tant en els aspectes materials –constructius i d'estratègia– com en els valors socials, de lluita i resistència, com a referents plenament patrimonials i que cal protegir per evitar el seu època en les futures generacions de manresans i manresanes.

El rol de les **botigues i comerços** més tradicionals on no només s'han reconegut aspectes arquitectònics, formals o estilístics, sino que també han incidit altres criteris com són el manteniment de l'activitat i la seva pervivència; el paper referencial en la seva posició dins la trama urbana; la identificació del “nom” per determinat una singularitat en el territori, avalada per un fort contingut identitari dels mateixos. Tots aquests aspectes han estat clau per integrar, com a béns catalogats, un conjunt d'establiments que recullen específicament el que avui entenem per patrimoni cultural.

3. CONVENIÈNCIA I OPORTUNITAT

La solució integradora proposada en els apartats anteriors, visionant i regulant tot el patrimoni cultural de Manresa, presenta diversos avantatges en la conveniència i l'oportunitat del present PEUPM:

1. Permet coordinar alhora els criteris de protecció –en essència patrimonials– i regulats principalment des del PEUPM i els de planejament –desenvolupats fonamentalment a partir de la gestió urbanística derivada del PGOU– (modificant aquests quan sigui necessari i ajustant-se, tant a la LPCC com a la LUC o les que regeixin d'ara endavant).
2. Permet donar tractaments que, tot i ser generals per tots els béns catalogats de la ciutat i el seu municipi, s'ajusten a les característiques d'anàlisi més global: paisatgístiques (des de la façana de ciutat fins els referents visuals d'escala més petita), ambientals (a partir de la definició acurada d'espais determinats –urbans o periurbans–, fronts edificatoris i conjunts).
3. Facilita l'anàlisi i la discussió detallada dels ambients, fronts, conjunts i elements amb els seus respectius entorns de protecció.
4. Permet encabir en un únic document i seguint una única aprovació, un pla de protecció del patrimoni d'àmbit municipal.
5. Permet aglutinar el concepte de protecció integral del patrimoni cultural de Manresa (arquitectònic, arqueològic, paisatgístic, paleontològic, geològic i mediambiental), facilitant-ne la gestió posterior de manera unitària i amb un procediment més àgil i entenedor. Precisament, la necessitat de lligar, entre sí, els tres grans àmbits de protecció (arquitectònic, arqueològic-geològic-paleontològic i paisatgístic-mediambiental) incideix en la valoració d'ambients (urbans i periurbans), fronts edificatoris, conjunts, edificis i altres elements patrimonials, que fins ara no s'havien inclòs amb la seva rellevància dins el Catàleg: Elements d'arquitectura industrial; del classicisme i del racionalisme de postguerra; de la memòria històrica i social (els Refugis de la Guerra Civil); de l'activitat tradicional lligada a uns estils determinats (els Comerços i/o les botigues singulars); així com els elements en sòl no urbanitzable i ambientals de l'entorn al rodal.

Alguns dels béns inclosos en el nou Catàleg, sota aquesta òptica unitària i polièdrica, són mereixedors de ser preservats, en graus diferents, sense arribar a tenir el nivell del que s'entén normalment per *catalogable* en una lectura purament individualitzada de cada bé en particular, i més tenint en compte les regulacions a que els elements integrants del Catàleg queden sotmesos a partir de la LPCC.

La protecció d'ambients, fronts, conjunts, edificis i altres elements a partir de regulacions urbanístiques concretes, circumscrites a l'àmbit patrimonial, permet garantir la seva conservació real, en molts casos, per l'acumulació de més d'un valor assignat (arquitectònic, arqueològic i

d'entorn mediambiental). En definitiva, doncs, es vol regular sobre la forma i el fons de la intervenció entenent les actuacions com a mesures pensades "en positiu". Per això s'ha elaborat un Catàleg, incrementant el nombre d'elements (qualitativa i quantitativament), recollint aspectes patrimonials que no s'havien contemplat fins ara i millorant, per tant, la seva efectivitat de cara al futur ús del document.

4. FORMULACIÓ I TRAMITACIÓ

A partir del procés de revisió i definició del Catàleg i el Pla especial de patrimoni, s'elabora aquest nou PEUPM que incorpora registre general de béns amb la permanència d'elements i ambients significatius, no només en l'àmbit urbà -concretats en el Nucli Antic i el primer eixample a l'entorn del Passeig, com succeïa fins ara- sinó també en l'àmbit rural -construccions de pedra en sec, camins, etc...- i d'altres més lligats a les característiques tipològiques d'una època i/o a la història de cada barri, zona o sector. En aquesta línia cal esmentar, com exemples, el conjunt d'habitatges de la Sagrada Família o els habitatges pels treballadors de la Fàbrica Nova; o el reconeixement dels valors de la memòria històrica més recent, representada pels Refugis.

En tots els casos queda garantida la coordinació entre voluntat de protecció que planteja raonadament el PEUPM i les determinacions urbanístiques expressades en el propi document i en el planejament general o derivat que pertochi.

El Pla estableix, en la seva filosofia de principis, un ordre de prioritats en les actuacions: primer, garantir uns processos i procediments correctes d'intervenció i adequació; segon, preservar la conservació de les estructures identificadores en els seus estils i/o tècniques representatives i, tercer, determinar la protecció dels elements singulars en el grau que correspongui envers els seus valors individuals i d'encaix.

La tramitació del PEUPM es desenvoluparà d'acord amb els preceptes i terminis que imposa la legislació urbanística vigent.

5. CARACTERÍSTIQUES NATURAL DEL TERRITORI

El municipi de Manresa per la seva ubicació i la seva història, ha sabut combinar el caràcter urbà amb la seva relació amb un entorn natural ric i divers. Els dos rius (Llobregat i Cardener), les dues rieres més destacades (Rajadell i la perllongació de la de Sant Esteve o de Mura) i els nombrosos torrents que apareixen han donat forma a un relleu de grans contrastos entre les esquerres cingleres i les planes amables; entre les obagues de vocació centreuropea i els solells típicament mediterranis; entre les fèrtils fondalades i els estèrils roquissars; entre els regadius compartimentats i els amplis secans cerealistes.

El territori del terme municipal, tot i que es troba dins l'anomenat Pla de Bages —conca d'erosió del centre de la comarca—, és molt poc pla ja que està modelat per una sèrie de turons testimonials, sovint rematats per fragments de les antigues terrasses fluvials del Cardener. Aquests turons, que avui estan parcialment ocupats per edificacions, són els puigs Cardener, Puigmercadal, el Pujolet, Puigterrà, la Talaia i Puigberenguer. A més cal destacar les costes diferenciades de les Escodines i de Santa Caterina, els tossals dels Cigalons, del Poblenou i del Coro, aquests integrats dins el sector urbà, i altres turons, més perifèrics i elevats, com són Montlleó (361 m), Bufalvent (378 m) i Collbaix (544 m).

El Cardener es presenta com l'eix principal del territori. Aquest riu drena el terme de nord a sud, i té una notable inflexió en angle recte que s'esdevé a la meitat del curs. Aquesta inflexió, entre els ponts del Congost i Vell, forma els límits occidental i de migdia de la ciutat. D'altra banda, el Llobregat solca el terme de Manresa pel cantó de llevant i li fa de frontera amb les terres de Rocafort, el Pont de Vilomara, Mura, Sant Vicenç de Castellet i Castellgalí. La importància del Llobregat al seu pas per les terres del municipi és una realitat des del 1339, quan es comença a construir la Sèquia de Manresa, estructura territorial vertebradora del Pla de Bages i de notable valor cultural (històric, social, patrimonial, mediambiental i paisatgístic) al llarg del seu recorregut.

La Sèquia pren l'aigua del Llobregat al peu del castell de Balsareny i la condueix a Manresa per un canal de 26,319 km de recorregut i per un desnivell de només 10,630 m. En arribar a l'Agulla, on s'ha desenvolupat un parc urbà, el canal es divideix en dues branques: la de la dreta rega les partides del Poal, de Puigberenguer i de Mas d'en Pla; i la de l'esquerra, les terres del Guix, de les Cots i de Viladordis.

Altres cursos d'aigua que solquen les terres de Manresa són: la riera de Rajadell, la qual drena el

territori en direcció oest-est fins a desguassar al Cardener, 2 km més avall de la ciutat; la riera de Cornet o de Guardiola, que solca les terres al sudoest del municipi; el torrent de Mas d'en Pla; el de Predicadors o de Monteis; el de Sant Ignasi, dit antigament de Mirable; el de la Font de Fans i el dels Llops, a més d'altres de curs intermitent nodrits, en bona part, amb les escorrilles de la sèquia de Manresa.

El terme municipal se situa dins del domini potencial del carrascar (*Quercetum rotundifoliae*), tot i que també hi ha terra d'alzinar amb marfull (*Quercetum illicis galloprovinciale*), però ambdues espècies han estat substituïdes, majoritàriament, pel pi blanc (*Pinus halepensis*). La vegetació de ribera és situada al voltant de llocs humits com ara les ribes del Cardener i el Llobregat, les rieres i els torrents. En aquests indrets es troba una vegetació arbòria dominada per pollancre, àlbers, salzes, oms i freixes. L'acció directa o indirecta de l'home sobre la vegetació ha estat i és molt intensa, per això és fàcil veure substituïts gran part dels boscos de ribera per horts i plantacions de pollancre. Als plans o solles l'alzinar o la garriga també han estat malmesos i en el seu lloc apareixen brolles de romani i bruc d'hivern (*Rosmarino-Lithospermetum*), a vegades amb un estrat arbori de pi blanc.

Per una descripció acurada de les característiques naturals del territori, ens remetem al llibre que ha elaborat Florenci Vallès, biòleg manresà, gràcies al suport de l'Ajuntament i que s'anomena *El medi natural del terme de Manresa*⁶. Es tracta d'un excel·lent estudi sobre les característiques naturals que ocupa un terme municipal molt variat i ric que queda sovint arraconat o amagat pel pes del paisatge urbà. En el seu treball es dona coneixement a les dades més característiques del hàbitat natural manresà: clima, geologia, hidrografia, vegetació i fauna, incidint especialment en els usos del sòl.

Altrament, també cal destacar, de manera més genèrica, la publicació *Arquitectura territorial, medi natural i desenvolupament urbà al Pla de Bages*⁷ on, a la primera part (*El Pla de Bages: una reflexió física*) s'incideix en l'estudi territorial global així com el relatiu a les dinàmiques del medi natural a tota la comarca i, per tant les inherents al terme municipal de Manresa. Els seus documents gràfics, plànols i esquemes han estat una font d'informació per a la diagnosi del marc físic del PEUPM. Així s'han extractat i re-elaborat, en la part relativa al municipi manresà, una sèrie de plànols que s'incorporen dins el conjunt documental del Pla (plànols informatius).

6. DESCRIPCIÓ I ANÀLISI DE L'ESTAT ACTUAL

El fet d'haver-se iniciat en els darrers temps una important transformació física del territori de Manresa, i molt especialment del seu Nucli Antic ha motivat, tal i com s'ha esmentat anteriorment, la necessitat de regular altres visions patrimonials amb la protecció d'ambients, fronts i edificis amb valors patrimonials associats al conjunt, no reconeguts en el catàleg vigent i que podrien haver significat la pèrdua irremissible d'elements i de visions ambientals o de paisatge urbà que constitueixen un llegat històric de la ciutat.

El Catàleg i Pla Especial de Protecció vigent és un document prou valuós i útil; especialment enriquit, contemporàniament, des d'altres figures de planejament derivat o la modificació del propi Pla General que afecta, des de l'òptica patrimonial, a les edificacions de la *carretera de Vic entre la Muralla de Sant Domènec i la plaça Bonavista*, la *carretera de Cardona entre la Muralla de Sant Francesc i el carrer Francesc Moragas i les Muralles de Sant Domènec i Sant Francesc*⁸, *Pla Especial de Regulació Paisatgística de la Façana Sud de Manresa*⁹, per citar-ne alguns exemples. En tots els casos les regulacions que implicaven sobre béns, conjunts i paisatge, han permès ampliar ambients i/o elements amb noves proteccions. Tot i això, convé donar-li un canvi d'escala i potenciar, entre

⁶ VALLÈS, Florenci. *El medi natural del terme de Manresa*, col·lecció «Guies» núm. 3, ed. Centre d'Estudis del Bages, Manresa, 2002, 128 pàgs. (12 x 21,5 cm), il·lustrat.

⁷ LUDEVID, Jordi; BOTIFOLL, Carme; CLOSES, David; LUDEVID, Manuel; RUEDA, Salvador; VILÀ, Francesc; ILLA, Josep. *Arquitectura territorial, medi natural i desenvolupament urbà al Pla de Bages*, ed. Angle Editorial, S.L., amb el suport de la Fundació Caixa Manresa i la col·laboració del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) Delegació del Bages i Berguedà, 1998, 156 pàgs. i annexos.

⁸ *Modificació puntual de la normativa del Pla General de Manresa per establir les condicions d'integració de les façanes de les carreteres de Cardona i de Vic i de les muralles de Sant Francesc, Sant Domènec i del Carme*, aprovada definitivament el 31 de maig de 2007.

⁹ *Pla Especial Urbanístic per a la regulació paisatgística de la façana sud de Manresa a l'entorn de la Cova de Sant Ignasi, des de la Via de Sant Ignasi fins el carrer del Peix*, aprovat definitivament el 15 de desembre de 2009.

d'altres aspectes, la seva dimensió territorial i la seva visió paisatgística, és a dir, passar de l'àmbit urbà a la totalitat del terme, incloent el ric patrimoni, unitari i de conjunt, situat al rodal de Manresa, amb la presència de les construccions de pedra en sec, com les cabanes de vinya, els marges o feixes, les tines..., per exemple.

En l'actualitat el document vigent ha anat oferint solucions, en la mesura de les seves possibilitats, davant dels canvis urbanístics que la dinàmica recent ha exigít. Tot i això, no s'han d'obviar temes cabdals per tal de resoldre adequadament les qüestions del patrimoni com el de la promoció i els recursos econòmics, públics o privats; la planificació d'un ús adient per facilitar la renovació d'espais obsolets compatible amb la preservació del bé protegit; el concepte, sempre polèmic, de bon projecte d'intervenció i bon projecte d'arquitectura, indissolublement lligats a disposar d'un bon coneixement i una bona tasca d'anàlisi sobre el bé on s'intervé; el de la participació especialitzada i/o cívica amb l'administració, pel seguiment i la gestió dels diferents casos; la de les possibles insuficiències des de perspectives emergents, prou consolidades, com la del patrimoni industrial; el tema de la inserció de noves peces urbanes i la configuració de nous espais en el si dels barris més emblemàtics de la ciutat; i, també, la qüestió del debat d'un projecte cultural on els aspectes de l'urbanisme, el civisme o l'apreci per la cultura en general són indissociables. Cal reconèixer, doncs, que els instruments urbanístics, com el PEUPM, no son suficients per regular, de forma precisa i absoluta, tots els aspectes necessaris per la posta en valor del patrimoni d'una ciutat. És una eina més i molt important, per intervenir en un marc de caràcter transversal, social i d'abast essencialment cultural.

Potser cal, a nivell general, impulsar des de l'administració una consciència col·lectiva que permeti valorar, estimar i apreciar el patrimoni que Manresa disposa, sovint desconegut o centrat, únicament, en els quatre, cinc o deu béns i elements més tòpics.

Altrament, també cal fer notar una manca en el tractament patrimonial dels bens físics i documentals del conjunt del terme de Manresa en la seva globalitat i que incorpori, no tant sols els elements característics de l'àrea urbana sinó que reconegui els valors del patrimoni extès en el rodal, sigui com a bé construït o com a paisatge.

Finalment cal considerar que el Catàleg i Pla Especial vigent no només tenen cura de la protecció de peces, elements o edificis aïllats sinó que preveuen, encara que tímidament i centrats en l'àmbit urbà, la conservació i protecció d'ambients, aspecte aquest que es pretén reforçar i ampliar dins el nou PEUPM.

A partir del que podem anomenar "nova generació" o "dinàmica integradora" en la redacció de plans de patrimoni, centrada en la globalitat i els valors essencials de les peces envers el conjunt, on interessa veure la perspectiva de la protecció arquitectònica inserida, tant en la preservació de paisatges heretats com en la conformació dels nous ambients urbans o rurals. En aquest darrer cas, cal esmentar el desplegament del *Pla Integral de Revitalització del Nucli Antic de Manresa (PIRNA)*¹⁰, pel reconeixement integral de les actuacions, tant en l'àmbit dels immobles com en la millora de l'espai urbà i les seves infraestructures. Tampoc s'han d'oblidar les possibilitats de protecció del paisatge rural al voltant de la ciutat, qüestió en la que s'incideix, particularment, des del present PEUPM.

En la redacció del PEUPM s'han incorporat els béns existents que segueixen disposant dels valors que els acreditaren i justificaven la seva inclusió en el Catàleg i Pla Especial vigent. El document de l'any 1985 consta de 100 edificis o elements protegits, d'entre els quals n'hi ha 17 d'arquitectura pública o semipública; 18 d'arquitectura religiosa; 5 d'arquitectura militar; 12 d'arquitectura industrial; 23 d'arquitectura residencial urbana; 9 d'arquitectura residencial rural; 6 obres d'enginyeria; i 10 elements diversos. De la mateixa manera, hi consten adaptacions fetes de la protecció original: la Fàbrica Balcells, el teatre Kursaal, Can Jorba, la casa Armengou i l'Antic Escorxador. També s'han inclòs, un cop analitzats convenientment, els béns procedents de l'inventari que acompanyava el Catàleg de 1985. Aquest recull consta de 53 elements; entre aquests a tall d'exemple, es van incorporar la nau petita de l'Escorxador i el Casal Regionalista. Altrament, cal recordar que tots els elements de l'Inventari procedeixen del document de l'any 1985.

Finalment, el PEUPM afegeix edificis o elements als quals s'han incorporat condicions de protecció arquitectònica, mitjançant figures de planejament diverses, en general des de plans especials, promogudes fora del Catàleg i Pla Especial de 1985, com les relatives Fàbrica Nova, la Fàbrica de l'Aranya, la casa Torres de les Piques, l'edifici Pielsa del carrer de Carrió, i el recinte dels Comtals, entre altres.

¹⁰ **Pla Integral de Revitalització del Nucli Antic de Manresa (PIRNA)**, promogut per l'Ajuntament de Manresa i aprovat el setembre de 2001.

7. EL PATRIMONI CULTURAL I EL MEDI SOCIOECONÒMIC

En tots els models d'evolució que es plantejen en un municipi és essencial tenir present la valoració del seu patrimoni cultural. Així, en el cas de Manresa, paral·lelament a la dinàmica de transformació urbana engegada a partir de 1997, es va produir una actuació positiva i progressiva de millora, potenciació i valoració del seu patrimoni arquitectònic urbà. Aquest fet comptà amb un paper rellevant tant pel que fa al sector públic (Ajuntament, altres organismes municipals i Generalitat de Catalunya), com en referència al sector privat (empreses, promotors i propietaris). Cal entendre, doncs, que la iniciativa privada ha desplegat i haurà de seguir fent-ho, una activitat important de recuperació o conservació i millora de béns immobles protegits. En aquest sentit l'interès dels propietaris i promotors privats a intervenir i rehabilitar edificis catalogats ha estat creixent fins l'arribada de la crisi, l'any 2008. Entenem que aquest compromís s'ha de mantenir viu i, en tot cas, s'ha de potenciar en el futur a partir del desenvolupament del nou PEUPM.

Una altra qüestió és el fet que existeix, de forma generalitzada, un coneixement escàs del conjunt del Catàleg i del Pla Especial de Patrimoni vigent. En conseqüència, l'interès ciutadà pel Catàleg sempre es mou per motius que, tot i ser importants, estan vinculats a edificis molt concrets, els que es consideren més assumits culturalment i els que reflecteixen, d'una manera o una altre, la imatge patrimonial de Manresa. Sota aquesta òptica, encara es tenen visions fragmentades de la importància del Catàleg i per extensió d'un Pla Especial de Patrimoni.

El propietari privat entén moltes vegades la catalogació del seu immoble, com un problema, com una limitació als seus drets i, al mateix temps està reclamant més mesures de protecció pel patrimoni "públic" com a bé general. Tot i això, en els darrers anys s'havia produït una certa contradicció, quan fins i tot s'anunciaven en la premsa edificis catalogats com a valor afegit que pot incrementar el seu cost i oferir un major reconeixement per part de l'hipotètic comprador. Certament la formulació dels objectius particulars es contraposa, moltes vegades, a les accions de sensibilització i de salvaguarda d'elements en perill endegades per col·lectius. Els comentaris i les reivindicacions aportades, en el procés de redacció d'aquest pla, des d'entitats culturals manresanes i del Bages¹¹, sota una òptica especialitzada, centren el seu interès en la defensa del patrimoni en general amb una visió territorial i paisatgística, tot i que majoritàriament projectada sobre aspectes essencialment arquitectònics i arqueològics o en temes relacionats amb el patrimoni industrial o les construccions tradicionals en l'àmbit rural.

El rol socioeconòmic del patrimoni ha estat també present en les iniciatives municipals. En aquest sentit s'ha de tenir molt present la planificació i el desenvolupament de programes engegats per l'Ajuntament, eines clau en la pedagogia i divulgació del patrimoni protegit, essencialment, del Nucli Antic de la ciutat –en un sentit ampli–. El disseny d'itineraris històrics (medieval, barroc, modernista) basats en el patrimoni construït, en bon estat de conservació o en procés de recuperació, i la divulgació de fets rellevants de la memòria social i històrica, com la publicació de l'opuscle *Bombes franquistes sobre Manresa*¹², ha estat cabdal per donar un nou impuls a la recuperació del patrimoni cultural. Aquesta última iniciativa ha potenciat que dins el PEUPM es considerin com a béns patrimonials el conjunt dels refugis de la Guerra Civil (1936-39) a la ciutat. Per tant, amb la finalitat de guanyar major eficàcia en el tractament del conjunt del patrimoni cultural, s'ha de seguir treballant de manera planificada i constant en la direcció d'aconseguir un plantejament més global, sobre el conjunt de tot el patrimoni catalogat (arquitectònic, arqueològic, mediambiental, paleontològic, geològic, paisatgístic,...), en l'àmbit urbà i periurbà, que analitzi amb rigor el seu estat, la seves potencialitats de dinamització, les possibilitats d'actuació i d'intervenció; incorporant, al mateix temps, una millor documentació que ha de fer possible una difusió conjunta del patrimoni de Manresa en el seu conjunt com un dels futurs actius en la millora de la qualitat de vida social, cultural i econòmica. Aquesta triple estratègia de desenvolupament cultural, social i econòmic, ha de basar-se, imprescindiblement, en la col·laboració entre l'Ajuntament, els sectors acadèmics, empresarials i sindicals, les entitats culturals i de barri, els col·lectius professionals i el conjunt de la ciutadania. Tots han d'estar compromesos en la valorització del patrimoni de Manresa, a partir d'una relació continuada i guiada per un programa de difusió i de reconeixement dels seus valors històrics, socials, artístics, simbòlics i memorials. Al mateix temps, serà molt necessària la formulació de plans directors i programes d'actuació per al conjunt de béns públics catalogats amb

¹¹ Entitats i col·lectius culturals que han col·laborat i formulat propostes en el procés de redacció del PEUPM: **Centre d'Estudis del Bages, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) Delegació del Bages i Berguedà, Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya (CEIC) Demarcació de la Catalunya Central, Arxiu Comarcal del Bages, Amics de la Seu, Amics de l'Art Romànic, Meandre, i l'Associació pel Museu Comarcal de Manresa.**

¹² ALOY, Joaquim i GASOL, Pere. **Bombes franquistes sobre Manresa** (Els atacs aeris al final de la Guerra Civil (Desembre 1938 – Gener 1939)). 36 pàgines. Editat per l'Ajuntament de Manresa, 2008.

estat precari o defectuós, com el que s'elaborarà sobre la Fàbrica dels Panyos, per tal de potenciar la seva recuperació com a símbol de la identitat que representen.

8. MARC LEGAL APLICABLE

Per la correcta formulació del present PEUPM s'ha tingut present tot el marc legal vigent en el moment de la redacció i que s'exposa a continuació. Cal esmentar que l'ajuntament de Manresa no disposa de Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM), sino que disposa de Planejament General adadatat a la legislació urbanística actual. El **Pla General de Manresa (PGOU)**, aprovat definitivament el 23 de maig de 1997, en el seu Article 37, regula el desenvolupament dels Plans Especials i en l'Article 39, els Catàlegs. En aquest sentit s'esmenta el següent: "*El planejament especial la finalitat del qual sigui la conservació i valoració del patrimoni històric-artístic i la protecció d'elements naturals, en els termes previstos en els articles 30, 31, 33 i 34 del Decret legislatiu 1/1990, de 12 de juliol, s'acompanyaran dels catàlegs necessaris en els quals s'individualitzin detalladament les edificacions i/o elements a protegir, el seu règim de protecció, les intervencions proposades, i les previsions individuals sobre cada un*".

8.1 Marc legal urbanístic

- **Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (en endavant LUC)**

A destacar, en els àmbits de la protecció del patrimoni, els art. 3, 9, 55.3, 58, 59, 67, 68, 69, 71, 76, 87 i 178.2 de la LUC

D'acord amb l'article 9 de la LUC, el planejament urbanístic ha de preservar els valors paisatgístics d'interès especial (...) el patrimoni cultural i la identitat dels municipis, i ha d'incorporar les prescripcions adequades perquè les construccions i les instal·lacions s'adaptin a l'ambient on estiguin situades o bé on s'hagin de construir i no comportin un demèrit per als edificis o les restes de caràcter històric, artístic, tradicional o arqueològic existent a l'entorn. Segons l'article 67 de la LUC es poden redactar plans especials urbanístics per a l'ordenació de recintes i conjunts històrics, per a la recuperació i el millorament del paisatge urbà (...), del medi natural i del paisatge, etc.

Els catàlegs de béns protegits i les ordenances municipals tenen per objecte aconseguir l'efectivitat de les mesures urbanístiques de protecció de monuments, edificis, jardins, paisatges o béns culturals; les administracions competents han d'incloure en un catàleg els béns que calgui protegir. Els catàlegs, juntament amb les normes específiques, i d'acord amb les categories establertes per la legislació sectorial aplicable, són part integrant de la documentació imperativa del pla urbanístic corresponent. (art. 71.1 de la LUC)

- **Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'Urbanisme de Catalunya 1/2005 (en endavant RLUC)**

A destacar, en els àmbits de la protecció del patrimoni, els art. 72, 73, 75, 92, 93 i 95 del RLUC

Els catàlegs de béns protegits formen part de la documentació normativa dels plans urbanístics que estableixen mesures de protecció de béns immobles, singulars o de conjunt, per raó de llurs valors culturals, paisatgístics o ambientals.

D'acord amb l'article 75.1 del RLUC, en el marc d'un planejament general que cal adaptar al Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM), el catàleg de béns protegits ha de determinar:

"els béns immobles, singulars o de conjunt, que són objecte de protecció per raó de llurs valors arquitectònics, arqueològics, geològics o, en general, culturals"

Així mateix incorpora un plànol de catalogació, d'acord amb l'art.73.2a,4t del RLUC. Aquest plànol conté almenys, les coordenades UTM corresponent el número de fitxa de cada element catalogat.

En el cas de Manresa, el seu Pla General (POUM), aprovat definitivament el 23 de maig de 1997, és anterior a la promulgació de la LUC i, en aquest sentit, ja preveu en el seu art. 37 la redacció de Plans Especials, com a planejament derivat i en l'art. 39 la incidència i el reconeixement del Catàleg:

Article 37. "En desenvolupament de les previsions contingudes en aquest Pla general es podran redactar plans especials dirigits a qualsevol dels objectius fixats en la legislació urbanística"

Article 39. "El planejament especial la finalitat del qual sigui la conservació i valoració del patrimoni històric-artístic i la protecció d'elements naturals, en els termes previstos en els articles 30, 31, 33 i 34 del Decret legislatiu 1/1990, de 12 de juliol, s'acompanyaran dels catàlegs necessaris en el qual s'individualitzin detalladament les edificacions i/o elements a protegir, el seu règim de protecció, les intervencions proposades, i les previsions individuals sobre cada un"

Així, d'acord amb l'article 95.2 del RLUC els catàlegs de béns protegits:

- identifiquen els béns objecte de protecció,
- contenen la informació física i jurídica necessària en relació amb aquests béns i
- estableixen el grau de protecció al qual estan subjectes i els tipus d'intervencions o actuacions possibles, d'acord amb les determinacions establertes pel pla urbanístic del que formin part.

- **Pla Territorial Parcial de les Comarques centrals de Catalunya**¹³

El document estableix les determinacions següents:

En l'Article 1.1, Objecte i àmbit d'aplicació, s'expressa que "*El Pla territorial parcial de les comarques centrals ordena el territori de les comarques de l'Anoia, el Bages, el Berguedà, Osona i el Solsonès, que integren l'àmbit funcional de planificació delimitat pel Pla territorial general de Catalunya, aprovat per la Llei 1/1995, de 16 de març, ... Per a aquest àmbit el Pla estableix determinacions que han de ser respectades i desenvolupades per les actuacions territorials, en especial les urbanístiques, les d'infraestructures de mobilitat, i les derivades de les polítiques de protecció del patrimoni ambiental, cultural, social i econòmic*"

En l'Article 2.1, Objecte, en el seu apartat 2 s'explicita que "*Mitjançant el sistema d'espais oberts, el Pla assenyalava les parts del territori que han de ser preservades de la urbanització i, en general, dels processos que poguessin afectar-ne negativament els valors paisatgístics, ambientals, patrimonials i econòmics, sense perjudici de les actuacions que es poden autoritzar en les circumstàncies i condicions que aquestes normes estableixen*"

Altrament, regula aspectes derivats dels "*Entorns d'elements culturals (històrics, arqueològics, identitaris etc.)... Espais agraris de valor: aquells amb infraestructures agràries creades per al maneig de sòls que identifiquen un paisatge, que tenen un valor històric i que resulten fonamentals per a la conservació de sòls i aigües com ara terrasses i feixes, infraestructures de rec i drenatge, estructures de parets de pedra seca o altres elements patrimonials d'interès... Terrenys de domini públic (camins, boscos i prats comunals, domini hidràulic, camins ramaders etc.)*".

En l'Article 2.14, Consideració del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya, s'exposa que "*En compliment del que disposa l'apartat 1.e) de la Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial, les actuacions d'urbanització i aquelles en sòl no urbanitzable que s'autoritzen a l'empara de l'article 47 del Text refós de la Llei d'urbanisme, aprovat pel Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, situades a l'entorn visual dels edificis inclosos a l'Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya, que gestiona la Direcció General del Patrimoni Cultural, a part de complir amb caràcter general les limitacions derivades de les disposicions de protecció patrimonial, hauran de respectar les característiques paisatgístiques d'aquest entorn i les traces existents de camins, passos, esplanades, fonts, vegetació etc., que estructurin l'espai al voltant de l'edifici o element*".

I, finalment, en l'Article 6.1, relatiu a les Normes territorials sobre el paisatge s'esmenta en dos apartats el contingut següent:

"1. El paisatge, en tant que resultat perceptible de la interacció entre les activitats humanes i la matriu biofísica del territori, constitueix matèria de planejament territorial, d'acord amb el que estableix la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge. El Pla, pel fet que estableix regulacions que afecten els sistemes bàsics del territori, intervé en tot cas, de manera

¹³ En data 16 de setembre de 2008, el Govern de Catalunya aprova definitivament el **Pla territorial parcial de les Comarques Centrals**. L'acord de Govern i la normativa del Pla han estat publicats en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya núm. 5241, de 22 d'octubre de 2008, a l'efecte de la seva executivitat immediata.

indirecta, en l'evolució del paisatge. Així mateix, el Pla estableix també en aquest títol normes encaminades a regular directament els fenòmens de transformació del paisatge.

2. Entesos el paisatge i la seva percepció social com a fenòmens evolutius i canviants al llarg del temps, de les regulacions d'ordre específicament paisatgístic es propicia que l'evolució del paisatge sigui harmònica amb l'evolució de la sensibilitat social, sense perjudici de fixar, amb un objectiu de permanència indefinida, aquells elements, paratges o pautes paisatgístiques d'especial valor patrimonial ja sigui per l'excel·lència estètica, el valor simbòlic o la significació econòmica”.

- **Pla Director Urbanístic del Pla de Bages¹⁴**

Aquest Pla preveu les actuacions que s'han d'endegar en tres camps: la **protecció del territori**, el **desenvolupament urbanístic** i les **infraestructures viàries**. Amb això és persegueix garantir que l'important creixement previst pel conjunt de la comarca del Bages en els propers 20 anys es produeixi de forma adequada i respectuosa amb el territori de la comarca. El paper central de l'àmbit del pla de Bages en aquest context requereix d'una atenció específica. Així, el Pla contempla reforçar el sistema del conjunt de nuclis situats al voltant de Manresa per tal que esdevingui una veritable ciutat en xarxa i pugui desenvolupar totes les seves potencialitats. El pla parteix d'una anàlisi territorial en què es constata un bon equilibri entre espais forestals i agrícoles. La preservació de l'espai agrari i els valors productius, paisatgístics, ambientals i culturals associats, especialment a la plana central bagenca, és una prioritat de primer ordre que es proposa implementar mitjançant figures de gestió integrada, com ara els parcs agraris (de l'Horta, de la Vinya i de la Plana Central). Pel que fa als espais forestals, ocupen més de dos terços de l'àmbit del Pla, dels quals la meitat és arbrat i la resta correspon a matollars en un estat de regeneració més o menys elevat.

D'altra banda, quant a les activitats extractives, es constata que ja s'ha finalitzat la fase d'expansió. Tot i així, hi ha actives vora un centenar d'explotacions a la comarca, que es distribueixen de forma molt marcada al llarg dels cursos principals (el Llobregat, el Cardener, les rieres de Rajadell i Gavarresa).

A partir de l'estudi d'aquestes característiques físiques i de l'anàlisi de la forma del territori, el pla defineix unes àrees de regulació homogènia (forestals, agroforestals, agràries, fluvials, urbanes) que esdevenen la base fonamental de la seva estructura normativa.

Per a cadascuna d'aquestes àrees, es defineixen les característiques que la particularitzen, per tal que el planejament municipal pugui tractar-les adequadament. També s'estableixen els objectius perseguits i la manera com contribueix cada peça al model d'ordenació territorial, així com alguns criteris de gestió.

Així, s'estableixen diferents tipus de protecció dels sòls no urbanitzables per tal de garantir la preservació dels espais d'interès natural, la seva interconnexió, la continuïtat de les activitats agràries i els valors del paisatge bagenc. Per això, el Pla defineix mesures de protecció del sòl no urbanitzable i estableix que gairebé el 60% de la superfície de l'àmbit passi a ser considerat com a sòl de protecció especial donats els seus valors ambientals i paisatgístics.

D'aquesta forma, el Pla pren la xarxa d'espais oberts de la comarca com a element de partida i base per a l'ordenació del territori que veu així preservada i enfortida la seva identitat.

- **Reial decret legislatiu 2/2008, de 20 de juny, text refós de la llei del sòl (estatal)**

D'acord amb l'article 2 LSE, *"En virtut del principi de desenvolupament sostenible (...), s'ha de procurar la eficàcia dels mitjans de conservació i millora de la natura, la flora i la fauna de la protecció del patrimoni cultural i del paisatge."*

D'acord amb l'article 10.2 LSE, *"Les instal·lacions, construccions i edificacions hauran d'adaptar-se a l'ambient on estiguin situades, (...) en les perspectives que ofereixin els conjunts urbans de característiques històrico-artístiques, típiques o tradicionals, (...)"*

8.2 Marc legal referent al patrimoni cultural

- La **Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (LPCC)**, té per objecte la protecció, la conservació, l'acreciment, la investigació, la difusió i el foment del patrimoni cultural català.

¹⁴ El **Pla Director Urbanístic del Pla de Bages**, aprovat definitivament pel Govern de Catalunya el 28 de setembre de 2006.

Classifica el patrimoni català com aquells bens mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials per al gaudiment dels ciutadans.

- **Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de Protecció del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic (RPPAP)** que té per objecte establir el desplegament reglamentari de la llei 9/1993.

- **Decret 276/2005, de 27 de desembre, de les Comissions Territorials del Patrimoni Cultural**

Segons la categoria del bé, aquest s'inscriurà en:

Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional (RBCIN): conté tots els Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN). Cada BCIN s'identifica amb un número de registre.

Catàleg de Patrimoni Cultural Català (CPCC): conté els Béns Culturals d'Interès Local (BCIL) i els béns catalogats (art. 15 a 17 LPCC)

Cada BCIL té un número que l'identifica com a bé del Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Inventari de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (IPCDC): es tracta d'un fons documental dels béns integrants del Patrimoni Cultural Català (art. 60 de la LPCC). Així conté informació relativa als BCIN, BCIL i altres elements.

En tant que fons documental, en aquest inventari hi poden figurar elements que ja no existeixen per haver estat enderrocats.

Registre Municipal de Béns d'Interès Local (RMBIL): alguns ajuntaments disposen de registre dels béns del municipi. Aquest registre incorpora la totalitat dels béns que figuren al Catàleg urbanístic del municipi.

MEMÒRIA JUSTIFICATIVA

1. OBJECTIU I CRITERIS DE L'ORDENACIÓ DE L'ÀMBIT

L'objectiu primordial del PEUPM és el de fixar i determinar criteris per a la millora i la preservació del patrimoni en el conjunt del municipi, precisant aspectes poc regulats en el planejament vigent. Per tant, la redacció es formula a partir d'una reflexió pluridisciplinària atenent a una concepció àmplia sobre la protecció del patrimoni que reculli els següents valors: arquitectònics - tipològics; ambientals - paisatgístics; històrics - socials i finalment, tradicionals - culturals.

La protecció del patrimoni no només s'ha d'establir des de la vessant arquitectònica, sinó com a conformador d'una trama o teixit urbà tot valorant, també, la riquesa del patrimoni rural. Tot això representa un arxiu de la memòria col·lectiva. Sota aquest concepte, el PEUPM regula la nova edificació i el procés de rehabilitació en les seves àrees definides per tal de mantenir la tipologia i la uniformitat compositiva, així com la protecció d'altres elements patrimonials (urbans o periurbans), materials o immaterials, segons els valors expressats anteriorment.

El patrimoni de Manresa és l'expressió d'una multiplicitat de paisatges o referents que, des de l'anomenada façana de la ciutat, poden comprendre tot un repertori que engloba fins al conjunt de barraques de vinya de Can Font, per citar un exemple. El reconeixement que suposa la incorporació al Catàleg ha d'abastar bàsicament a edificis i elements arquitectònics, tot i que també recull els valors patrimonials intrínsecs que constitueixen referències de la memòria col·lectiva de la població. La protecció d'aquests béns comporta la contenció i la formulació de criteris per a la seva conservació i/o preservació material. És entesa, també, com un factor determinant amb la capacitat de promoure la rehabilitació dels elements catalogats.

Els documents del pla (memòria, normativa i fitxes del catàleg) s'emmarquen, fonamentalment, en la necessitat de disposar d'una eina útil a l'hora de determinar els nivells de protecció i les intervencions derivades en tot el seu àmbit d'actuació; així com en la voluntat d'adequar els

elements protegits, en les seves diverses categories, al concepte de patrimoni i a les lògiques d'intervenció que s'expressen en el moment present.

Altament, es vol manifestar l'interès per ajustar el PEUPM a l'experiència portada a terme en altres municipis amb centres històrics remarcables, tant pel que fa a la regulació de les intervencions com a la concreció de les parts protegides dels béns catalogats i dels ambients específics de protecció urbans i també en el marc del patrimoni rural i paisatgístic. Aquest criteri es fonamenta en els següents apartats:

a) El PEUPM comporta un **pla de protecció** que inclou les vessants de la promoció tècnica, econòmica i històrica, així com la voluntat d'analitzar i definir els mecanismes per a la seva difusió.

b) El PEUPM inclou també l'**objectiu cultural i històric**, que motivi al ciutadà en el coneixement del patrimoni de Manresa, com a valor cultural més enllà d'un procés de gestió urbanística convencional. És a dir, defineix els ambients, fronts edificatoris, edificis i altres elements patrimonials i de valor paisatgístic en el conjunt del municipi, determinant com han de ser protegits i fixant les bases per desenvolupar la col·laboració entre administració i particulars.

c) El PEUPM considera que la justificació primordial de preservar el patrimoni no pot ser únicament el seu valor intrínsec, sinó també el seu valor immaterial, a través de la història i la identitat cultural de Manresa. La selecció dels béns i els criteris per a la seva protecció, en la majoria dels casos, **no està pensada únicament en l'element individual**, sinó com a integrant d'un sector identificat (ambient, front edificatori o conjunt), amb valors propis i de configuració d'un determinat teixit o paisatge.

d) El PEUPM vol fer efectiva la **capacitat d'integrar cada element arquitectònic en el seu ambient i reconèixer el seu entorn**. En aquest sentit es valorarà la totalitat d'un ambient o front edificatori, esmentant les característiques d'adequació que cal incorporar en els seus edificis, tot valorant la capacitat creativa dels arquitectes en encaixar propostes que respectin els valors que emanen del propi paisatge singular determinat.

e) El PEUPM contempla, també, **sistemes de salvaguarda o conservació d'elements arquitectònics complementaris** (reixes, targes de les portes d'accés, balcons, ceràmiques, ràfecs, plaques històriques, murs de pedra en sec i altres elements remarcables), sigui en el propi lloc, reubicant-ho en una altra posició o promovent el seu trasllat al *Museu Comarcal de Manresa* o l'*Arxiu Comarcal del Bages*.

f) El PEUPM pretén incidir, de forma especial i en aplicació de la LPCC, en la preservació i actuació sobre el **patrimoni arqueològic** d'acord amb totes les regulacions legals i el marc competencial actual.

g) El PEUPM estableix un reconeixement específic del **patrimoni rural** situat en l'àmbit periurbà i que significa posar en valor tot un seguit d'elements i construccions tradicionals. En aquest sentit s'ha incidit en les estructures de pedra en sec com a referents destacats de la tradició agrícola i de les tècniques constructives que valoritzen el paisatge i la història del rodal manresà i de tot el pla de Bages.

h) Per la naturalesa d'aquest PEUM, no cal preveure un finançament específic en les seves actuacions derivades i així es posa de manifest en l'**Estudi econòmic i financer** que acompanya aquest document.

Sota les premisses enumerades es proposa definir uns criteris de protecció global, tot entenent que el patrimoni de Manresa no pot ser tractat com un *catàleg de peces monumentals*, sinó com a senyals d'identitat que han deixat l'empremta sobre l'estructura urbana. Aquest procés històric d'assimilació evolutiva del teixit històric, comporta el reconeixement d'ambients i paisatges, també dels espais públics (carrers, places, refugis, camins,...) com a veritables espais patrimonials, dotats dels valors simbòlics i de significats propis de cadascun dels racons específics.

La percepció de l'espai públic immers, especialment, en el Nucli Antic, resta moltes vegades distorsionat en funció d'algunes intervencions puntuals que s'han realitzat en el passat. El coneixement social fonamentat en el record del lloc i en la memòria col·lectiva esdevé un corrent de pensament continu, intern a la població i permet relacionar temps i imatges espacials de la història de Manresa, ajudats per una correcta senyalització.

Pels manresans és molt important l'aspecte físic i material de la població, com es pot constatar per la transcendència que tindria la desaparició o transformació radical d'un determinat paisatge, ambient, edifici, carrer o espai urbà o llocs d'aconteixements cívics com a valors de la seva identitat.

Les àrees territorials, estructures diferenciades amb personalitat definida

Reconeixent que l'àmbit general d'aplicació és el terme municipal de Manresa i que els béns catalogats ho són en virtut de la identificació dels seus propis valors (unitaris o de conjunt), s'ha volgut significar i identificar la seva posició estratègica en el marc del territori físic. Així, per tal de poder referenciar millor tots els béns i plasmar la seva incidència territorial en el conjunt del municipi s'han estimat les següents **àrees territorials** com a referent de pertinença dels béns catalogats com estudi base per referenciar posicionalment el patrimoni i el seu lligam amb l'estructura morfològica de la ciutat:

1. Nucli Antic i Reforma

Es tracta de la part més antiga de Manresa i que recull, essencialment, els tres recintes determinats per les successives muralles¹⁵¹⁶:

- Un *primer recinte* emmurallat del segle X del qual no queden restes visibles que envoltava el turó del Puig Cardener, adaptant-se a la seva orografia irregular al voltant de la Seu. Estava habitat al seu interior i comptava amb una torre, anomenada vescomtal, que feia funcions de castell i, a través d'un coll intermedi permeté l'extensió de la ciutat cap el Raval de Sant Miquel, en una posició externa a la primera muralla.
- En el segle XII, un *segon recinte* murat fou aixecat de manera que encabia, en el seu interior, els turons del Puig Cardener i el Puig Mercadal i que englobava dos ravals construïts fora muralles: el de Sant Miquel i el de Sobrerroca. El primer es desenvolupà al voltant de la desapareguda església de Sant Miquel així com el populós barri que havia crescut al voltant del mercat i, el segon, cap a una de les sortides de la ciutat, limitat pel Portal de Sobrerroca, que encara es conserva, mantenint també el seu traçat medieval característic.
- Finalment, un *tercer recinte*, aixecat entre els anys 1362 i el 1380, tot i que aprofitava parts dels vells murs del segle XII, suposava una ampliació dels límits de la ciutat en incloure els nous carrers d'Urgell, d'Arbonés, de Vilanova, de les Barreres i el Convent de Sant Domènec.

Un cop definits els períodes de formació dels tres recintes murats, la intervenció urbanística de transformació més important en la formació del Nucli Antic fou la desaparició del carrer de la Bosseria que donà lloc a la Plaça Major. És en aquest espai s'aniran localitzant edificis i espais públics que reflectiran el paper rellevant de la ciutat; tant des del punt de vista polític (l'Ajuntament); com religiós (La Seu); com judicial i administratiu (Els Jutjats), així com el comercial (Plaça del Mercat).

Al llarg del segle XIV, considerat com el "Gran Segle" de Manresa, la ciutat –el que anomenem avui Nucli Antic i la seva primitiva expansió– esdevé un centre menestral i de mercaders. La població estava dividida en quatre parts o *quartos*: el de Sant Miquel que comprenia la Plana, el Born, la Vilanova i el carrer d'Urgell; les Piques o de Sant Martí, amb el Puig Cardener, el Coll del Castell i els carrers de n'Arbonés, Fontanet, Talamanca...; el de Sobrerroca, que s'estenia pels ravals de Sant Andreu, Viladoridis i el de les Codines o de Sant Bartomeu, que comprenia els carrers situats a l'esquerra del Torrent de Sant Ignasi. Així, els límits de la ciutat arriben, pel nord, fins a la carretera de Cardona –on es construeix el Convent de Sant Domènec– i, pel sud, fins a l'actual carrer n'Arbonés seguint cap a ponent; el límit oest el constitueixen els actuals carrers de les muralles de Sant Francesc i Sant Domènec.

A escala de consolidació urbana i territorial la projecció del Nucli Antic al llarg del segle XIV comporta:

¹⁵ VALDENEBRO, R. *Estudi per a la museització de les Muralles de Manresa*, estudi promogut per l'Ajuntament de Manresa. Manresa / 2007

¹⁶ **Les Muralles de Manresa**. Itineraris per la història de la ciutat. (23 pàgines). Publicació editada per l'Ajuntament de Manresa; el Museu Comarcal de Manresa; la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya (Departament d'Innovació, Universitats i Empresa. Secretaria de comerç i Turisme)

- La realització d'importants edificacions religioses en el seu àmbit: La Seu, el Carme, Sant Pere, Sant Domènec)
- La disposició de les infraestructures sanitàries: L'Hospital de Sant Andreu, ubicat a la zona del Remei (àrea territorial 2)
- La materialització de grans obres públiques i d'infraestructures, com La Sèquia (àrea territorial 10) i els ponts d'accés a la ciutat que determinen el desenvolupament econòmic i la imatge de Manresa.
- La renovació de camins i places públiques que exerceixen una funció destacada com a centres urbans d'intercanvi (La Plana, Valldaura, Sant Domènec, els Infants, la Plaça Major,...)

El segle XVIII, representa un creixement de la ciutat, desenvolupat de forma concèntrica, fora de les muralles. Tot i això el pes estratègic del Nucli Antic es veu reforçat amb la construcció del nou edifici de l'Ajuntament, la renovació d'alguns convents i esglésies vinculades, com el de Sant Andreu i Sant Domènec, l'Antic Col·legi de Sant Ignasi i l'església de la Santa Cova.

Cal esmentar que tot i que l'edificació ha estat substituïda gradualment, encara es localitza nombrosos patrimonis construïts que va d'època medieval (especialment el segle XIV) fins al final de l'edat Moderna (segle XVIII-XIX). Respecte a les tipologies arquitectòniques tradicionals característiques del període medieval i del desenvolupament posterior de les activitats menestrals cal destacar, al llarg del segle XIX, l'aparició de diverses edificacions senyoriales sota la influència del neoclassicisme, com la Casa Oller, la Casa Asols, la Casa Torras de Bages, la Casa Suanya, la Casa Gomis. Aquest model d'immobles amb personalitat pròpia comportarà, també, l'aparició del tipus d'habitatge serià –d'estil general neoclàssic– que anirà bastint el desenvolupament arquitectònic del Nucli Antic en aquest segle.

Altrament, a finals del segle XVIII, hi ha un fort desenvolupament productiu, de base familiar, en el sector de la confecció de teixits i, en especial, de la "cintèria". Aquest factor incidirà en l'acomodació d'alguns models tipològics que incorporaran tallers de confecció artesanal i de major escala –a partir del segle XIX– en les plantes superiors d'alguns immobles, identificables encara avui, com els situats al carrer de Santa Maria.

A mitjan segle XX s'estableix una alteració remarcable amb l'operació de La Reforma que comporta, essencialment, un *sventramento* de part del teixit històric amb l'obertura del carrer Alfons XII i de la plaça dita de La Reforma.

El Nucli Antic s'identifica, doncs, com la part de ciutat que quedava dins del recinte emmurallat. És caracteritzat per carrers estrets, sinuosos i amb forts desnivells adaptats a l'orografia, determinant una estructura edificatòria, parcialment renovada, però amb una remarcable visió paisatgística i de conjunt, reconeguda a través dels diversos "ambients" i "fronts edificatoris" expressats en el Catàleg. També hi ha elements patrimonials d'èpoques posteriors (segles XIX i XX), del període neoclàssic com els esmentats anteriorment i, especialment, de l'època modernista i -en menor mesura- noucentista, que apareixen com edificis de substitució d'altres construccions antigues, a diferència del que s'estableix en el primer tram del Passeig i rodalies on esdevenen com a edificacions de nova planta i són conformadores del nou teixit de l'exemple burgès que configuren. Aquesta coexistència d'estils dins un teixit històric ha permès colmar i acomodar, en les seves diferències, l'espai físic construït com expressió urbana del cor de la ciutat determinant dues visions complementàries fins l'actualitat: un sector és el centre administratiu i un altre actua com un important eix comercial.

Aquesta realitat posa en relleu el rol del Nucli Antic com a àrea territorial perfectament definida on hi trobem la major concentració de patrimoni protegit del municipi, a més a més de ser un important àmbit de protecció arqueològica.

La recuperació dels edificis d'interès ha anat associada a la substitució, per arquitectures més actuals, d'un nombre contingent d'immobles en mal estat. Aconseguir conregar satisfactòriament la permanència de l'antic, renovat amb la introducció de noves activitats i noves formes d'utilitzar l'espai, amb la formalització dels nous edificis, constitueix el repte que intenta abordar el nou PEUPM i d'altres figures de planejament en vigor, a través de la

homogeneïtzació progressiva de criteris i materials en la renovació de l'espai públic, que s'estan portant a terme des de l'Ajuntament, amb la conversió en illa de vianants per contribuir a la revitalització del centre històric.

2. Escodines i part antiga del Remei

Com afirma l'historiador Francesc Comas, les Escodines és el barri més antic de Manresa. Se'n té constància des del segle XI, en què apareix documentat el raval de *Todesind*, situat fora les muralles, a la vora de l'antic camí ral que duia a Barcelona. Les Escodines també estaven separades de la resta del conjunt urbà per l'antic torrent Mirable, conegut després com a torrent de Sant Ignasi. El desnivell causat per aquest curs d'aigua –visible actualment a la Baixada dels Drets– va fer tradicionalment la funció de frontera –física i simbòlica– entre el barri i la resta de Manresa.

El raval de les Escodines es va formar a la part exterior del portal de Santa Llúcia o de la Cuireteria, a mà esquerra del torrent Mirable i carenejant pel puig de Sant Bartomeu. Consisteix essencialment en un llarg carrer o successió de tres carrers afilerats: de les Codines, de Sant Bartomeu i Santa Clara. El traçat d'aquest llarg carrer coincideix amb el vell camí ral de Barcelona que, enfilant-se cap a la Culla i el pla de Cal Gravat o de Coscollola, anava a cercar el pas del Llobregat pel Pont de Vilomara.

Des dels seus inicis les Escodines han estat el barri pagès per excel·lència de Manresa. Hi vivien els camperols que conreaven, bàsicament, els camps regats per la Sèquia, fet que tipològicament, encara es nota en la fesomia urbana i en la tipologia de les cases més antigues, amb una planta baixa amb portalada per al bestiar i unes golfes obertes per assecar el gra. Paral·lelament, el curs del torrent de Sant Ignasi –amb forts desnivells abans de desembocar al Cardener– va atraure les activitats artesanals i industrials. En una primera etapa, s'hi van instal·lar els obradors de blanquers, cuireters, assaonadors i pellaires, que constituïen l'activitat artesanal més important de Manresa abans de la industrialització que es manifesta amb la transformació de les primitives cases menestrals entre mitgeres, especialment les situades en els carrers de les Escodines i de Sant Bartomeu, amb uns valors patrimonials –tant per la seva identitat paisatgística com per les raons socials, històriques i culturals– a preservar ambientalment. A partir del segle XIX, la instal·lació de fàbriques tèxtils –les fàbriques de riu– a la vora del torrent va convertir les Escodines en un dels barris fabrils més primerencs d'Europa, amb establiments emblemàtics com la fàbrica del Salt o de l'Aranya. Aquest fet transformà la geografia urbana i social del barri, amb l'emergència de fenòmens nous com l'obrerisme i la immigració.

El 1911 l'Ajuntament decidí cobrir el torrent de Sant Ignasi, que havia esdevingut un focus greu d'insalubritat. Les obres –interrompudes diverses vegades– no finalitzarien fins al 1968. Durant la Guerra Civil el convent de les Saleses fou convertit en hospital militar i l'edifici de l'antiga presó i convent de les Germanetes dels Pobres –l'actual Casal de les Escodines– fou confiscat i convertit en caserna i alberg de refugiats. A causa de la guerra s'habilità un refugi antiaeri a la Mina dels Freres i es destruï una part del patrimoni religiós del barri, com el convent dels Caputxins i gairebé tot el conjunt d'edificis religiosos de les places de Sant Ignasi i Sant Bartomeu.

A partir dels anys 70 i 80 el barri creix amb la urbanització de nous sectors. Així, a l'entorn dels carrers Divina Pastora i Santa Clara s'edifiquen blocs d'habitatges i cases unifamiliars, a tocar de la Sagrada Família i la Balconada. Paral·lelament, la crisi industrial i la manca d'inversions provoquen la progressiva degradació del sector antic de les Escodines, qüestió que s'està corregint amb la posada en marxa, recentment, del *Pla Especial de Regulació Paisatgística de la façana Sud de Manresa*¹⁷; de l'establiment de les mesures derivades de l'*Estudi cromàtic per a la regulació dels carrers de Sant Bartomeu i Escodines*¹⁸ i, complementàriament, de l'*Ordenança del Paisatge de Manresa*¹⁹ en tràmit d'aprovació.

¹⁷ **Pla Especial Urbanístic per a la regulació paisatgística de les edificacions de la façana sud de Manresa a l'entorn de la Cova de Sant Ignasi des de la Via de Sant Ignasi fins al carrer del Peix, al terme municipal de Manresa**, aprovat definitivament el 15 de gener de 2010.

¹⁸ **Estudi cromàtic per a la regulació dels carrers de Sant Bartomeu i Escodines**, redactat el novembre de 2008.

¹⁹ L'Ajuntament de Manresa, en el marc del **Pla d'Actuació Municipal (PAM) 2008-11**, té prevista la redacció d'una nova ordenança municipal –l'**Ordenança del paisatge de Manresa**– destinada a regular tot un seguit d'elements relacionats amb l'espai urbà i que complementarà actuacions enumerades en les proteccions ambientals i altres expressades en el present **Pla Especial Urbanístic de protecció del patrimoni de Manresa**.

En aquesta àrea territorial (les Escodines i la part antiga del Remei) s'agrupen les dues principals extensions de la ciutat medieval fora de les muralles. L'arribada de la Sèquia a Manresa va fer que el Torrent de Sant Ignasi tingués un cabal regular i això va afavorir la localització d'activitats artesanes a les vores del torrent, com els blanquers o els seders, alguns dels quals hi van establir la seva residència.

Un dels ravals manresans més remarcables i que es va formar extramurs del darrer recinte de la ciutat vella, conjuntament amb els de Sant Andreu, Puigterrà, Valldaura i Escodines, fou el del Remei que posteriorment donaria nom al conjunt del barri que es desenvolupà a l'entorn de la capella del mateix nom, bastida en el segle XVII i que s'aixeca discretament al començament del carrer del Remei de Dalt. A la part antiga del Remei hi ha l'hospital de Sant Andreu, que des del segle XIV ha estat fora de les muralles, al camí de Vic. L'àrea de les Escodines era el camí de Barcelona i funcionava com a barri pagès

3. Valldaura

És una altra de les zones i teixits fora de muralles que s'urbanitza progressivament a partir del segle XIV i fins al segle XIX. Comença pel carrer del Cós -l'antic camí de Cardona- i pel portal del camí de Calaf i Lleida. Fou un barri de camps de regadiu més enllà del torrent de Predicadors (avui totalment tapat per la urbanització). Va rebre un fort impuls al segle XIX amb la instal·lació de fàbriques al marge del Cardener i es va omplir a principis del segle XX, quan l'electricitat va permetre posar fàbriques més allunyades del riu. Es pot afirmar, per tant, que el barri va neixer de la industrialització i, en el seu àmbit, s'hi aixequen carrers estrets amb cases de tipologia tradicional, força modestes i diferenciades, però dels nous blocs de pisos oberts a vials més amples, molts dels quals han estat aixecats sobre antigues fàbriques o tallers.

Valldaura és un barri que es mou entre la identitat industrial de les velles fàbriques que li confereixen el valor patrimonial i de paisatge, enfront de la nova identitat residencial, comercial i d'oci desenvolupada en els darrers anys. Cal esmentar testimonis valuosos del patrimoni industrial com ara la fàbrica dels Panyos o les farineres Albareda i la Florinda.

4. Carretera de Vic i carretera de Cardona

Les carreteres de Vic i Cardona són els dos eixos urbans històrics de connexió de la ciutat medieval amb la seva àrea d'influència més immediata i representen els vials vertebradors que tracen el desenvolupament urbà del segle XIX. Prengueren forma a partir de la segona meitat d'aquest segle, mitjançant diversos plans d'alineacions que partien dels camins que sortien de Manresa cap a les dues ciutats, en el límit de la muralla medieval, per la seva cara nord. En el seu origen tenien una funció en part residencial i en part industrial, amb moltes fàbriques del primer terç del segle XX, la majoria desaparegudes.

Actualment representen els dos eixos principals que estructuren els eixamples de la ciutat (inclosa la seva mobilitat) i igualment concentren una important activitat comercial i residencial. Ambdós han configurat, al llarg del temps, un paisatge urbà molt característic, amb fronts edificatoris singulars, valorats com "ambient" en el document de modificació puntual del PGOU per *establir les condicions d'integració de les façanes de les carreteres de Cardona i de Vic*²⁰ on també s'han concentrat forces edificis singulars de tipologia industrial, residencial o mixta, bastits al llarg del darrer terç del segle XIX, inclosos particularment, en el Catàleg del present PEUPM.

Darrerament la important activitat del sector immobiliari ha afectat la ciutat de Manresa i en concret ha provocat una accelerada substitució d'edificacions tradicionals que afecta, entre d'altres, els eixos "històrics" esmentats. Aquests canvis accelerats han provocat la necessitat d'evitar l'eliminació dels referents arquitectònics més representatius, sigui a través de la seva protecció parcial, ambiental o documental.

5. Plaça de Catalunya, rodalies del Passeig i part nova del Remei

Són les àrees que es van urbanitzar entre finals del segle XIX i el primer terç del segle XX. Aleshores era una zona propera al Nucli Antic, relativament plana i ocupada per camps de

regadiu. Hi destaquen els dos eixos principals del centre de la ciutat, dissenyats per complir la funció de punts de trobada en el marc de l'espai públic: el primer tram del passeig de Pere III i el carrer d'Àngel Guimerà, com un gran centre comercial i de negocis des de fa 100 anys, així com les millors residències benestants, alternades amb indústries.

6. El Passeig de Pere III, carrer d'Àngel Guimerà i de l'arquitecte Oms

A la segona meitat del segle XIX es va dissenyar un Eixample modern per complir la funció de nou centre aprofitant la cojuntura econòmica positiva que pressuposà un creixement de la població i un augment de la construcció lligat a la disposició de nous solars lliures per la construcció d'habitatges. Altrament, la consolidació d'una burgesia benestant, enriquida al llarg del darrer quart del segle XIX, especialment a partir de la industrialització, feu possible la gestació del projectes modernistes, que es posaren de manifest en actuacions de substitució dins el Nucli Antic –com hem comentat anteriorment- i, de forma determinant en el primer tram del Passeig –inaugurat l'any 1891- i que es constitueix com a nou eix *socialment representatiu*, així com en els seus carrers adjacents (Àngel Guimerà, Arquitecte Oms, Cardenal Lluç, plaça de la Independència,...

7. El Poble Nou i part de la carretera de Santpedor

Un cop determinat la resta del traçat del Passeig de Pere III i bona part de la carretera de Vic, es van començar a desenvolupar el primer terç del segle XX aquestes dues zones. El Poble Nou és una urbanització de camps de regadiu orientada a l'habitatge i ha conformat un barri amb personalitat social i urbanística pròpia, amb una trama de carrers paral·lels a partir del carrer Major. Estava separat de la resta de la ciutat per la via del ferrocarril de Manresa a Berga i per una "corona" d'indústries que estaven al costat del passeig.

La carretera de Santpedor es va anar construint amb indústries, equipaments (com els dipòsits vells) i residències de diferent qualitat, des de torres burgeses fins a cases de dos o tres pisos per a famílies treballadores.

8. Residencial de postguerra desenvolupat fins l'any 1970

Després de la Guerra Civil i paral·lelament al creixement industrial de la ciutat, es va agreujar la manca d'habitatge obrer. Així, la majoria de construccions d'aquesta època són residencials i de baixa qualitat. Primer es van distribuir pel afores de la ciutat, a vegades molt allunyats conformant autèntics *Ghetos* obrers (com el Xup) i, sovint, han marcat els eixos de desenvolupament urbà de Manresa. Cal destacar, entre altres, la major part del barri de la Sagrada Família, dels anys seixanta, i la barriada Mion, típica d'autoconstrucció i de parcel·lació familiar.

9. Residencial desenvolupat entre els anys 1970 i 2000

Als anys setanta es van construir els dos darrers grans barris d'habitatge social, la Font dels Capellans i la Balconada. A partir d'aquest període, s'han anat omplint les zones disponibles que quedaven als voltants de l'àrea urbana de Manresa per a materialitzar, alternativament i de forma ben definida, l'habitatge i la indústria.

10. La Sèquia

La Sèquia de Manresa és un canal de regadiu cabdal en la història municipal i comarcal. Representa una de les obres d'enginyeria més importants realitzades al Bages durant l'Edat Mitjana i determina una infraestructura a protegir, en la seva totalitat –especialment en el tram comprès dins el terme municipal del qual el PEUPM de Manresa és competent- des del punt de vista ambiental, paisatgístic, tècnic, històric i, en definitiva, cultural. Com annex a la documentació del PEUPM s'incorpora l'*Inventari d'elements del patrimoni de la Sèquia de Manresa*²¹ en el seu terme municipal.

Altrament, la Sèquia en la seva estructura dins el terme municipal és un recurs patrimonial de primer ordre que es vol incorporar i definir d'una manera específica i prou detallada com a document annex dins el present PEUPM.

²⁰ **Modificació puntual de la normativa del Pla General de Manresa per establir les condicions d'integració de les façanes de les carreteres de Cardona i de Vic i de les muralles de Sant Francesc, Sant Domènec i del Carme**, aprovada definitivament el 31 de maig de 2007.

²¹ **Proposta de protecció de la Sèquia en el marc del PEUPM a partir dels Elements inventariats en l'estudi històric i documental del patrimoni de la Sèquia** redactat per Jordi Piñero i promogut per l'Ajuntament de Manresa.

Tanmateix, per la seva complexitat i l'amplitud del patrimoni que té associat és evident que no es pot assumir com un "element" més del Catàleg. En un altre ordre, a escala territorial, la Sèquia s'ha de llegir i entendre com un recurs patrimonial que representa una unitat d'interès global, des del seu inici a Balsareny fins al desguàs dels canals de rec al riu Cardener.

Centrats en l'àmbit competencial del PEUPM, entenem que cal abordar dues línies de protecció:

- **Elements individuals**, amb l'assignació dels nivells de protecció que preveu la normativa del Pla.
- **Àrees d'especial interès**, amb un tipus de protecció "ambiental", més genèrica, però amb l'objectiu de garantir, en aquelles zones on el regadiu encara té una presència rellevant, uns nivells de preservació dels valors patrimonials i, per tant de paisatge, que porten associats.

Les mesures que es determinen, en cada cas, tenen en compte la seva situació actual i les previsions de futur d'acord amb el planejament urbanístic de rang superior.

En aquest sentit, s'adjunta com a annex, un inventari patrimonial de la Sèquia (Annex 1, després de les fitxes de protecció).

11. Ambients, conjunts o elements protegits en Sòl No Urbanitzable (SNU)

Entre els valors patrimonials que es protegeixen en sòl no urbanitzable, destaquen de manera singular, les vil·les, algunes masies i, de forma molt remarcable els elements vinculats a l'activitat agrària com les construccions de pedra en sec (barraques de vinya, marges, tines, rescloses, centrals de riu, etc...), sense oblidar els camins i traçats històrics. Seguint aquesta línia es vol ampliar el concepte de protecció del patrimoni inserit en els espais lliures del terme municipal amb el concepte de protecció integral del paisatge agrari.

Altrament, la valorització del patrimoni del rodal no s'ha de reduir a la protecció d'elements aïllats; ben al contrari, ha de vincular la protecció dels itineraris de natura, dels arbres i de les arbredes singulars, dels llocs i toponímies rellevants, i dels espais naturals d'interès específic. Tots aquests elements formen part d'un sistema que és tractat i recollit en un altre catàleg específic.

Mentrestant, però, cal reconèixer actuacions municipals, engegades o projectades, que posin en relleu el patrimoni natural i etnològic com el projecte per a la **Conservació del regadiu històric a la zona del Poal i recuperació del bosc de ribera al riu Cardener**, que pretén assolir dos objectius de tipus paisatgístic, etnològic i de sostenibilitat mediambiental: d'una banda, recuperar i conservar el paisatge de la zona històrica del regadiu del Poal, i de l'altra, netejar i restaurar l'espai ocupat per horts il·legals prop del pont Nou a la ribera del riu Cardener²² o el de **Recuperació del bosc de ribera del Riu Cardener**²³ pendent de materialitzar.

2. DESCRIPCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE L'ORDENACIÓ DE LA PROPOSTA

Els termes de la redacció del pla i la seva ordenació es justifiquen a partir d'uns capítols referents que es detallen a continuació.

²² **Conservació del regadiu històric a la zona del Poal i recuperació del bosc de ribera al riu Cardener.** (Barris de Mion-Puigberenguer-El Poal). Les tasques derivades del projecte són, d'una part, el moviment de terres i treballs necessaris per a la recuperació de les feixes de conreu i la construcció d'una xarxa de regadiu a partir de la sèquia per posar en servei aquests terrenys, i de l'altra, l'excavació, càrrega i transport al lloc de tractament dels materials provinents de la zona del riu.

²³ **Recuperació del bosc de ribera del Riu Cardener.** (Barris de Farreres-Suanya-Plana del Pont Nou). Les tasques derivades del projecte són la millora de l'entorn i recuperació del bosc de ribera del Riu Cardener a l'entorn del Pont Nou.

2.1 Territori i valors de paisatge

La redacció del PEUPM parteix d'una aproximació general, amb les visions territorial –urbana i rural– emanades d'una anàlisi de l'evolució del teixit urbà i del desenvolupament general del municipi, per concloure en una formulació pormenoritzada d'un document normatiu que posi en relleu la protecció del patrimoni –en majúscules– i els seus valors.

Una de les premisses inicials per abordar les visions territorials i urbanes que s'han esmentat, és la consideració de textos i documents legals que, no pel fet de ser més o menys recents, tenen la seva importància. En aquest sentit, val la pena tenir en compte els darrers documents emesos pel *Consell d'Europa*, ja que són elements que marquen una tendència en el desenvolupament de noves lleis i nous criteris d'actuació dels Estats membres. En la *Convenció Europea del Paisatge*, celebrada a Florència el 20 d'octubre de 2000 es va aprovar la *Carta Europea del Paisatge*. En el preàmbul de la Carta es remarca que "*el paisatge és per tot arreu un element important de la qualitat de vida de les poblacions; en medis urbans i rurals, en territoris degradats com en els de gran qualitat, en els espais significatius com en els espais ordinaris*".

Que l'evolució de les tècniques de producció agrícola, industrial i les pràctiques en matèria de planificació del territori, l'urbanisme, el transport, les xarxes de comunicacions, el turisme i els espais lúdics, i, de forma més general, els canvis econòmics mundials continuen, en molts casos, accelerant la transformació dels paisatges.

En la citada carta, en el seu article 1r, per "Paisatge" es designa una part del territori tal com la perceben els ciutadans, el caràcter del qual és el resultat de la interacció de factors naturals i/o humans; i per "Política del paisatge" la formulació per part de les autoritats públiques competents dels principis generals, les estratègies i les orientacions que permetin l'adopció de mesures concretes de cara a la protecció, la gestió i la conservació del paisatge.

I més endavant, article 6è, indica que cal mobilitzar els agents per tal de: identificar els propis paisatges en el conjunt del territori; analitzar les seves característiques així com les dinàmiques i les pressions que els modifiquen; seguir-ne les transformacions; a qualificar els paisatges identificats tenint en compte els valors particulars que se'ls atribueix pels propis agents i els ciutadans concernits.

Generalment, el valor paisatgístic d'un territori és una qüestió difícil d'avaluar. Des de l'entrada en vigor de la *Convenció Europea del Paisatge* i de la *Llei del paisatge de Catalunya* (LPC 8/2005), s'ha obert un debat disciplinar sobre com es poden determinar els trets fonamentals d'un paisatge i com s'han d'avaluar les mesures que cal prendre.

La Llei del paisatge de Catalunya recull els principis que han de guiar l'actuació dels poders públics en matèria de paisatge, els instruments concrets d'intervenció, així com també mesures de sensibilització, educació i suport. La iniciativa proposa també la creació d'un Fons financer per al desenvolupament d'aquestes polítiques.

La nova Llei estableix el marc legal per a la protecció, gestió i millora dels paisatges de Catalunya i ve a complementar l'*Observatori del Paisatge de Catalunya*, constituït el mes d'octubre de 2005 i pioner en les polítiques de paisatge al nostre país. Amb aquesta mesura, el govern posa en pràctica l'adhesió del Parlament de Catalunya a la Carta Europea del Paisatge.

El Parlament de Catalunya, mitjançant la Resolució 364/VI de 14 de desembre de 2000, acordà de forma unànime adherir-se a la Carta Europea del Paisatge. Aquest document, com s'ha expressat abans, reclama a tots els països membres posar en pràctica polítiques de paisatge, que és definit com "un element essencial per al benestar individual i social, la protecció, gestió i planejament del qual comporten drets i deures per a tothom".

A partir d'aquest marc legal (Carta Europea del Paisatge i Llei del paisatge de Catalunya) expressat anteriorment, el PEUPM, s'ha d'entendre plenament compromès amb els seus continguts. Així, un capítol destacat de la Llei del paisatge de Catalunya que nosaltres voldríem considerar –com objectiu del pla– és la difusió i l'impuls cap a la sensibilització de la societat, de les organitzacions privades i dels poders públics sobre els paisatges de Manresa, amb els seus valors, la seva importància cultural, econòmica i la necessitat de promoure i potenciar la seva protecció, gestió i ordenació.

La posada en valor del paisatge urbà i rural del municipi, no serà possible si no es realitza de forma integrada amb el conjunt del territori. És per aquest motiu que s'ha pres en consideració el document *Arquitectura territorial, medi natural i desenvolupament urbà al Pla de Bages*, elaborat l'any 1996, per tal de considerar la transformació d'aquest paisatge com a interacció continua entre

preexistències geològiques i factors humans, i comprometre la implicació dels diferents agents que, d'una manera o altra, han intervingut, intervenen o hauran d'intervenir en la seva transformació.

2.2 Un patrimoni cultural, divers, plural i d'abast municipal

El PEUPM constitueix l'instrument derivat del *Pla General de Manresa* (PGOU) i en el mateix grafia com una zona pròpia, els elements i ambients que es consideren "patrimoni", en un sentit ampli i global (arqueològic i paleontològic, natural, arquitectònic i històric), del municipi de Manresa. A partir d'aquesta plasmació gràfica i documentada s'atorga, a cadascun dels béns i ambients catalogats, un règim jurídic mitjançant el qual es pretén detectar-los i classificar-los per tal de crear els mecanismes eficaços de la seva gestió amb l'objectiu últim de conservar per al futur les imatges i els llocs que simbolitzen la memòria col·lectiva, sense perdre de vista l'objectiu didàctic de reconeixement i difusió cultural que el pla vol impulsar envers tots els ciutadans.

D'aquesta manera, el PEUPM fixa obligacions de conservació d'elements i criteris d'intervenció sobre els propis béns, ambients, fronts i entorns de protecció per raó de llurs valors patrimonials sense alterar el règim urbanístic de la propietat del sòl.

La concepció del terme "patrimoni" amb l'adjectiu "cultural" entronca amb l'idea d'un tot no divisible que vol mantenir els valors històrics i ambientals de Manresa, amb l'objectiu de poder fer entenedors els grans capítols de la construcció i el creixement de la ciutat, a través d'un llegat global i particular alhora format per ambients, fronts, conjunts i elements existents objecte de protecció. Aquesta nova concepció es tradueix en la creació d'un catàleg únic per a tots els béns relacionats, a partir d'un **document de criteris** i un model de **fitxes de catàleg** (en format de base de dades)²⁴.

Així, el disseny d'una fitxa de catàleg, en format de base de dades (*Acces*) per tal de permetre la cerca per diversos camps, així com la interrelació amb el conjunt de documents urbanístics i de planejament digital de Manresa, de matriu única i adaptada als requeriments particulars dels diversos béns patrimonials (ambients, fronts, elements arquitectònics, arqueològics, etc...) s'ha realitzat, des de la globalitat, amb distinció de descripció, classificació i protecció per cada capítol concret.

Altament, la gestió del PEUPM i dels seus documents, amb el Catàleg i les fitxes, especialment, més l'aportació d'un nou organisme impulsat des del propi PEUPM: la *Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC)* que haurà de constituir-se i regular-se a partir d'una ordenança, es fixen com a resposta a la voluntat, plural i compartida, d'entendre el patrimoni com un tot no divisible, com un projecte pluridisciplinar i integral.

El patrimoni cultural de Manresa comporta una valoració prioritària del paisatge de la ciutat històrica, la força del seu teixit amb els ambients i fronts característics, enfront dels elements o les peces singulars, sense oblidar els valors dels ambients i elements situats en altres àrees o barris de la ciutat i en el sòl no urbanitzable.

Els mecanismes de protecció dels béns (unitaris o de conjunt) descrits estan pensats per ajustar, definir i tractar:

- Actuacions encaminades a promoure un tractament respectuós de les peces singulars monumentals, emmarcades en el seu context, emfatitzant els seus valors historico-artístics, per tal d'oferir unes determinacions específiques i adequades d'intervenció i no, únicament, unes genèriques normatives de prevenció.
- El reconeixement de diversos valors en els altres béns singulars que, sense tenir l'etiqueta de "monument", són susceptibles d'identificació concreta, en el seu sentit unitari o en la definició d'un conjunt, front o ambient específic.
- Possibilitar intervencions respectuoses, definides en cada cas, a partir de la redacció de les fitxes individuals del Catàleg, que posin en relleu els valors pels quals un determinat bé, conjunt, front o ambient, ha estat reconegut.
- Determinar, també, les actuacions d'ampliació i de modificació precisa i puntual d'un determinat bé, amb protecció parcial o ambiental, sigui per adequar-lo *ambientalment* al

²⁴ Documents elaborats conjuntament en el marc d'un equip d'experts en els àmbits del patrimoni i l'urbanisme, coordinat per l'arquitecte Clara Galiano (arquitecte urbanista, cap del servei de Documentació i Estudis de la Direcció General d'Urbanisme del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya).

conjunt que en forma part o, per tal de permetre l'encaix correcte en les solucions que comportin materialització d'aprofitaments en virtut de l'aplicació del planejament general.

- Facilitar l'adaptació dels immobles catalogats als nous usos previstos en el planejament i permetre el seu condicionament a les normatives sectorials (accessibilitat i habitabilitat, per exemple). En tots els casos la preservació de les tècniques constructives tradicionals serà compatible amb la utilització de nous sistemes estructurals quan la solidesa, reforma o rehabilitació d'un bé així ho requereixi.
- Incidir, finalment, en el foment del manteniment i la integració creativa de totes les intervencions que es portin a terme, en el context urbà i periurbà, atenen al valor paisatgístic i d'imatge representativa dels ambients o conjunts de gran interès, per tal de permetre enriquir la comprensió del procés històric de la transformació urbana i del territori. Aquest aspecte obliga a l'establiment d'un ordre de prioritats aplicable a tots els valors patrimonials garantint els processos d'intervenció més addients, conservant les estructures singulars i protegint les peces més característiques.

Els últims anys, és notori que la concepció de la protecció del patrimoni ha anat evolucionant des de posicions que hauriem de definir com a defensives (que moltes vegades han fracassat, portant a la immobilització i progressiva degradació dels edificis que es varen salvaguardar), cap a postures més dinàmiques amb les que s'impulsen intervencions que revitalitzin àrees o sectors urbans; espais, racons i carrers amb valors històrics; estructures amb valor unitari en determinats fronts edificatoris i l'encaix o singularitat d'antigues edificacions, tot guardant-ne les característiques més remarcables.

Aquest plantejament ha de coincidir, també, amb la voluntat d'abordar una actuació decidida en la protecció del patrimoni, urbà, territorial i paisatgístic de Manresa, en la totalitat del municipi, facilitant-ne la gestió posterior i ajudant en la definició de la ubicació de nous equipaments públics, dels espais lliures protegits i la seva necessària interrelació.

En un altre ordre de coses, la idea d'un pla de protecció del patrimoni com a document marc d'uns valors a preservar, pot enfrontar sovint els drets i interessos públics amb els privats. Per aquest motiu en la seva redacció i en el seu esperit s'han cercat, en tot moment, mesures que possibilitin una acceptació majoritària del document per part de tots els agents implicats en el bon desenvolupament d'aquest pla (administracions, associacions culturals, propietaris, tècnics, veïns). Per aquesta raó, en el decurs del procés de redacció, s'han fet diverses jornades de presentació i de difusió a entitats culturals, cíviques i col·legis professionals manresans i del Bages, explicant els criteris metodològics i les determinacions que s'estructuren en el pla. El PEUPM vol indicar les línies d'actuació sobre el patrimoni construït o paisatgístic i estimular la col·laboració i participació dels intervinents, públics i privats, en l'objectiu de preservar els valors més persistents i configuradors del municipi, no només dels ambients o béns situats en el Nucli Antic o l'Eixample (urbans, històrics, socials o paisatgístics) sinó en els del conjunt del territori municipal, incloent expressament el patrimoni del rodal.

3. JUSTIFICACIÓ DE L'ADEQUACIÓ DE L'ORDENACIÓ PROPOSADA

El tractament del patrimoni de Manresa resta justificat pel marc normatiu i per l'aplicació directa dels criteris i de les observacions generals esmentades en els capítols precedents.

Així en el Títol I de la Llei del Patrimoni Cultural Català (LPCC 9/1993) determina que el Catàleg i el Pla especial de protecció que el desenvolupa són els instruments generals de protecció de patrimoni. L'objectiu es conservar i preservar els béns d'interès històric, artístic, arquitectònic, ambiental i paisatgístic.

En funció d'aquest preàmbul, per desenvolupar i justificar l'ordenació proposada en el PEUPM, s'estimen els apartats següents:

3.1 Les categories de protecció segons la legislació vigent (LPCC)

El PEUPM estableix diferents nivells o categories de protecció dels béns, d'acord amb la normativa sectorial exposada, atenent les característiques particulars de cada un dels elements relacionats els béns poden quedar protegits segons tres categories:

CATEGORIA 1: BÉNS CULTURALS D' INTERÈS NACIONAL (BCIN)

Són els bens immobles més rellevants del patrimoni cultural català, inclosos en el Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional.

Gaudeixen d'aquesta protecció:

- Els béns radicats a Catalunya declarats d'interès cultural (BIC), d'acord amb la *Ley 16/1985, de patrimonio histórico español*, disposició addicional 1.1 de la LPCC.
- Castells de Catalunya, disposició addicional 1.2 de la LPCC.
- Coves, abrics i indrets que contenen manifestacions d'art rupestre, disposició addicional 1.3 de la LPCC.
- També tots els conjunts, immobles i elements que hagin estat declarats d'interès nacional per la Generalitat de Catalunya des de l'any 1993.

Criteris per a la seva declaració. La declaració de béns culturals d'interès nacional (BCIN), requereix la incoació prèvia d'un expedient, iniciat d'ofici pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, a instància d'una altra administració pública, l'Ajuntament de Manresa en aquest cas, o de qualsevol persona física o jurídica. Els acords de no-incoació han d'ésser raonadament motivats.

La Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya serà l'òrgan encarregat de la seva declaració com a tal i del seguiment de la seva conservació, investigació i difusió.

No es poden invocar com a causes determinants per a deixar sense efecte la declaració d'un bé cultural d'interès nacional les que derivin de l'incompliment de les obligacions de conservació i manteniment regulades per la LPCC.

Els bens immobles es classifiquen en: Monument històric, Conjunt històric, Jardí històric, Lloc històric, Zona d'interès etnològic, Zona arqueològica i Zona paleontològica.

Béns del patrimoni de Manresa declarats, expressament com a BCIN

Els elements declarats pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació específicament com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) són els que es relacionen a continuació:

- **El Pont Vell**
- **La Seu**
- **El Casino**
- **El recinte emmurallat de la ciutat**
- **Restes de la fortalesa al Puigterrà o al Turó del Castell**
- **La Culla**
- **La Torre de Santa Caterina**
- **Can Miralda (Els Panyos)**
- **Creu de terme de Coll Manresa**
- **Creu de terme del Pont Vell**
- **Torre dels Comtals**
- **L'Antic Col·legi de Sant Ignasi**
- **Creu de terme de la Culla**
- **Torre Alberti**
- **Claustre de l'antic Convent de Sant Domènec a l'interior del teatre conservatori**

Tots ells restaran sotmesos a informe i gestió per part de la Comissió Territorial del Patrimoni de la Catalunya Central i tenen l'especificació de BCIN en l'apartat corresponent de la fitxa individual de Catàleg acollint-se a les prescripcions que es determinen en cada cas concret.

Béns del patrimoni de Manresa proposats per ser declarats com a BCIN

D'acord amb el que prescriu la LPCC, es proposa la incoació d'un expedient per a la declaració com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN), en la categoria de lloc històric, de la **Sala de Plens de l'edifici de l'Ajuntament**. En aquest indret se celebrà, el 15 d'abril de 1882 l'Assemblea Catalanista on fou presentat el document d'autogovern conegut com a *Les Bases de Manresa*. També es proposen els béns següents:

- **Santa Clara**
- **La Cova**
- **La Renaixença**
- **El Pont Nou**
- **El Pont de Vilomara**

CATEGORIA 2: BÉNS CULTURALS D'INTERÈS LOCAL (BCIL)

Són els béns integrants del patrimoni cultural que, tot i la seva significació i importància, no compleixen les condicions pròpies dels béns culturals d'interès nacional. Són elements que cal preservar i mantenir com a identificadors del municipi.

Els béns immobles d'interès local no només poden ésser catalogats en el marc de la LPCC, sinó que també s'esmenten els mecanismes de protecció regulats per la legislació urbanística, és a dir, a partir de la seva inclusió en el present Pla.

Formen part d'aquesta categoria:

- Béns radicats a Catalunya que estaven inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats en plans urbanístics en el moment de l'entrada en vigor de la LPCC, com ho són tots els procedents del Catàleg de patrimoni de 1985, llevat que siguin béns culturals d'interès nacional.
- Béns inclosos amb la categoria de protecció de BCIL en Catàlegs incorporats en plans urbanístics aprovats a partir de l'entrada en vigor de la LPCC que han estat comunicats al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació.
- Els espais de protecció arqueològica (EPA) determinats pel conseller de Cultura
- Altres béns declarats específicament i de forma singular pel plenari de l'Ajuntament.

Criteris per a la seva declaració. La catalogació de béns immobles s'efectua mitjançant la seva declaració com a béns culturals d'interès local.

Els instruments de protecció i de control recauen principalment en l'Ajuntament de Manresa. Són declarats pel ple del propi consistori. La declaració pot portar-se a terme amb la tramitació del mateix PEUPM o bé, en el cas d'addició posterior d'un bé, prèvia l'expedient administratiu corresponent, en el qual ha de constar l'informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural.

La declaració de qualsevol bé cultural d'interès local, en posterioritat als inclosos en el PEUPM, s'ha de comunicar al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació perquè es faci la inscripció en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Béns del patrimoni de Manresa declarats com a BCIL

Tots els béns procedents del Catàleg de l'any 1985, així com els incorporats a partir de planejament derivat específic o modificacions puntuals del Pla General i que han estat comunicats, des de l'Ajuntament de Manresa, a la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya han quedat recollits en l'*Inventari del Patrimoni Arquitectònic – Arqueològic de Catalunya*. La seva declaració es fa constar, específicament com a BCIL i s'acullen a les prescripcions que es determinen en cada cas concret.

Béns del patrimoni de Manresa proposats per ser declarats com a BCIL

L'Ajuntament de Manresa endegarà la tramitació d'un expedient per a considerar béns catalogats en la categoria de Béns Culturals d'Interès Local (BCIL) els següents elements:

- **La Sèquia de Manresa** en el tram del terme municipal
- **Els Refugis de la Guerra Civil** (Refugi antiaeri del Grup Escolar Renaixença, refugi antiaeri de la plaça d'Europa, refugi antiaeri de l'estació de Manresa – Alta i refugi antiaeri de la RENFE)

- La resta d'edificis catalogats amb el **Nivell de protecció 1 (Protecció integral)** i que no estaven inclosos en el Catàleg de 1985
 - El Teatre dels Carlins**
 - L'Edifici de l'Arc d'en Botí**
 - La Casa de Josep Prat**
 - La Casa Valls**
 - La fàbrica Nova**
 - La Fonda del Comerç**
 - La Colònia dels Comtals (Torre i fàbrica)**
 - La fàbrica del Salt**
 - Els Polvorers**
 - La Casa Noguera**
 - El conjunt del Canal i la Central de les Marcetes**

Un cop aprovada la resolució per acord del ple municipal i notificada al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya regirà, per tots ells, el que s'estipula en el Capítol II del Títol Primer de la LPCC, en el seu article 15, a fi que restin inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

CATEGORIA 3: BÉNS DE PROTECCIÓ URBANÍSTICA (BPU)

Son els béns immobles del Patrimoni Cultural Català, no declarats ni incoats com a BCIN o BCIL que figuren en el catàleg del PEUPM i que es volen protegir, tot entenent que els seus valors responen a un nivell suficient d'interès cultural i d'identitat pel municipi de Manresa. Així tindran aquesta categoria els:

- Béns inclosos en el Catàleg del PEUPM, altres que puguin ser incorporats en el futur a través de diverses figures de planejament municipal (Plans especials urbanístics, Plans directores urbanístics, Plans d'ordenació urbanística municipal), d'acord amb el marc legal vigent.
- Zones d'expectativa arqueològica (ZEA) en les que, bé per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es pensa que poden existir restes arqueològiques o paleontològiques.

Béns del patrimoni de Manresa declarats com a BPU

La resta de béns, inclosos en el present catàleg subjectes als Nivells de protecció 2 (parcial) i 3 (ambiental) i que no han estat declarats o proposats en les categories de BCIN i/o BCIL. Tots ells tenen l'especificació de BPU en l'apartat corresponent de la fitxa individual de Catàleg i s'acullen a les prescripcions que es determinen en cada cas concret considerant-se com altres béns integrants del patrimoni cultural català.

3.2 Les categories de protecció establertes en el PEUPM

El PEUPM, a partir de les categories regulades en el marc de la LPCC defineix, particularment, tres nivells o categories de protecció, que han de configurar les possibilitats d'intervenció per cada element catalogat:

1. Nivell de protecció 1. Protecció integral

Objectiu: Declarar edificis, construccions o béns de caràcter singular, de gran valor arquitectònic, històric o artístic que, amb independència del seu estat de conservació, s'han de mantenir íntegrament, amb respecte per les seves característiques específiques, siguin o no arquitectòniques, i dels elements o parts que el componen. Inclou les construccions que per la qualitat de la seva trama estructural i la mateixa posició urbana, són enteses com a referents "monumentals" i per tant ha de garantir-se la seva conservació amb els mètodes propis de la restauració adequada, així com en les altres intervencions permeses definides en la normativa: restauració i consolidació; rehabilitació; deconstrucció de cossos i altres elements sobreposats que no siguin d'interès per la història de l'edifici; treballs per la inclusió d'elements tecnològics i

Pàgina 30

higiènic o sanitaris essencials pel seu ús i, en general, per la seva habitabilitat, sempre que es respectin les normes abans esmentades. Les actuacions que es realitzin en el marc de la restauració d'elements inherents al valor original del bé, en cap cas, podran suposar aportacions de reinvençió o nou disseny. L'adequació a les normatives sectorials relatives específicament en el camp de la seguretat (evacuació) i accessibilitat, es resoldran de la manera més compatible amb els valors acreditats del bé catalogat. En aquest cas qualsevol proposta plantejada haurà de ser avaluada, de manera especial, per la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC)

Criteri general: Es protegeix la volumetria, llevat de casos excepcionals a valorar específicament i justificadament; la tipologia comprenent la forma i disposició de la caixa d'escala, dels patis, de les cobertes; els nivells definits pels forjats existents; la concepció formal dels espais interiors i de les dependències definides; les estances que preserven les seves decoracions originals o esdevingudes amb valors associats a la declaració del bé; la composició de les façanes, el ritme, proporció i forma de les obertures i tancament, amb la totalitat dels elements ornamentals i decoratius originals que les configuren; els béns mobles que formin part de l'element original, si existeixien, o els que revesteixin valors patrimonials associats al mateix.

Criteri principal d'intervenció: Conservació amb mètodes propis de la restauració adequada. En el moment que es planteja qualsevol intervenció i per tal de garantir i acreditar el coneixement del bé, la seva evolució històrica i les tècniques constructives aplicades, caldrà redactar un **estudi patrimonial** que reculli els aspectes i detalls més inherents al seu caràcter patrimonial (memòria, aixecament de l'estat actual de la zona d'intervenció, recull de documentació històrica -estudi dels expedients d'obres per tenir documentades totes les modificacions o transformacions sofertes- i reportatge fotogràfic actual).

2. Nivell de protecció 2. Protecció parcial

Objectiu: Declarar edificis, construccions, béns o elements d'especial valor arquitectònic, artístic o ambiental, el valor del qual resideix principalment en la seva estructura tipològica, reflectida en la composició de les façanes i en la disposició determinant d'elements referents de la construcció com el vestíbul, la caixa d'escala, els patis o celoberts. També es valoritzen les seves especials característiques estructurals i espaials, el sistema portant i/o la tècnica constructiva utilitzada; els valors dimensionals i de proporció; el tipus de paràmetres emprats i les condicions distributives associades a un estil determinat. Aquestes són parts o conceptes a mantenir, sense perjudici de les actuacions de rehabilitació, amb una restauració tipològica adequada que hauran de preservar i revaloritzar els esmentats elements d'interès.

Les intervencions que es portin a terme estan regulades per la normativa del present PEUPM: restauració tipològica; consolidació; rehabilitació; ampliació en els casos que ho permetin les determinacions del Planejament General i/o derivat, en àmbits regulats dins Plans Especials o Plans de Millora Urbana; eliminació d'elements sobreposats que es verifiquin com incoherents a l'estructura originària del bé; treballs de restabliment tipològic i de renovació d'una part -parcial o totalment enderrocada- de l'edifici, sempre que es demostrï documentalment la coherència de la proposta amb l'estructura originària de l'immoble o d'un altre mentre respongui al mateix tipus i període històric; deconstrucció d'elements estranys sobreposats a la implantació originària i que contribueixin a la recuperació funcional, així com la inclusió d'elements tecnològics i higiènics o sanitaris essencials per les exigències de l'ús i, en general, per la seva habitabilitat.

L'adequació a les normatives sectorials relatives específicament en el camp de la seguretat (evacuació) i accessibilitat, es resoldran de la manera més compatible amb els valors acreditats del bé catalogat. En aquest cas qualsevol proposta plantejada haurà de ser avaluada, de manera especial, per la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC)

Criteri general: Es protegeix la volumetria llevat de casos excepcionals a valorar específicament i justificadament; la tipologia (estructura principal: nivells de forjat, posició de la caixa d'escala, disposició de patis i celoberts i la composició, forma i ritme de les façanes.

Es podran admetre ampliacions, sotmeses a l'ordenació volumètrica o, en el seu cas, derivades de la redacció d'un Pla de Millora Urbana (PMU). En ambdós casos es respectarà l'estructura portant original i la definició dels elements tipològics del bé catalogat.

Criteri principal d'intervenció: Restauració tipològica adequada a fi de preservar i revaloritzar les parts o elements destacats per aquests valors. Intervencions d'ampliació d'acord amb els criteris esmentats en el paràgraf anterior que hauran de preservar els valors tipològics que han justificat la seva catalogació amb aquest nivell de protecció.

En determinats béns patrimonials, en el moment que es planteja qualsevol intervenció i per tal de garantir i acreditar el coneixement del bé, la seva evolució històrica i les tècniques constructives aplicades, es podrà requerir un **estudi patrimonial** que reculli els aspectes i detalls més inherents al seu caràcter patrimonial (memòria, aixecament de l'estat actual de la

Pàgina 31

zona d'intervenció, recull de documentació històrica -estudi dels expedients d'obres per tenir documentades totes les modificacions o transformacions sofertes- i reportatge fotogràfic actual).

Ordenació volumètrica i de façanes: Així mateix, d'acord el document de modificació puntual del Pla general *Modificacions puntuals en relació al Pla especial de Protecció del Patrimoni Històric, Arquitectònic i Paisatgístic de Manresa* redactat de forma paral·lela al present document, estableix que els edificis subjectes al Nivell de protecció 2 -parcial- i que no hagin esgotat l'aprofitament urbanístic, es preveu que en actuacions d'ampliació o d'intervenció global, previ a la llicència municipal d'obres, es redacti una ordenació de volums alternativa d'acord amb l'art. 58.3 del DL 1/2010, que pugui conjugar l'aprofitament urbanístic que li atorga el planejament vigent i la preservació del bé catalogat d'acord allò previst al PEUPM.

De la mateixa manera, el mateix document de modificació puntual delimita 7 àmbits d'edificis o conjunts inclosos en el present catàleg susceptibles de poder-se ampliar però que per les seves característiques singulars es considera convenient l'establiment d'àmbits de Plans de millora urbana d'acord allò que preveu l'art. 70.1.b del TRLU i l'art. 90.1 del RLU o Plans Especials Urbanístics d'acord el què preveu l'art. 67.1 del TRLU per als plans especials urbanístics, amb l'objectiu principal de reordenació volumètrica i de façanes en cas d'actuacions que comportin una modificació o ampliació del volum existent o una actuació de nova edificació en els espais lliures associats a l'edifici catalogat:

1. Pla de millora urbana Xemenia Tints Navarro
2. Pla de millora urbana Conjunt residencial de Fàbrica Nova
3. Pla de millora urbana Can Roqueta
4. Pla de millora urbana Recinte Pirelli
5. Pla de millora urbana Teatre Conservatori
6. Pla de millora urbana Monestir de Santa Clara
7. Pla de millora urbana Hospital de les Germanetes dels Pobres
8. Pla especial urbanístic Els Comtals

3. Nivell de protecció 3. Protecció documental

Objectiu: Declarar "protegits documentalment" edificis, béns, construccions i altres elements simbòlics que "no gaudint d'una protecció física" permetin mantenir valors associats a la memòria del lloc o del propi bé, com a testimoni de valors històrics a preservar en record.

Criteri general: No es protegeix físicament la construcció, llevat d'algun element característic de la imatge exterior o de l'interior, com escuts heràldics, plaques, baranes o elements de forja i altres elements decoratius que podran ser objecte de recol·locació, desplaçament o susceptible de ser traslladat al Museu Comarcal de Manresa o espai cultural que preservi adequadament l'element reconegut. Es podrà procedir a la deconstrucció, parcial o total, del bé catalogat. Tots aquests elements, presents o desapareguts, podran ser enderrocats però prèviament s'haurà de redactar un **informe patrimonial** que reculli els aspectes i detalls inherents al bé (aixecament actual, documentació i imatges històriques, reportatge fotogràfic actual, anàlisi de l'evolució urbanística del sector, així com l'estudi dels expedients d'obres per tenir documentades totes les modificacions o transformacions sofertes.

3.3 Valorització concreta del patrimoni arquitectònic de Manresa

Objectius

1. Identificar els ambients arquitectònics remarcables, en sòl urbà (valors de continuïtat tipològica, compositiva i d'integració edificatòria i/o assimilació a un teixit amb relleu qualitatiu) i en sòl no urbanitzable (associació d'elements i construccions rurals que conformin una unitat visual, tipològica on es reconegui la conjunció entre els elements físics i un entorn paisatgístic característic); els fronts edificatoris; les unitats tipològiques i edificatòries que puguin determinar conjunts; els tipus morfològics característics; altres edificacions amb sistemes estructurals i constructius subjectes a preservar i, finalment, construccions o elements on es puguin atribuir valors particulars com la iconografia, els oficis tradicionals i els materials emprats, les textures i els colors que configuren anònimament àrees homogènies de la ciutat i el seu rodal -de qualitat ambiental ben definida- o que permetin donar a conèixer o evocar, fins i tot aïlladament o fragmentàriament, un determinat estadi històric de la cultura material de Manresa.

2. Aprofundir en l'estudi i analitzar, des de la perspectiva actual, les peces singulars monumentals declarades en el Catàleg vigent, tant des dels punts de vista del context urbà on se situen, dels seus valors histórico-artístics i, fins i tot des de les seves lesions o patologies constructives, per tal d'obtenir unes determinacions específiques d'intervenció, uns fonaments projectuals en cada cas, fugint de normatives genèriques de prevenció o de la utilització de plantilles modeliques generalistes. En aquest sentit, s'han treballat les peces singulars d'arquitectura, d'enginyeria civil, o d'arts aplicades que destaquen per la seva excel·lència, entesa des de la faceta artística o tècnica; per la significació paisatgística (urbana o rural) de la seva implantació, o per la vinculació directa amb determinats fets o processos històrics rellevants per la memòria històrica de la ciutat.
3. Obrir noves línies de treball que permeten incorporar nous elements, alguns d'ells procedents d'arquitectures més "recents" -anys 1960- a partir de la vigència i viabilitat futura de les seves característiques fonamentals i concretes en la definició del teixit urbà (com la resolució d'una cantonada o xamfrà); dels tipus, els sistemes i els oficis propis d'una època determinada (com l'arquitectura de la postguerra) i que conforma el paisatge urbà actual. A partir d'aquestes referències s'ha estimat la integració desacomplexada en el Catàleg d'elements no únicament valorats per la seva faceta artística, sinó per les condicions transformadores que ha desenvolupat en el teixit de la ciutat i per a la seva supervivència com a mostra, moltes vegades de l'arquitectura propera o contemporània. La classificació tipològica d'aquestes construccions va íntimament lligada amb el llegat arquitectònic que presenta, especialment en els teixits formats o definits en la postguerra, la ciutat de Manresa.
4. Fruit de l'anàlisi general, s'han graduat i matisat, a partir d'aquest coneixement més aprofundit i concret, entre els diversos béns protegits, les parts dels elements arquitectònics que precisen o mereixen una estricta conservació museogràfica, subjectes a preservar per tal de mantenir una determinada imatge visual, una estètica compositiva, unes traces urbanístiques d'alineació i continuïtat - a través dels ràfecs, de les cornises o dels balcons- que conformen unes pautes, o gèlids urbans o espais i que condicionen un anàlisi i estudi aprofundit previ a qualsevol intervenció. D'aquesta manera l'arquitecte encarregat de la redacció d'un projecte d'actuació sobre aquest bé catalogat, haurà de treballar a partir d'un anàlisi històric, patrimonial i urbanístic, com a pas previ a la transformació o substitució de l'element. Actuant a partir d'aquestes pautes metodològiques i de consideració envers l'element i el seu entorn, es poden obtenir un ampli ventall d'intervencions, totes elles culturalment correctes.
5. Determinació d'una nova categoria de protecció, no física, per a determinats elements del patrimoni, bàsicament arquitectònic. Es tracta de l'anomenada protecció documental, que recull immobles, transformats o no, que per les seves característiques tipològiques, constructives, artístiques, compositives, històriques, socials, paisatgístiques o ambientals, puguin recollir en la seva totalitat o de manera parcial, valors suficients per a formar part de la memòria patrimonial, material o immaterial de la ciutat, sense arribar a disposar en l'actualitat de valors qualitius suficients per a tenir una catalogació o protecció física. En aquest capítol també s'inclouen construccions amb les virtuts ressenyades, sotmeses a afectacions urbanístiques pel planejament general, incloent-hi les infraestructures. Tots aquests elements, presents o desapareguts, podran ser enderrocats però prèviament s'haurà de redactar un informe patrimonial tal i com s'ha especificat en l'apartat anterior.
6. Delimitar formes d'actuació integrada en determinats immobles catalogats -a través de les fitxes individuals de béns- que permetin, d'una banda, garantir la coherència o la complementarietat entre els béns singulars, el teixit o la trama on se situa, les noves condicions funcionals així com l'encaix dins de l'espai urbà i, d'altra banda, estimar la distribució de càrregues i beneficis que puguin resultar d'afectacions singulars.
7. Conceptuar com una inversió en la millora que representa per l'equilibri patrimonial del Nucli Antic i el conjunt de béns protegits, les actuacions públiques i privades de manteniment, conservació i intervenció que el PEUPM preveu, mitjançant la seva concreció paral·lela de programes d'actuació amb una previsió pressupostària rigorosa.

Criteris

Valorar prioritàriament el paisatge singular del Nucli Antic, en general de la ciutat històrica, el teixit urbà que determina una estructura parcel·l·lària i al mateix temps unes determinades tipologies arquitectòniques, reflectides en els diferents períodes o etapes de desenvolupament, tant a partir de les peces singulars, com atenent a la presència simultània

d'escalas contrastades. Sota aquesta idea es determinen els ambients, fronts, conjunts i espais urbans diversos vinculats a la memòria de les trames.

Preveure les interaccions entre l'arquitectura històrica i caracterització formal i funcional dels espais urbans que consoliden en el seu entorn, afavorint la determinació de les polítiques de patrimoni i les decisions que calgui adoptar, en paral·lel i d'acord amb el planejament de rang superior, sobre mobilitat, usos i activitats, així com estratègies urbanes, territorials (rodal) i mediambientals.

Considerar com a prioritària la vigència i els valors del teixit edificatori consolidat a la ciutat -desenvolupat a partir del model de creixement històric i de l'evolució del seu planejament- enfront la conservació descontextualitzada de peces individuals que, per les seves característiques formals, tipològiques o ambientals, no siguin susceptibles, al nostre entendre, de disposar d'una protecció física; preservant, però, uns valors de testimoni històric i, fins i tot, de composició o estil, que les faci mereixedores d'una protecció documental.

Donar relleu al patrimoni arquitectònic a través d'actuacions generades des del llenguatge de l'arquitectura. Aquesta consideració determina la necessitat de reflexionar sobre les característiques morfològiques, estilístiques, tipològiques, volumètriques i d'entorn del bé catalogat, abans de procedir a la definició d'un projecte d'intervenció. Altrament cal atendre l'exigència de generar en les noves intervencions els valors de patrimoni contemporani, amb la consciència que no s'edifica el primer estrat de l'immoble ni tampoc el definitiu, tenint cura del factor de reversibilitat o irreversibilitat que pugui comportar l'actuació envers el respecte als valors del bé edificat.

Reduir el caràcter apriorístic de les prescripcions genèriques per obrir-se - *tot assumint el risc que això comporta*- a la capacitat de l'anàlisi concreta, de la situació concreta, en el marc de l'estudi històric i del projecte arquitectònic - *síntesi propositiva de les contradiccions*- sotmes al debat públic de les comissions municipals, les entitats i els ciutadans interessats.

Evitar en les intervencions sobre immobles catalogats, integral, parcial o ambiental, accions de fals mimetisme envers els valors de l'edifici original. Les accions que es portin a terme, siguin de rehabilitació o de restauració, s'han de juxtaposar a la conservació atenta, precisa, rigorosa i continuada del patrimoni valorat considerant, també, la nitida contemporaneïtat de les noves actuacions així com de les reedificacions escaients.

El ventall d'actuacions correctes sobre els immobles catalogats comporta, a la vegada, la realització d'intervencions basades en l'anàlisi i el rigor del coneixement històric i l'evolució constructiva del bé i la necessitat de substituir elements sobreposats i contraris amb els valors originals de la construcció.

Articular els mecanismes de protecció dels ambients i fronts declarats, així com de determinats tipus edificatoris d'acord amb les ordenances del planejament general, de manera que es pugui garantir la supervivència i transmissió dels valors històrics dels teixits amb vigència funcional i espacial contemporània, més enllà de la congelació artificial de les poques peces descontextualitzades.

Promoure el coneixement i els valors del patrimoni en general i de l'arquitectònic en particular com a elements d'identitat i de cohesió envers el desenvolupament estratègic de la ciutat cap al futur. La millor manera d'avançar en el disseny i el nou planejament que es redacti és a partir del llegat patrimonial que es disposa, tant a nivell de traces i teixits, com de l'estima i el reconeixement per unes peces singulars que identifiquen la ciutat. El patrimoni manresà s'ha de potenciar i difondre en un projecte que també ha de ser educatiu per tal de fer-ne un bé cultural d'ús habitual de la població reforçant la identitat i l'autoestima local, i generant potencialitats divulgadores en contextos més amplis.

Cal situar el patrimoni arquitectònic en el marc de la cultura del manteniment i la conservació del parc edificat, reforçada per les actuals reflexions sobre la sostenibilitat. Articular estretament les previsions de gestió del planejament de protecció, amb els mecanismes de la disciplina urbanística per a fer un seguiment de l'estat dels béns immobles protegits, exigint als propietaris l'exercici de les seves responsabilitats pel que fa a la seguretat, salubritat i ornat dels edificis.

Assumir des de l'administració, la part corresponent per allò que excedeix el deure normal de conservació i, en condicions extremes la responsabilitat subsidiària, en tant que la catalogació d'una finca es produeix per a què la societat pugui gaudir-ne parcialment com a patrimoni públic.

Situar el capítol de la protecció del patrimoni en les prioritats municipals d'una forma regular i programada, com una política activa d'inversió permanent en infraestructura cultural. Considerar el PEUPM indestruïble dels programes d'actuació municipal que compromet els recursos per invertir en els valors culturals de Manresa.

3.4 Valorització concreta del patrimoni arqueològic, paleontològic i geològic de Manresa

El patrimoni arqueològic català el configuren el conjunt dels jaciments amb vestigis de l'activitat humana del nostre país. La LPCC (9/1993) reconeix com a **Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN)**, els àmbits següents:

- **Zones Arqueològiques (ZA)**

Lloc on hi ha restes de la intervenció humana que solament és susceptible d'ésser estudiat en profunditat amb la metodologia arqueològica, tant si es troba en la superfície com si es troba en el subsòl o sota les aigües.

- **Zona Paleontològica (ZP)**

Lloc on hi ha vestigis fossilitzats, constituint una unitat coherent i amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tinguin valors rellevants. En el cas de Manresa únicament hi havia el jaciment de Montlleó (veure fitxa de l'Inventari de la Generalitat de Catalunya). Ara no es té en consideració perquè no hi queda cap referència i, per tant, no s'ha declarat específicament.

Altrament, la LPCC (9/1993) conté una regulació addicional pel patrimoni arqueològic: els **Espais de Protecció Arqueològica (EPA)** declarats pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació²⁵, així com les **Àrees o Zones d'Expectativa Arqueològica (AEA o ZEA)**.

Per tant, en el cas dels jaciments arqueològics no delimitats i de les Zones d'Expectativa Arqueològica (ZEA) s'ha de preveure que, fins la seva delimitació, precisen d'un **entorn de protecció ampli** (raonat a partir de les troballes superficials o de la informació de què es disposa o superfície amb un radi de 100 metres des del centre de la troballa que dona lloc a la ZEA o jaciment, superfície que s'haurà d'adaptar al plaol parcel·lari).

Com a mesura correctora, per tal de protegir possibles jaciments no documentats, s'ha de preveure i tenir en compte els resultats d'una prospecció arqueològica del seu àmbit assenyalat.

El PEUPM recull elements amb protecció arqueològica específica, definits pròpiament com a jaciments arqueològics, la major part procedents de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya.

Cal dir que en aquests moments s'està fent la revisió de [la Carta Arqueològica del Bages](#) (promoguda pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya) i que els resultats que aquesta recerca doni s'hauran d'incorporar al present document.

Objectius

El PEUPM planteja salvaguardar el patrimoni arqueològic, i elements d'interès paleontològic i geològic, tot possibilitant les necessàries tasques científiques d'estudi i documentació, i si s'escau recuperació o conservació.

Amb caràcter general es fan les següents consideracions:

²⁵ L'art. 49 de la Llei 9/93 defineix els **Espais de Protecció Arqueològica (EPA)**. "*Es consideren Espais de protecció arqueològica els llocs que no han estat declarats d'interès nacional on, per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques o paleontològiques. Els espais de protecció arqueològica són determinats per resolució del conseller*". Quedaran protegits els àmbits específics delimitats pel Departament de Cultura i subsidiàriament per un àmbit de diàmetre de 50 m a l'entorn de l'àrea d'expectativa arqueològica. Les llicències d'obres dins d'aquest diàmetre hauran de ser objecte d'informe previ del Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural, que podrà dictaminar la realització de sondeigs arqueològics, per tal de delimitar el jaciment i requerir al promotor perquè presenti un estudi de la incidència que les obres poden tenir en les restes arqueològiques. Tindran el nivell de protecció integral que els assigna la Llei 9/1993 i el Decret 78/2002, de 5 de març del Reglament de protecció arqueològica i paleontològica de Catalunya".

1. El patrimoni arquitectònic disposa de recolzament en la memòria col·lectiva, mentre que el patrimoni arqueològic acaba essent reconegut i seleccionat, en la major part de les vegades, únicament per part dels especialistes i per tant, cal apropar-lo al reconeixement i a la sensibilitat del ciutadà.
2. El patrimoni arquitectònic és reutilitzable mentre que l'arqueològic, com a molt, és didàctic. Aquest aspecte pot restar interès en els seus valors d'aprofitament, especialment en termes econòmics i materials. En tot cas, se li ha de reconèixer l'interès com a recurs cultural i/o turístic.
3. Establir i coordinar els diversos nivells d'intervenció administrativa i de control d'excavació entre les administracions competents.
4. Garantir l'obtenció de documentació i desenvolupar l'estudi més acurat possible sobre qualsevol troballa arqueològica.
5. L'interès arqueològic no ha d'arribar només fins l'època medieval sinó que la metodologia arqueològica és apta per totes les èpoques (en el cas de Manresa amb una especial atenció a l'arqueologia industrial)
6. Identificar, regular la intervenció i protegir, si s'escau, els béns mobles i immobles d'interès susceptibles d'estudi amb metodologia arqueològica, paleontològica o geològica sigui quina sigui la seva datació i cronologia.
7. Definir els àmbits d'expectativa arqueològica on existeixin indicis racionals, per evidències materials, antecedents històrics o altres, que permetin suposar l'existència de restes arqueològiques, geològiques o paleontològiques al subsòl.
8. Delimitar i regular la intervenció a les zones d'expectativa arqueològica, susceptibles de materialitzar intervencions preventives, amb anterioritat a la transformació del sòl i/o a la intervenció sobre un ambient o immoble explícitament catalogat.
9. Possibilitar sense apriorismes conservacionistes i amb una certa independència de la hipòtesis de reutilització física futura, la recerca científica i la documentació del patrimoni històric (estructures físiques i processos socials) a través de les troballes arqueològiques esdevingudes.
10. Fomentar la recuperació física, la consolidació i l'adequació museològica dels béns mobles i immobles d'interès que estiguin en prou bon estat de conservació per a permetre intervencions restauradores tècnicament nítides.
11. Desenvolupar la cultura del manteniment i la integració creativa en el context urbà i paisatgístic dels conjunts de gran d'interès, en prou bon estat de conservació, sempre que permetin enriquir in situ la comprensió del procés històric i de formació espacial, ajustant-se al marc normatiu del planejament general i derivat.

Criteris

El patrimoni arqueològic té una funció científica (com a conjunt dels béns mobles i immobles que poden ser objecte d'estudis que precisen metodologia arqueològica), però també social i cultural en tant que la seva recuperació, consolidació, adequació i relació amb el context (sigui in situ o en centres especialitzats; mitjançant l'acció dels particulars o, per l'actuació pública) permetin el gaudi, la instrucció i la identificació del conjunt dels ciutadans a l'entorn de la història del lloc i les seves estructures físiques i socials.

El patrimoni arqueològic s'ha de considerar integrat des del punt de vista urbanístic – tot i la seva especificitat científica i jurídica- en el marc general del **patrimoni històric**, en estreta relació amb el patrimoni arquitectònic i també amb el patrimoni paisatgístic generat per la interacció de l'home i el medi natural.

La seva valorització va més enllà de les intervencions de recerca programades des dels diferents àmbits acadèmics i científics, i de les intervencions d'urgència desenvolupades d'ofici per l'administració en el cas de troballes fortuïtes i descobriments imprevistos. El reconeixement del "valor arqueològic" ha de materialitzar-se a partir d'intervencions preventives amb anterioritat a la definitiva transformació urbanística i infraestructural del sòl,

convenientment programades des del planejament en les Zones d'Expectativa Arqueològica mitjançant els estudis d'impacte ambiental o la regulació de la intervenció en els projectes d'edificació, segons correspongui.

Aquesta intervenció preventiva en les ZEA o altres àmbits definits en el plànol normatiu corresponent, s'haurà de concretar inicialment per part del promotor de la transformació, en un estudi històric-arqueològic sobre el bé patrimonial i la incidència previsible de les obres o instal·lacions, que serà informat per l'administració per tal de definir les polítiques d'actuació arqueològica. Aquests hauran de ser redactats per tècnics especialistes i dimensionats a la rellevància de les restes o la significació històrica de l'espai, mitjançant els protocols d'actuació més escaients: documentació gràfica i plàstica, mostres, controls, prospeccions o excavacions. Les intervencions de consolidació, restauració i adequació d'elements o jaciments també es consideren intervencions arqueològiques.

En els casos que la rellevància de les restes, la significació històrica de l'espai a protegir, o els resultats dels sondeigs, requereixin d'un projecte arqueològic complex i d'ample abast, es podran establir convenis entre el promotor i l'Ajuntament de Manresa i/o el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.

Les conclusions definitives de la recerca podran servir per a orientar les condicions finals d'ordenació d'un sector, les mesures correctores de l'impacte d'una infraestructura o les condicions particulars de l'ordenació de volums de l'edificació, en atenció a l'establert a les normatives competencials en l'àmbit del patrimoni cultural.

Els béns mobles i les parts extretes de béns immobles hauran d'incorporar-se, segons la legislació vigent, en els fons museístics; mentre que els béns immobles conservats in situ, es podran integrar en els programes de senyalització i visita organitzats per l'administració local.

Procediment d'actuació enfront les troballes arqueològiques fortuïtes

El patrimoni arqueològic de Manresa és susceptible d'incrementar-se amb noves troballes, amb l'aparició fortuïta de restes i de descobriments imprevistos.

Davant les troballes fortuïtes la legislació vigent és prou explícita. Així els articles 23, 51 i 52 de la LPCC (9/1993) indiquen que si durant l'execució d'unes obres es localitzen restes arqueològiques, el promotor o la direcció facultativa de l'obra han de paralitzar immediatament els treballs, han de prendre les mesures necessàries per a la seva protecció i n'han de comunicar el seu descobriment al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, en un termini màxim de 48 hores, el qual ha de traslladar la notificació a l'Ajuntament de Manresa. És aleshores que l'administració disposa de vint dies per a efectuar-ne la valoració i decidir el tipus d'intervenció que cal emprendre.

La suspensió dels treballs de l'obra s'efectua sense dret a indemnització, i el govern català ha de resoldre en favor de la continuació de l'obra o de la incoació de les restes com a bé catalogat, en el termini màxim de dos mesos.

De ben segur però que, per a que s'aconsegueixi una sensibilització dels diferents sectors econòmics vers la comunicació d'aquest tipus de troballes a l'administració competent, cal un màxim compromís dels ciutadans vers els valors d'aquest patrimoni. Aquí la tasca de difusió patrimonial és fonamental i necessària: publicacions divulgatives, exposicions, programes didàctics per a escolars, conferències, etc.

L'administració municipal i nacional ha de ser igualment receptiva als problemes que poden generar aquestes troballes al promotor de l'obra –sigui privat o públic- en termes de calendari i costos dels treballs d'execució.

Finalment, entenem que cal buscar vies de diàleg, d'actuació àgil en la planificació de la intervenció arqueològica i, si s'escau, col·laborar en la recerca i la difusió dels treballs arqueològics aplicant mecanismes de suport econòmic.

3.5 Valorització del patrimoni en el Sòl No Urbanitzable de Manresa (SNU) del medi natural

Com correspon a una zona densament poblada des de l'antiguitat, a l'entorn de la ciutat de Manresa i fruit de la mà de l'home hi ha un notable patrimoni rural testimoni d'un passat agrícola no gaire llunyà. Es tracta, principalment, de les construccions amb pedra seca: pous de glaç, les tines enmig d'antigues vinyes, les barraques i els marges de les feixes.

Respecte al **patrimoni geològic - paleontològic** considerat, dins aquest terme, com a conjunt de recursos naturals no renovables de valor científic, cultural o educatiu (ja siguin formacions i estructures geològiques, formes del relleu, jaciments mineralògics o paleontològics) que permeten reconèixer, estudiar i interpretar l'evolució de la història geològica de la Terra i els processos que l'han modelat, s'ha elaborat pel geòleg Ferran Climent de l'empresa *Geosei l'Inventari dels punts d'interès geològic i paleontològic del municipi de Manresa*²⁶. Aquest treball s'incorpora com a document normatiu dins el PEUPM. En el mateix es ressenyen els espais més rellevants i que s'inscriuen en la depressió central catalana, determinant una àrea de contacte entre diferents materials geològics sedimentats fa uns 37 milions d'anys –els rogencs de l'Eocè continental i els grisos i molt fòssilífers de l'Eocè marí–.

Certament el rodal de Manresa és molt variat i ric des del punt de vista naturalista, tant en l'aspecte biològic com geològic-paleontològic, i el seu patrimoni natural constitueix –tal i com s'expressa en els estudis esmentats– una gran font de recursos didàctics a protegir, potenciar i difondre.

3.6. Valorització del patrimoni de la memòria democràtica de Manresa: el conjunt de Refugis de la Guerra Civil

El reconeixement de la dimensió històrica i social per a la determinació en la inclusió de determinats béns al Catàleg, troba en aquests sistemes de defensa pasiva de la població assetjada pels bombardeigs de l'avió feixista un dels seus principals arguments. La qüestió dels refugis per a protegir els ciutadans en cas de bombardeigs fou el que més preocupà la Junta de defensa de la ciutat i aquell pel qual s'esmerçaren més esforços en aquell període. Les construccions obtenen la seva consideració patrimonial fonamentalment per dues raons: la sensibilitat en la recuperació de la memòria democràtica i el reconeixement d'uns sistemes constructius tradicionals, efectius i realitzats amb la precarietat i urgència del moment.

Així, el treball material adquirí dues vessants: la construcció de nous refugis i l'habilitació dels nombrosos refugis ja existents, especialment als soterranis i a les plantes baixes de les cases particulars, dels establiments, de les fàbriques i qualsevol altre espai de la ciutat. Després d'una crida a tots els propietaris perquè declarassin aquests locals, foren inspeccionats tots i s'indicaren quines obres de reparació i de neteja s'hi havien d'efectuar obligatòriament i quines mesures s'hi havien d'aplicar per a utilitzar-los com a refugi.

En el treball d'investigació promogut per l'Ajuntament de Manresa²⁷, es recuperà un fitxer de tots els indrets acceptats com a refugis, en què eren indicades la situació, les dimensions, la capacitat, etc. Aquesta relació, datada el 31 de març del 1937, oferia un total de 205 refugis i una capacitat total prevista de més de 26.000 ocupants. Els més grans eren els d'algunes fàbriques i magatzems. Era previst d'aixoplugar 1.600 ciutadans a la **Fàbrica Nova**, 1.050 als **Magatzems Jorba** i 1.000 a la **Farinera La Florinda**. Al **Parc de Bombers** se n'hi podien arrecerar 500 i al **túnel dels Ferrocarrils Catalans** del sector de Viladordis, 3.200.

La immensa majoria d'aquests refugis, però, eren de cases particulars. El **carrer del Balç** i els **soterranis medievals del carrer de Sobrerroca** i de la **plaça Major** podien oferir protecció a bona part dels ciutadans del barri antic. En tots ells s'havien col·locat indicadors.

Tanmateix, molts d'aquests refugis foren acceptats només provisionalment, amb el benentès que calia fer-hi obres de reforç. Però, per culpa de la manca de fusta per apuntalar-los i del mal resultat econòmic que representava fer-ho amb mà d'obra, molts foren rebutjats posteriorment. Més endavant, el progressiu augment de la potència de les bombes llançades per l'aviació a diverses ciutats catalanes obligà a excloure'n molts més. Així, si inicialment havien estat admesos com a refugis els locals capaços de suportar bombes de 100 quilograms de pes, després s'incrementà a 200 quilograms el mínim de resistència i, finalment, vist que alguns bombardeigs de Barcelona

²⁶ CLIMENT, Ferran. *Inventari dels punts d'interès geològic i paleontològic del municipi de Manresa*, promogut per l'Ajuntament de Manresa, 2009-10. Geosei (coordinació i redacció); Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) (Assessorament científic i supervisió) i Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) (Assessorament científic).

²⁷ www.memoria.cat/bombardejos de l'associació Memòria i Història de Manresa. ALOY, Joaquim i GASOL, Pere. **Bombes franquistes sobre Manresa** (Els atacs aeris al final de la Guerra Civil (Desembre 1938 – Gener 1939). 36 pàgines. Editat per l'Ajuntament de Manresa, 2008.

havien demostrat que aquest mínim encara era insuficient, s'augmentà fins a 300. Però l'experiència de la capital evidenciava que els efectes de les bombes causaven més estralls a les plantes inferiors que no a les superiors, ja que la resistència dels sostres era insignificant.

Objectiu

Reconeixement dels valors patrimonials (històrics, socials, tipològics,...) d'aquestes construccions i potenciació didàctica, pedagògica i de reconeixement de la memòria democràtica de Manresa en el període de la Guerra Civil, amb especial tractament pels refugis següents:

- **Refugi del Grup Escolar Renaixença**
- **Refugi de la plaça d'Europa**
- **Refugi de l'Estació de Manresa-Alta**
- **Refugi de l'Estació RENFE**
- **Refugi de Sant Domènec**
- **Refugi de la Reforma**
- **Refugi de Puigterrà**

Criteris

Manteniment de les estructures físiques i ambientals que restaran protegides com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL) en el Catàleg.

Senyalització de cadascun dels elements que formen el conjunt identificat.

Museografiar, a través d'un estudi acurat, dels elements més significatius.

Determinació d'un itinerari que permeti recórrer els espais físics (especialment els refugis) i conèixer els fets referents de la Guerra Civil a Manresa.

3.7 Valorització del patrimoni de Manresa: els comerços i botiques singulars

La consolidació de Manresa com una ciutat pròspera i moderna determina l'aparició de comerços molt remarcables que disposen de tot un repertori d'elements i decoracions propis dels estils modernista, noucentista i, posteriorment, racionalista, així com d'altres més tradicionals i arrelats sota la importància d'esdevenir des de fa segles un important centre de mercat. Generalment aquests comerços i botiques singulars, se situen en els baixos dels habitatges benestants de renda, en una posició central i, volgutament identificativa del seu paper rellevant –com les farmàcies per exemple– entre la tradició i la modernitat. La seva posició en carrers i places comercials manifesten la vinculació a la centralitat urbana i als espais on es genera major activitat comercial i econòmica. Apart de les farmàcies, ja esmentades, existeix un repertori força ampli i, puntualment, dispers.

Actuacions sobre comerços catalogats

En les fitxes individuals del catàleg s'indiquen, tant les raons que justifiquen la seva catalogació, com els criteris per a la seva intervenció.

Amb la catalogació dels comerços es pretén, a nivell general, protegir la seva essència no només per raons arquitectòniques o estilístiques, sinó per la singularitat dels béns mobles o, fins i tot, pel seu rol en la història social i econòmica de Manresa.

Generalment es vol mantenir la composició integral de l'estructura arquitectònica i els elements de decoració, interiors i exteriors, dels establiments, sempre que aquests elements siguin originaris o bé que mantinguin l'interès patrimonial (arquitectònic, social, cultural).

Quan es projecti la remodelació o canvi d'ús d'aquests comerços amb valors arquitectònics o estilístics acreditats, haurà de restituir-se, en cas d'haver estat modificada o clarament distorsionada, la imatge unitària de les obertures al carrer amb tots els seus elements arquitectònics i decoratius originals. El color dels elements de tancament, com la fusteria i persianes, tot i poder preservar els principals trets que el personalitzen, serà harmoniós amb la resta de la façana.

En els comerços catalogats pels seus valors arquitectònics, estructurals (arcs interiors,...), estilístics o compositius, s'hauran de mantenir, tant la proporció dels forats com altres elements decoratius originals, sigui en la façana com en el seu interior. Per aquest motiu es mantindrà o restituirà, en el cas que hagi estat alterada, la composició original de la façana i es preservaran els elements arquitectònics, estructurals i altres que puguin definir la decoració original dels mateixos.

Altrament, quan es tracti d'un comerç catalogat pels valors singulars de les seves obertures o aparadors, es preservarà el seu disseny original encara que el vol de l'aparador, per exemple, pugui contradir altres ordenances relatives al paisatge urbà.

En alguns casos per la forta personalitat del comerç catalogat o bé perquè els seus elements decoratius a l'exterior superen la dimensió establerta en el local de planta baixa on s'ubica, es mantindrà la composició de l'edifici existent per tal de no desvirtuar la imatge pròpia del comerç i general de l'edifici on s'ubica.

La restauració de qualsevol de les façanes o dels espais públics del comerç catalogat, encara que sigui parcial, comportarà la restitució dels elements estructurals o decoratius primitius, alterats o desapareguts, quan siguin provats documentalment, així com la conservació i posada en valor dels elements originals existents, com ara ornaments, fusteries, aparadors, elements de forja, vidrieres, altres objectes referents, etc., i en particular, les portes d'accés al comerç, sense menystenir els seus atributs formals ni qualitatius.

Amb una periodicitat de 10 anys, es procedirà a la restauració i neteja de les façanes del comerç catalogat, així com de la resta de l'edifici on s'ubica, mitjançant les tècniques i productes adients per mantenir en bon estat de conservació i ornament públic els valors urbanístics ambientals i estètics del comerç, de l'immoble i del front on se situa.

Les sol·licituds de llicència per actuacions arquitectòniques als comerços catalogats que exigeixen un projecte tècnic, complimentaran l'establert a les disposicions generals al respecte i en particular, les següents prescripcions:

- Anàlisi històric i patrimonial del comerç catalogat.
- Memòria justificativa de la solució proposada en projecte tècnic que inclogui una valoració dels elements arquitectònics, estètics, ornamentals originals i l'explicació detallada dels criteris d'intervenció, així com els sistemes constructius adoptats.
- Plànols a escala 1:50 que continguin les façanes exteriors i els alçats-secció interiors del comerç catalogat.
- Reportatge fotogràfic a color abans de la intervenció proposada.
- En els projectes constarà l'estudi cromàtic (naturalesa, qualitat i colors) dels materials a emprar tant pel tractament de la façana exterior com dels espais de l'interior.

En els comerços catalogats es podran autoritzar obres de restauració que tinguin per objecte eliminar elements arquitectònics o decoratius posteriors -que hagin desvirtuat l'estil i ambient del comerç- i retornar-lo al seu estat original, excepte quan aquestes obres posteriors siguin per si mateixes dignes de conservació. També podran realitzar-se aquelles obres que, sense suposar desmèrit pel comerç catalogat, ni destrucció o alteració dels seus elements d'interès, possibilitin la seva utilització per a usos permesos pel planejament i que siguin compatibles amb les seves característiques morfològiques i que tendixin sempre a facilitar la seva conservació, així com l'adequada preservació o trasllat al Museu Comarcal de Manresa de béns mobles i/o estris que formaven part del comerç original.

Finalment, per tal de preservar els valors identificatius dels comerços catalogats no es permetrà, en aquests establiments, la fixació de cartells, la col·locació de suports ni, en general, cap manifestació d'activitat publicitària que no sigui la pròpia del local; ni la instal·lació de suports o cadiretes per aguantar els cables d'energia elèctrica i telèfons o qualsevol element per al subministrament de serveis públics; ni la instal·lació d'altres ornaments exteriors diferents als originals; ni persianes, parasols, marquesines no presents en la composició original; ni aparells de refrigeració visibles des de l'exterior i, en general, qualsevol element, malgrat que sigui mòbil, que alteri o menystingui llur configuració arquitectònica exterior i interior.

3.8 Els ambients, fronts edificatoris i façana de la ciutat de Manresa

Elements particularment significatius pel seu encaix o volumetria expressada en les façanes

El Catàleg no vol reconèixer únicament el valor ambiental de determinades peces significatives, la major part edificis disposats aleatòriament en el teixit urbà, en bona convivència amb elements d'escala menor i que actuen com a punts de referència en el paisatge. Aquests elements, tot i la seva diversa envergadura queden integrats en l'entorn, probablement, per la modulació en la composició de les seves façanes i, per tant són enquadrats, particularment, en la categoria de protecció ambiental. En aquest grup s'han inclòs aquells casos que han arribat als nostres dies sense estridències ni grans transformacions, i actuen com a referents del paisatge del que formen part.

Les intervencions proposades en aquests casos passa per la conservació o *restitució justificada* del volum significatiu expressat a partir de les seves façanes, incloent-hi la possibilitat de materialitzar una ampliació volumètrica d'acord amb els criteris i normatives derivades del planejament general i derivat. Optar per la primera via (conservació o *restitució*) equival a admetre actuacions de consolidació, restauració i rehabilitació, triar la segona, comporta la possibilitat de reforma o ampliació, sempre i quan, el resultat d'aquestes intervencions garanteixi la correcta restitució o redefinició de l'envoltent de l'element sense interferir la lectura original identificativa d'aquest immoble, particularment i a través del teixit que l'envolta.

Elements significatius com a conformadors de front de carrer: ambients i/o fronts edificatoris

En el teixit urbà, especialment al Nucli Antic, Muralles i carreteres de Vic i de Cardona, hi ha conjunts d'elements que, bé per la relació volumètrica i de façanes que s'estableix entre ells, bé per les seves pròpies característiques morfològiques, resulten significatius com a conformadors del paisatge urbà. Aquest és el cas d'alguns fronts de carrer, unitaris o no que, per la seva contundència dimensional o bé per la seva formalització específica, esdevenen referents ambientals en el paisatge.

Es defineixen com **façana de ciutat** la successió d'immobles i altres elements físics identificadors (orografia, elements mediambientals i/o agents naturals) que presenten una identitat morfològica o d'equilibri, determinant una visió paisatgística singular identificadora de la ciutat de Manresa, sense prescriure altra delimitació física que la de la pròpia conca visual que recull tots els elements més emblemàtics i característics de la imatge objecte de protecció.

En l'espai urbà es defineixen com **ambients** la successió d'immobles que presenten una identitat morfològica o d'equilibri en la visió paisatgística de les dues façanes que conformen els dos o més fronts d'un determinat carrer, o el conjunt dels fronts que integren una plaça, delimitats –com a mínim– entre dos carrers consecutius.

En l'espai urbà es defineixen com a **fronts edificatoris** la successió d'immobles que presenten una identitat morfològica o d'equilibri en la visió paisatgística d'una única façana al llarg d'un determinat carrer; un únic front d'una plaça; un tram parcial d'un carrer, sense delimitació longitudinal establerta, podent estar compresa parcial o totalment, entre dos o més carrers consecutius.

En les tres descripcions ambientals esmentades, les intervencions han de garantir la pervivència dels valors que s'inclouen en la seva declaració específica, ja sigui mitjançant la conservació, ja mitjançant la restitució, reproducció o nova intervenció que comporti, expressament, una interpretació acurada i respectuosa amb el conjunt protegit.

La protecció **ambiental** en els tres casos es concreta, fonamentalment, en les façanes i l'espai físic on se situen: carrer, plaça, indret o visió paisatgística general.

En el cas d'**ambients** i **fronts edificatoris** la protecció s'estén tan sols al pla vertical (façanes) quedant com a propostes d'actuació tot allò que incideix en el pla horitzontal (carrers), als usos del mateix i a les directrius urbanístiques per al desenvolupament de figures de planejament provinents del Pla General.

El tractament normatiu que es reflexa en la Fitxa de protecció concreta, mitjançant uns paràmetres d'ordenació comuns a totes les fitxes, estableix les determinacions específiques per a cada ambient o front edificatori.

Per a qualsevol intervenció l'ambient o front edificatori considerat haurà de desenvolupar aquestes determinacions, que són de caràcter preceptiu quant al pla de façana i, de caràcter optatiu quant al pla de carrer.

Els paràmetres d'ordenació s'han escollit per ser elements comuns definidors dels àmbits i queden enumerats de la següent manera:

- **Per a façanes:** plantes baixes, forats, balcons, coronació, materials, colors, rètols i anuncis.
- **Per al carrer:** ús viari, paviment, instal·lacions urbanes, enllumenat, mobiliari urbà i directrius urbanístiques. Altrament es registren les característiques de tractament del carrer o plaça en els aspectes físics d'acabats i d'instal·lacions urbanes, així com dels rètols i anuncis.
- **Característiques funcionals:** es reflexa la informació dels usos predominants a les plantes baixes i plantes pis de les edificacions, així com les de circulació rodada i de vianants del carrer o plaça i d'aparcament, així com altres característiques de l'indret.
- **Incidències normatives derivades:** s'expressen la zona, els paràmetres de l'edificació, les figures de planejament i els edificis catalogats amb nivells de protecció superior a l'ambiental definida (integral i parcial).

En el cas de la **façana de ciutat**, la fitxa d'informació és tractada, en primer lloc, de manera general per a tota la façana i després, de forma específica per a cadascun dels sectors en els que es divideix.

La informació general defineix i descriu tot l'ambient com a conjunt.

La informació sectorial, recollida de les mateixes fonts que s'han utilitzat pels ambients interns, conté la delimitació descriptiva de l'ambient, la imatge visual que justifica llur inclusió com a tal i les fites constituïdes per elements catalogats de rang superior al declarat. En aquest cas, tot i formar part d'un ambient declarat, cada bé disposa de la seva pròpia fitxa identificativa en el Catàleg.

Altres dades recollides són: l'origen; les tipologies predominants que guiaran les determinacions dels paràmetres d'ordenació; les incidències urbanístiques del Pla General quan a qualificació, altres derivades de planejaments de rang inferior i/o d'ordenances i els paràmetres de l'edificació.

La protecció dels ambients exteriors contemplats per la façana de ciutat parteix de la mateixa definició conceptual, però solament contempla l'àmbit de la façana i la imatge referencial del conjunt paisatgístic que ofereix.

Els paràmetres d'ordenació esdevenen a partir de les seves característiques particulars a protegir i s'expressen en: la parcel·lació, la coberta, les mitgeres, les façanes, els materials, el color i els jardins posteriors.

En cadascun dels **ambients** protegits es mostra una imatge panoràmica per obtenir la millor imatge visual identificativa, així com l'ortofoto, ben delimitat, del mateix. També, en els plànols normatius generals i en els d'emplaçament particulars, associats a les fitxes individuals, apareixen assenyalades els fronts de façana i les parcel·les afectades, així com els edificis o elements del Catàleg que puguin gaudir d'una protecció específica de rang superior (integral o parcial)

Conceptes genèrics a valorar en ambients i/o fronts edificatoris

▪ Espais lliures

Són els que ajuden o configuren la vertebració del teixit teixit: la trama viària, els parcs urbans,... També, d'altra banda, representen les discontinuïtats que més clarament identifiquem com a conformators del paisatge urbà, sovint abans i tot que el propi teixit construït. Anomenem com *espais lliures* significatius en la vertebració del paisatge històric de l'àmbit urbà, aquells buits en el teixit construït que són necessaris per a entendre els valors d'una determinada trama històrica i els elements de què formen part; independentment de la seva titularitat pública o privada.

▪ Obertures visuals

L'establiment de mecanismes pel manteniment d'unes determinades *obertures visuals* en els ambients i/o fronts edificatoris protegits, permet aconseguir la connectivitat visual entre elements significatius conformators del paisatge urbà en l'àmbit declarat, així com mantenir una certa permeabilitat visual, de manera que des de l'espai públic, vials (carrers o places) es puguin contemplar perspectives més globals o genèriques, així com la disposició, en d'altres casos, d'esclatxes que permetin, subtilment o no, llegir determinats elements de paisatge que, per ser de titularitat privada, tenen l'accés restringit.

▪ Eixos viaris significatius

Són aquells vials, com les carreteres de Vic i de Cardona, el Passeig de Pere III, que esdevenen significatius dins l'homogeneïtat del conjunt de la trama urbana on s'ubiquen, bé per tractar-se d'eixos que recullen les traces d'antics camins històrics, bé per la seva secció i disseny –força més recent- de proporcions més generoses i que introdueixen una certa jerarquització en el teixit.

Les propostes d'actuació en aquests eixos van associades a les característiques particulars que conformen l'ambient o front protegit i, per tant, han de ser analitzades prèviament, en relació al conjunt de valors que expressen els respectius ambients o fronts que determinen, a fi de garantir mitjançant un estudi global del vial, que el projecte d'intervenció s'ajusta a les condicions específiques de la seva ubicació.

▪ Materials, textures i colors

Esdevenen un tret definidor del paisatge urbà. L'aspecte homogeni dels acabats, regulat per les ordenances i normatives vigents tant en el Nucli Antic, Muralles, Carreteres, Escodines..., unit al predomini d'una gamma cromàtica predeterminada i establerta en cada cas, constitueixen en bona mesura pel reconeixement i la imatge diferenciada de les edificacions envers una unitat formal en la identitat paisatgística dels diversos ambients i fronts edificatoris catalogats.

▪ Instal·lacions urbanes

La presència de rètols, d'il·luminacions puntuals, d'elements provinents d'instal·lacions d'abastament o evacuació..., generen una "contaminació visual", que sovint altera la percepció dels ambients i fronts edificatoris catalogats. És per aquest motiu que, en compliment de les normatives vigents derivades del planejament general o sectorial, s'han anat regulant aquests aspectes, a fi de garantir la correcta lectura del teixit, així com d'impedir que determinats elements o aspectes del paisatge puguin ser desvirtuats per aquest tipus d'instal·lacions.

▪ Aplicació genèrica dels valors del paisatge urbà

La definició d'aquests o d'altres trets configuradors del paisatge urbà en ambients i front edificatoris catalogats, no implica necessàriament la conservació o reproducció mimètica de la imatge actual. El fet de descriure'ls respon a la voluntat de garantir la reflexió sobre alguns dels aspectes que es consideren característics d'aquests ambients o fronts considerats. L'objectiu és doncs, doble: reclamar la reflexió sobre aquests valors i reivindicar l'anàlisi de l'entorn com un pas imprescindible en totes les actuacions i intervencions derivades d'un projecte arquitectònic.

Trets configuradors del paisatge urbà del Nucli Antic

Un dels principals trets configuradors del paisatge històric de Manresa, si ens concentrem en el Nucli Antic, és la peculiar convivència d'elements d'escales molt diverses, que parteixen en la seva major part de la modificació, transformació, addició o repetició d'una tipologia d'habitatge unifamiliar tradicional i que posteriorment es desenvolupà, armònicament, en edificacions de substitució generalment sota els cànons neoclàssics, per acabar incorporant dins el teixit altres immobles, d'alt valor qualitatiu, derivats dels períodes de l'eclecticisme, el modernisme o el noucentisme.

En el cas dels habitatges tradicionals, aquesta unitat ve donada per la crugia estructural, que en el temps esdevé ample de parcel·la. Té unes dimensions entorn els 4-6 m i dona lloc a l'anomenada casa de cos. A diferència d'altres centres històrics de ciutats catalanes influenciades per la industrialització del segle XIX, les construccions en aquesta etapa concreta no desenvolupen al mateix temps el mòdul compostiu que es va repetir en l'addició en fileres i que generalment uniformava, en part, un o dos fronts d'un carrer.

Al Nucli Antic, la lectura que es fa del paisatge urbà té un ritme molt marcat per les característiques pròpies i integradores de les construccions, tot i presentar discontinuïtats en els estils, la composició i, fins i tot les tipologies. Aquest contrast entre els habitatges tradicionals derivats de la menestralia; la casa de renda de finals del segle XIX; els casals d'influència romàntica bastits sobre parcel·les de major tamany i que acostumen a estar constituïts per 2 o 3 cossos formals on, els seus eixos de composició, poden coincidir amb aquests o bé dividirlos; la casa burgesa plurifamiliar –modernista o noucentista– amb marcada diferència qualitativa en els motius referents tipològics, artístics i compositius entre les seves plantes– i, en especial dels comerços i establiments als baixos. Tot aquest entramat acaba donant un gra característic als diversos ambients i fronts de carrer que determinen, en definitiva, la peculiaritat del teixit del Nucli Antic de Manresa.

Trets configuradors del paisatge urbà a les carreteres de Vic i de Cardona

Tenint en compte que la tipologia històrica dominant per aquests eixos és l'unihabitatge en parcel·la estreta (casa de cos) i que bona part dels edificis singulars segueixen també aquest ritme compositiu, el paisatge urbà de les carreteres de Vic i de Cardona acaba reflexant la disposició parcel·laria, de gra diferenciada, desenvolupada al llarg dels anys formant un teixit suburbà que, amb l'arribada de la industrialització al segle XIX, estableix una disposició successiva entre tipologies d'habitatges, magatzems, naus, alguna fàbrica d'escala petita o mitjana (com Perramon i Badia) i, fins i tot solucions mixtes d'indústria i habitatge en una única edificació.

Les grans peces industrials, en especial la Fàbrica Nova, es disposen en terrenys de major superfície i per tant fora dels eixos determinats per les dues carreteres mantenint, però, la bona comunicació per la sortida i entrada de mercaderies (com ho és la Via de Sant Ignasi en el cas de la Bertrand i Serra).

Els principals trets definidors de les formalitzacions de façana que destaquen com a configuradors del paisatge urbà de les carreteres de Vic i de Cardona a partir del teixit edificat i consolidat a finals del segle XIX i començaments del XX són: la planeïtat de la façana, el domini del massís enfront el buit, la composició en eixos verticals, el ritme i direccionalitat dels forats arquitectònics, l'existència i formalització de la línia de coronament amb una cornisa més o menys treballada, etc...

Pel que fa a la planeïtat, a diferència de les edificacions burgeses establertes en el Nucli Antic, primer tram del Passeig, Àngel Guimerà, Arquitecte Oms..., la repercussió de la secció amb volumetria important (tribunes i/o galeries) o amb relleu decoratiu exagerat en el pla de façana és escassa. Així, aquest pla generalment, només es veu pertorbat per l'aparició d'elements referents d'acabament constructiu, però no per cossos volumètrics que incideixen en la composició. Forats arquitectònics, balcons i línies de coronament de l'edifici, són pràcticament les úniques irrupcions en aquesta planeïtat, llevat de les edificacions en cantonada que utilitzen algunes solucions fruit d'aquest repertori per resoldre la conjunció entre els dos plans diferenciats amb l'afany d'acomodar-se o no, a dues escales oposades de carrer.

Generalment en totes les edificacions amb front a les carreteres, hi ha un predomini del massís enfront del buit, que es generalitza en les diverses solucions tipològiques existents.

Pel que fa a la composició en eixos verticals i al ritme, a excepció d'intervencions de plurihabitatge realitzades en els últims 30 o 40 anys i unihabitats més recents, les obertures es disposen habitualment, al llarg d'eixos compositius verticals.

Pel que fa a la direccionalitat dels forats arquitectònics i els balcons, de l'anàlisi esmentat de les solucions tipològiques dominants, s'ha obtingut un clar predomini dels forats amb la component vertical més gran que la horitzontal. Tot i així, en les edificacions de les darreres dècades desapareix el domini vertical de les obertures enfront l'horitzontal. En alguns d'aquests darrers casos, la formalització dels balcons entesos com a bandes horitzontals i remarcades com a tals, han acabat desvirtuant la percepció del forat, al temps que trenca el ritme compositiu.

Finalment, cal esmentar que en les diverses tipologies i volumetries disposades en els immobles amb front a les carreteres, el coronament de l'edificació s'ha treballat en major o menor grau, en tots els casos. Així, el que representa la faixa de composició horitzontal que remata l'edifici ha estat molt habitual, des de la simple cornisa fins a la definició d'un

acroteri central, ha acabat esdevenint un element compositiu generalitzat i unificador en el paisatge; admetent fins i tot les tipologies diferenciades i les diferents alçades consecutives.

Per a la comprensió del teixit històric resulta imprescindible el reconeixement de les tipologies edificatòries, en tant que constitueixen un dels referents més definidors del paisatge urbà de Manresa.

En la reflexió general aplicable a la visió paisatgística s'entén per tipologia *el tipus edificatori de l'element lligat al seu ús* i reben la consideració de *tipologies significatives*, aquelles que configuren el paisatge fins al punt de què el teixit pren la seva identitat de l'existència i convivència d'aquestes.

Altrament, la relació entre estructura parcel·laria i model tipològic original és, generalment de clara correspondència.

És així que el present PEUPM delimita aquells **ambients** i/o **fronts edificatoris** com a trams de teixit en què la regeneració haurà d'ajustar-se al gra de l'estructura parcel·laria característica del seu ús. Es tracta, generalment, de fronts on la tipologia d'unihabitatge, habitatge plurifamiliar o mixte (indústria – comerç i habitatge), esdevé el principal tret definidor del paisatge i on les futures intervencions hauran de reconèixer i garantir, si més no, la pervivència d'aquest gra.

3.9 Tipologies significatives en l'àmbit urbà

A fi d'avaluar l'encaix de les intervencions proposades dins l'àmbit urbà de Manresa, especialment en immobles que formen part d'**ambients**, **fronts edificatoris** o **conjunts**, però també d'altres catalogats que disposen o no d'entorn de protecció cal descriure les tipologies existents i els seus trets característics:

▪ Construccions defensives

Queden recollits en aquest àmbit els elements que històricament han constituït les estructures de defensa de la ciutat, com el conjunt de les muralles i el Castell de Puigterrà, per exemple.

▪ Construccions tradicionals de l'activitat agrícola

Són representatives del passat agrícola de Manresa, abans i durant el període de la industrialització i que, a partir de l'activitat i del conreu de la vinya i els cereals han format un patrimoni molt característic en tot el Pla de Bages. En aquesta tipologia s'inclouen totes les construccions de pedra en sec: els marges, les feixes, les barraques de vinya, les tines, les sínies, etc...

▪ Edificacions residencials vinculades a l'activitat agrícola i de traçat urbà irregular en trama històrica

En aquest capítol cal destacar una tipologia –la Masia– com a construcció tradicional desenvolupada, generalment, entre els segles XIII i el XIX, diferenciada a partir de dos encaixos territorials: l'àmbit urbà i la posició periurbana.

Agrícola rodal: Edificacions residencials unifamiliars emplaçades originàriament al camp, estretament relacionades amb l'activitat agrícola i ramadera. Algunes d'elles actualment donen nom a indrets que han ocupat les seves terres.

Agrícoles o artesanes urbanes: Edificacions residencials unifamiliars emplaçades originàriament a les primeres traces urbanes, relacionades amb l'activitat agrícola o artesana.

▪ Habitatge popular (Segles XVII-XVIII i anteriors)

És el primer model de construcció tradicional pròpia o desenvolupada a partir de l'evolució de l'antiga casa medieval. Fa referència a la casa habitada originàriament per una sola família i que fou construïda en l'alta i la baixa Edat Mitjana, en el procés de formació de les primeres parcel·les dins el primitiu recinte emmurallat de Manresa. La construcció s'emmarca en una parcel·la d'escassa profunditat, amb dos o tres nivells d'alçada, com a màxim.

El sistema portant està realitzat a base de murs de càrrega de pedra i embigat de fusta o formació de voltes i arcs estructurals de pedra en les plantes baixes (algunes d'elles visibles encara); les façanes, generalment planes o amb l'aparició d'uns primitius balcons de poca

volada, són realitzades també a base de paredat de pedra o mixte, amb maó, i no tenen eixos de composició dominants. La imatge externa mostra un fort predomini del ple sobre el buit, les obertures són reduïdes. L'escala sempre es disposa a tocar d'una de les dues parets mitgeres. La coberta és a dues aigües, rematada per teula àrab, entregant els dos faldons respectius a les façanes de carrer i d'interior.

També cal remarcar, dins la mateixa tipologia d'edificacions residencials unifamiliars relacionades amb l'activitat agrícola o artesana, una composició més evolucionada que el model anterior, especialment, per la voluntat d'imprimir un major ordre compositiu. Es tracta d'edificacions situades originàriament seguint el traçat medieval (irregular), amb estructura de carrers estrets.

- **Casa menestral** (Segles XVIII-XIX)

Representa el model de construcció pensada i dissenyada per ubicar-se entre mitgeres, oferint dues façanes –frontal a carrer i posterior a pati o carrer– amb la particularitat de destinar originàriament, la planta baixa a l'activitat menestral o productiva i la/es planta/es superior/s a l'habitatge. La construcció s'aixeca en parcel·les estretes i d'escassa profunditat, ocupant tota la superfície en planta o deixant quan la dimensió ho permet, com s'ha esmentat, un pati posterior.

Es correspon amb la casa artesanal tradicional i la façana s'ordena amb un o dos eixos d'obertures mantenint una proporció vertical o quadrada –quan la dimensió és reduïda (als nivells superiors generalment)–, normalment amb la presència de balcons. L'escala sempre es disposa a tocar d'una de les dues parets mitgeres. La coberta és a dues aigües, rematada per teula àrab, entregant els dos faldons respectius a les façanes de carrer i d'interior. En aquest període es reforça la importància dels ràfecs que superen el pla de façana.

Aquest tipus edificatori que arrenca de la casa popular i té continuïtat amb la casa menestral arribarà a l'habitatge tradicional que s'imposarà en tot el Nucli Antic, al llarg del segle XIX, en el marc del neoclassicisme imperant en aquells moments de creixement, un estil cabdal en la formació del teixit històric dins les muralles de Manresa.

Són construccions molt senzilles, amb predomini de paraments massissos fruit de les tècniques constructives i de la utilització dels materials tradicionals (pedra), façanes arrebossades i pintades i realitzades en funció del poder econòmic que disposava cada família. Així en els casos més senzills, els brancals i les llindes es realitzaven amb pedra; per contra, en els casos més evolucionats s'incorporava els carreus de pedra ben conformats. Aquest repertori de mitjans autòctons, que encara avui es pot visulitzar, reforça el valor de pervivència d'aquesta arquitectura tradicional i vernacle i mostra una extremada coherència formal adaptada al medi físic.

En la tipologia, cal remarcar la presència d'elements molt característics que, en la seva majoria, pervindran fins el primer quart del segle XX: les persianes tradicionals de fusta –anomenades de corda–, enrotllatbles i suspeses per l'exterior, amb l'element metàl·lic de suport; les fusteries de dues fulles, amb o sense porticons interiors; la porta d'accés, de tamany remarcable, per permetre l'entrada dels estris del camp, de dos fulls, amb pany i ferramenta; l'ús de les baranes de forja als balcons que aniran evolucionant, des de la senzilla barana de barrots fins a la treballada barana de forja que incorporarà el modernisme, etc...

En el seu procés evolutiu es poden distingir tres tipologies ben definides:

- A. Unifamiliar

Construcció d'un sol habitatge. Planta baixa menestral i planta pis d'habitatge.

- B. Bifamiliar

La característica diferenciadora es la disposició de dos habitatges en una única construcció. Es poden desenvolupar en dos models: el primer fruit de la transformació de la planta baixa d'activitat agrícola o taller en habitatge que es complementa amb l'habitatge del primer pis i, el segon derivat del model de planta baixa menestral i aparició de l'escala de pisos d'una tramada, situada en un extrem de les mitgeres, que condueix als habitatges del primer pis i del segon.

- C. Transformada

Model d'antiga casa menestral que ha patit modificacions importants i que són apreciables en la configuració tipològica de la seva façana. Poden representar l'aparició de noves obertures o fins i tot, la creació d'un nou accés al carrer que possibiliti la formació d'una escala de veïns. En aquesta categoria també s'inclouen les que han patit ampliacions o mutilacions de les estructures originàries.

- **Habitatge tradicional en trama històrica (dins muralles) i suburbana** (Finals segle XIX, principis segle XX)

És el model d'habitatge, molt generalitzat a la majoria de pobles i ciutats de Catalunya, pensat exclusivament per ocupar solars entre mitgeres –fins i tot en la disposició dels nous eixamples vuitcentistes– i seguint l'estil derivat de l'arquitectura popular i sòbria, sota els cànons de la construcció tradicional catalana de finals del segle XIX, tant a les poblacions costaneres com a les d'interior, anomenades *cases de cos* o *cases de rengla*. Moltes d'elles apareixen fruit del període d'industrialització i s'extenen en el creixement suburbà cap a les carreteres de Vic i de Cardona.

Les construccions se situen en parcel·les de diverses mides i ocupen generalment tota la fondària edificable, amb aparició circumstancial de patis posteriors. És remarcable la qualitat en els diversos repertoris tipològics per anar conformant les cantonades, especialment en les edificacions tradicionals emmarcades en el període neoclàssic.

Destaca la presència de façanes de composició senzilla, que poden alternar la planeïtat i l'aparició de balcons, majoritàriament realitzats amb llosanes de pedra, recolzades en mènsules que aniran evolucionant fins al zenit del modernisme i noucentisme.

Altres elements singulars són: les baranes de forja –més treballades i evolucionades que en els períodes anteriors–, les obertures rectangulars o quadrades marcant un clar ritme vertical en les façanes; el manteniment de les persianes de corda i l'aparició de les persianes de llibret i la utilització dels sistemes tradicionals de la construcció catalana: paredat de pedra, utilització del maó en solució única o mixte combinat amb la pedra. Totes les façanes són arrebossades i pintades, llevat de les de major qualitat que presenten el revestiment de pedra i, en la major part dels casos, determinant el carreuat.

L'estructura és formada per biguetes de fusta i, a finals del segle XIX i començaments del segle XX, de ferro, on es recolzen els revoltos fets de maó ceràmic.

L'escala sempre es segueix disposant a tocar d'una de les dues parets mitgeres.

La coberta, normalment, a dues aigües, és rematada per teula àrab i entrega els dos faldons respectius a les façanes. Segueixen apareixent els ràfecs característics que superen el pla de façana. Al darrer terç del segle XIX, pren molta importància la disposició de la coberta plana, conformant el tradicional terrat a la catalana.

En el seu procés evolutiu es poden distingir tres tipologies ben definides:

- A. Unifamiliar

El model es desenvolupa a partir d'un únic habitatge, amb la disposició actual d'un local en planta baixa (en algun cas utilitzat com a garatge) i/o una porta per on s'accedeix a l'escala que condueix a un o dos nivells que formen l'edificació. S'ocupa, generalment, tota la fondària de la parcel·la.

- B. Plurifamiliar

Aquesta variant representa la disposició de més d'un habitatge en el conjunt edificatori, desenvolupant-se generalment en règim de lloguer i situant-se ocupant totalment una planta o nivell, a la que s'accedeix a partir de l'escala de veïns, d'una única tramada i atansada a una de les dues mitgeres. A la planta baixa sol aparèixer un o dos locals, més la porta d'accés a l'escala de veïns.

- **Cases burgeses i habitatges unifamiliars singulars** (finals segle XVIII, segle XIX i principis segle XX)

Les construccions emmarcades en aquesta àmplia i diversa tipologia representen edificis de caràcter residencial, amb més d'una planta, d'estructura fonamentalment unifamiliar, encara que poden acollir habitatges de renda en règim de lloguer.

La tipologia general de casa burgesa és molt remarcable a Manresa, sobretot en el canvi de segle entre 1891 i 1920, degut a la formació del Passeig i de l'Eixample. L'aparició d'un model d'arquitectura romàntica, dona pas de seguida a la renovació tipològica, compositiva i decorativa sota l'empenta de dos moviments culturals i arquitectònics: el modernisme i el noucentisme. Tot i així, no es pot deixar de banda la presència d'alguns casalots romàntics per famílies manresanes benestants enriquides pel comerç i la indústria, situats en l'àrea urbana més central però, també, en ubicacions fora ciutat, dins el terme de Manresa i amb vistes dominants sobre el massís de Montserrat. La major part d'aquestes construccions es materialitzaran a partir dels canons neoclàssics desenvolupats a la segona meitat del segle XIX.

En l'àrea urbana, els immobles se situen en parcel·les de major tamany, del Passeig, de l'Eixample i de substitució en el teixit històric, disposades entre mitgeres o de forma aïllada –parcial o totalment– i, moltes d'elles disposen o havien disposat, de pati o jardí posterior. La seva expressió formal és la claredat compositiva i estilística que denota els criteris referents en cada època o període estilístic.

Les façanes mostren el caràcter senyorial de la construcció amb un llenguatge tipològic definit; les obertures són ordenades a partir d'un clar sistema d'eixos, predominant el balcó per sobre la finestra, en el cas de les obertures en la façana principal.

L'estructura és formada per biguetes de fusta o de ferro, on es recolzen els revoltos fets de maó ceràmic. L'escala es disposa centralment o bé a tocar d'una de les dues parets mitgeres.

La coberta, a dues aigües o quatre aigües –depenent de la dimensió de l'immoble– és rematada per teula àrab i entrega els faldons respectius a les façanes de carrer i d'interior. Segueixen apareixent els ràfecs característics que superen el pla de façana.

D'acord amb l'anàlisi introductori, es poden distingir tres períodes:

A. Neoclassicisme romàntic

Es tracta d'un moviment estètic de base intel·lectual originat pel cansament davant les fórmules del barroc final o l'esgotament de la seva capacitat creadora a la segona meitat del segle XVIII. És el període artístic que correspon al pensament de la Il·lustració. La raó triomfa sobre els sentiments i hi ha un retorn al Renaixement i a l'antiguitat clàssica. En els casalots neoclàssics es recerca l'harmonia, la bellesa ideal, la simetria i les proporcions. Influir en la seva aparició els descobriments arqueològics a Pompeia i a Herculà, l'aplicació de les doctrines acadèmiques i la difusió de noves tendències polítiques oposades al principi monàrquic tradicional. A Manresa i altres ciutats catalanes es desenvolupa a la segona meitat del segle XIX, impregnat en el període del romanticisme.

B. Modernisme

El modernisme és un estil arquitectònic que es desenvolupa a Manresa al llarg d'uns 20-30 anys, entre 1900 i 1920. Aquest moviment sorgeix del cansament de l'estètica neogòtica, neoromànica i neoclàssica de meitat del s. XIX i precedirà el racionalisme arquitectònic dels anys 20 i 30 del s.XX. L'arquitectura modernista en el conjunt de Catalunya significa, per una banda, la modernització de les tècniques de construcció (ús del ferro en les estructures, utilització dels elements prefabricats), al mateix temps que conserva elements tradicionals (construccions amb maó vist) i enllaça amb l'estil gòtic amb el que guarda un cert paral·lisme.

És una arquitectura decorativa, integradora en l'edifici de totes les arts plàstiques. Els arquitectes són sovint decoradors també d'interiors i dissenyen tots els detalls: el mobiliari, la marqueteria, les vidrieres, els mosaics, la forja, etc.

El fort impacte de la industrialització, l'arribada del ferrocarril, la millora de les comunicacions i la voluntat de reflectir un poder econòmic produeix una transformació important en la trama urbana i el desenvolupament edificatori en aquest període. Aquestes

qüestions faciliten l'assentament de les més significatives edificacions del modernisme i noucentisme de Manresa, tant en l'arquitectura pública com en la privada, fruit de la voluntat de les famílies benestants d'instal·lar-se i gaudir del lleure que ofereixen els nous equipaments (Casino, Kursaal, Teatre Conservatori, etc...) en una privilegiada posició com és el Passeig de Pere III i el seu entorn. Aquest fet permet contraposar dues estructures urbanes diferenciades: un Nucli Antic homogeni, força consolidat i un Eixample, fora muralles, en desenvolupament. Tot i així, aquest centre històric també tindrà una substitució d'edificacions antigues, envers noves cases burgeses de renda que recullen primer, els valors de l'artesanat (modernisme) i posteriorment els criteris de mediterraneïtat i de retorn al classicisme (noucentisme) amb notables peces arquitectòniques que configuraran singularment espais urbans tradicionals: Plana de l'Om, carrer del Born, plaça de Fius i Palà, carrer d'Urgell, plaça d'Anselm Clavé, etc...

Hi ha una reivindicació de les artesanies en un moment de domini industrial que queda plasmat en totes les obres d'aquest període aixecades a Manresa, especialment de la mà del disseny arquitectònic d'Ignasi Oms, personatge cabdal que recull tots els principis estilístics d'aquesta arquitectura: riquesa ornamental; treball amb materials tradicionals com el ferro (forja), el maó, la ceràmica, els estucs, els guixos, les teules, etc., en els seus projectes.

C. Noucentisme

El noucentisme és un moviment cultural que es planteja com la resposta moderada als plantejaments que havia promogut el modernisme. Representa la imposició de la raó, la precisió, la serenitat, l'ordre i la claredat. Els noucentistes manifesten una preponderància de la línia respecte al color i defensen la sobrietat expressiva. En general, es valora més la intel·ligència que la sensibilitat.

Dins el moviment artístic hi ha dos conceptes, no tan nous, que ajuden a constituir l'ideari dels noucentistes: el classicisme i el mediterraneïsmes. El món clàssic els contextualitza amb una arrel cultural i uns avantpassats ideològics i de treball compartits amb Grècia i Roma. Per altra banda, atorguen al Mediterrani un valor d'origen i espai comú, amb unes constants heretades, també, pels catalans. Les noves aportacions que fan els noucentistes volen ser un model mesurat de canvi, però un canvi que de seguida esdevingui tradició.

Com aspectes tipològics cal remarcar la claredat en les línies de composició, la recerca de les simetries, tant a les plantes com en les façanes; la utilització jeràrquica en el ritme i disseny de les obertures, rectangulars en les plantes inferiors i finestres en arc en la planta sota coberta; seguint el modernisme apareix el manteniment de diferents plans de coberta però en aquest cas, molt més ordenades i organitzades de cara a estructurar una composició clàssica; presència d'importants ràfecs que també mantenen la tradició modernista en el treball decoratiu de les barbacanes; utilització de la ceràmica en els emmarcaments de les obertures i en els sòcols dels edificis, molt menys figurativa i més adaptada a la incorporació d'iconografia vegetal adaptada als ordres clàssics; utilització també de la *terracota* com a material decoratiu que reforça els valors de la cultura mediterrània; ús de la forja, treballada de manera més senzilla, sota composicions i dibuixos simètrics i, finalment el gust pel tractament dels jardins, les plantes i els elements vegetals plenament integrats amb l'arquitectura dels habitatges.

D. L'Art Decó. El cas de Can Jorba

L'industrial Joan Jorba destacà pel seu caràcter innovador en el camp del comerç, que revolucionà amb el desenvolupament del concepte de grans magatzems i la modernitat dels seus mètodes de venda i publicitat. Pioner en la incorporació de la venda per correu i el lliurament a domicili deixà un element arquitectònic singular a Manresa: els primers magatzems Jorba. Obra de l'arquitecte Ignasi Oms, foren construïts l'any 1904, i remodelats en tres etapes (1936-1943-1952). Representa, avui, una de les poques mostres d'art déco a Catalunya. Oberts fins a mitjans dels anys 1980, marquen clarament la història cultural i social de la ciutat.

E. Les vil·les benestants al terme de Manresa: neoclàssiques, modernistes i noucentistes

Al llarg de finals del segle XIX i, especialment, en el primer quart del segle XX, se situen en diversos indrets del terme municipal de Manresa, diverses edificacions unifamiliars que expressen una voluntat estilística –sota les línies del neoclassicisme, modernisme o noucentisme– i posen en relleu el domini del paisatge i el territori, essencialment les

panoràmiques sobre el massís de Montserrat, a partir d'una solució tipològica molt característica consistent en la formació d'una torre aixecada sobre la base de la construcció.

- **Els comerços tradicionals** (finals segle XIX i principis segle XX)

La consolidació de Manresa com una ciutat pròspera i moderna determina l'aparició de comerços molt remarcables que disposen de tot un repertori d'elements i decoracions propis dels estils modernista, noucentista i, posteriorment, racionalista. Generalment se situen en els baixos dels habitatges benestants de renda, en una posició central i, clarament reflectida, en els carrers i places més comercials vinculats també a la centralitat urbana. Són remarcables especialment les farmàcies però el repertori és molt ampli i dispers.

- **L'arquitectura racionalista**

En el període racionalista es poden considerar a Catalunya dues etapes ben definides: una primera impulsada dins les tesis de l'anomenat "moviment modern", de la mà de l'arquitecte Josep Lluís Sert, Josep Torres i Clavé o Joan Baptista Subirana i altres membres del GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans pel Progrés de l'Arquitectura Contemporània) i una segona etapa, que anomenariem *racionalisme de la postguerra*, impulsat per notables arquitectes catalans.

El primer racionalisme no tingué massa presència a Manresa, si exceptuem dues obres força remarcables: l'Hospital de Sant Joan de Déu (German Rodríguez Arias), avui desaparegut i l'Escola Renaixença (Pere Armengou). Contràriament, l'estil del segon racionalisme, va suposar una major influència, especialment en l'arquitectura industrial, amb un exemple força clar com és l'edifici de la Maquinària Industrial.

- **Les cases de renda. Els habitatges plurifamiliars i les agrupacions**

a) HABITATGES PLURIFAMILIARS DE POSTGUERRA: Aquestes construccions destaquen especialment a partir dels anys 1940 i 1950, emmarcades en el classicisme de l'autarquia. Són edificis ben compostats tipològicament, sota els cànons de l'arquitectura "neoademicista" on destaca la utilització de materials durables, com el maó vist i els emmarcaments i revestiments de pedra, que es van desenvolupar en parcel·les grans del Passeig i la resta de l'Eixample.

b) AGRUPACIONS D'HABITATGES OBRERS: Construccions seriades d'habitatges unifamiliars o bifamiliars per a treballadors. En aquest sentit cal destacar el conjunt d'habitatges per a obrers de la Fàbrica Nova (Bertand i Serra).

c) BLOCS D'HABITATGES PLURIFAMILIARS: Conjunts formats per blocs d'habitatges plurifamiliars configurant espais lliures, amb planejament urbanístic global, construït generalment en única promoció, impulsada per l'administració de l'Estat; emplaçats a l'àrea periurbana, amb pèrdua total d'unitat parcel·laria, amb aparició original a partir de la segona meitat del s. XX. Conformen, moltes vegades, barris sencers.

d) HABITATGES DE RENDA (Segona meitat del segle XX): És la darrera categoria tipològica residencial i comprèn totes les construccions d'habitatges, aixecades a partir dels anys 1960 i que des de la perspectiva històrica actual, reuneixen condicions per a ser destacades i catalogades com a referent d'un període i per la capacitat de resoldre formalment aspectes d'encaix urbà, especialment en la determinació de les cantonades.

- **Les construccions industrials**

a) INDÚSTRIES D'ENERGIA VAPOR: Conjunt d'edificacions industrials de mitjans i finals del s. XIX, ubicades inicialment dins un entorn urbà pròxim a una via de comunicació ràpida, destinades a l'explotació i activitat industrial, amb obtenció d'energia mitjançant la força motriu del vapor, per manufacturació bàsicament tèxtil.

b) INDÚSTRIES D'ENERGIA ELÈCTRICA: Conjunt d'edificacions industrials del segle XX, ubicades inicialment dins un entorn urbà o periurbà pròxim a una via de comunicació ràpida, destinat a l'explotació i activitat industrial amb obtenció d'energia mitjançant la força motriu de l'electricitat, per manufacturació, producció o emmagatzematge.

c) INDÚSTRIES D'ENERGIA HIDRÀULICA: Conjunt d'edificacions industrials anteriors al segle XIX la majoria, amb adaptacions orogràfiques i topogràfiques, emplaçades vora el curs

d'aigua regular del riu Cardener o sobre sèquies de rec de les hortes, de les que se n'obtenia aigua per regadiu o energia mitjançant la força motriu d'aquesta, per a la manufacturació específica farinera i tèxtil (batanar draps) o per manufacturació global.

d) XEMENEIES I ALTRES CONSTRUCCIONS INDUSTRIALS

- **Edificis d'ús col·lectiu**

a) EDIFICIS RELIGIOSOS: Edificacions o conjunt d'edificacions d'ús col·lectiu, ubicats indistintament dins l'entorn urbà o el rodal, destinats al culte religiós.

b) EDIFICIS EDUCATIUS: Edificacions o conjunt d'edificacions d'ús col·lectiu, ubicats indistintament dins l'entorn urbà o el rodal, destinats a l'ús educatiu.

c) EDIFICIS CIVILS: Edificacions o conjunt d'edificacions d'ús col·lectiu, ubicats indistintament dins l'entorn urbà o el rodal, destinats a usos civils.

- **Elements d'infraestructura, mobiliari urbà, espais oberts i camins tradicionals**

Es tracta d'elements d'obra civil cabdals en la modernització i la transformació entre la Manresa agrícola i industrial: estacions de ferrocarril, ponts, peces singulars del mobiliari urbà i altres elements enriquidors del paisatge urbà que, per les seves característiques i valors patrimonials, han de ser preservades.

En aquest apartat destaquem de forma especial la infraestructura, urbana i periurbana, de la Sèquia, així com els camins històrics i tradicionals que encara avui es poden reconèixer.

3.10 Mètode d'anàlisi i criteris d'intervenció en l'àmbit urbà

Per tal de garantir que les intervencions de regeneració o les de reforma dels immobles que formin part d'un ambient, front edificatori o conjunt catalogat no malmetin o desvirtuin el paisatge urbà del teixit històric, es proposen diferents formes d'anàlisi que van des de la globalitat fins la singularitat de l'element on s'ha d'actuar. Aquestes es concreten en:

- Intervencions en ambients urbans i rurals significatius a partir de l'actuació determinada pel conjunt, element i l'entorn on se situa. Les accions no es concreten únicament en cada element, sinó en la globalitat del conjunt, espai que permet entendre els volums unitaris, la seva interrelació i les obertures visuals que garanteix la lectura del conjunt i de l'entorn a preservar.
- Intervencions en fronts destacats pel seu valor unitari o de singularitat arquitectònica i/o paisatgística.
- Intervencions en tipologies i estils arquitectònics representatius dels diferents períodes creatius que són representats a Manresa.

En aquesta línia, el PEUPM vol constituir una eina eficaç per facilitar una àgil gestió de la regulació de les intervencions sobre el patrimoni municipal catalogat, alhora que ésser accessible i de fàcil interpretació per a qualsevol ciutadà.

El Catàleg està integrat per la relació de fitxes d'ambients, fronts edificatoris, conjunts o elements objecte de protecció individualitzada, així com l'enumeració d'altres espais urbans, rurals, indrets significatius de valor paisatgístic o cultural i, en general, tots els referents de valor material i immaterial inherents a la memòria històrica de Manresa, acompanyats per la proposta de classificació dels conjunts i elements conforme les categories que estableix la legislació sobre patrimoni cultural.

Les fitxes del catàleg aporten informació (identificació, descripció, tipificació, fotografies recents i antigues, notícies històriques i règim urbanístic), classifiquen els ambients, fronts edificatoris, conjunts i elements de conformitat amb les categories de protecció de la LPCC i estimen criteris addicionals, propis d'aquest Pla especial urbanístic, tot regulant la intervenció i els usos. En les fitxes s'han incorporat, sempre que ha estat possible, fotografies antigues a fi de permetre reconèixer referències tipològiques dels diferents models edificatoris, així com visions de determinats paisatges urbans i de front consolidat amb l'interès de que es justifiquin i es concretin les solucions compositives formals més adients.

Memòria

Sota aquestes premisses, qualsevol intervenció (pla o projecte) en ambients, fronts edificatoris, conjunts o elements protegits inclosos dins el PEUPM ha de prendre com a punt de partida la fitxa de catàleg que s'escaigui, sens perjudici d'aprofundir en l'estudi de l'element concret de què es tracti.

Per tal de vetllar per l'encaix en les intervencions arquitectòniques dins d'ambients, fronts edificatoris o conjunts catalogats en l'àmbit urbà o rural, es preveu la necessitat d'incorporar en la documentació que acompanya el projecte, la memòria de l'anomenat Estudi d'Integració Ambiental i Paisatgística (EIAP), redactada per tal de facilitar l'encaix de la solució proposada i que ha de presentar la següent estructuració:

1. Factors de localització en àmbit urbà

- A. Localització del projecte dins l'ambient, front edificatori o conjunt catalogat, en el cas que s'inclogui en un d'aquests supòsits, perquè serveixi per exposar una reflexió paisatgística.
- B. Anàlisi de l'entorn (teixit urbà): estudiar especialment els valors dominants de l'entorn on s'ha d'executar la intervenció:
 - Tipus de parcel·la dominant (parcel·la estreta o ampla, patró..).
 - Tipologia dominant (habitatges unifamiliars o plurifamiliars).

C. Convivència entre tipologies diverses sense predomini d'una sobre les altres

2. Factors de localització en sòl no urbanitzable (àmbit rural)

- A. Localització del projecte dins el context, en el cas que s'inclogui en un d'aquests supòsits i valoració de l'entorn perquè serveixi per formular una reflexió paisatgística.

3. Factors d'anàlisi en l'àmbit urbà

A. Anàlisi de la homogeneïtat de l'ambient o del front edificatori catalogat:

- Estudiar si apareix un front homogeni de façanes per la repetició dels mecanismes de composició en els elements que l'integren o per la successió d'edificacions d'una determinada tipologia o període de construcció.
- Estudiar la geometria d'alguns elements que componen el front i fan que aquest adquireixi ritmes, seqüències de façana (balcons, baranes, línies de cornises, ràfecs...).
- Veure si existeixen elements externs al front que el cohesionen dins el teixit (secció de carrer, pavimentat, enllumenat...).
- Estudiar els materials, les textures i els colors existents.

B. Anàlisi de la discontinuïtat en la formació de l'ambient o del front edificatori catalogat:

- Estudiar les tipologies derivades de les diverses èpoques de les construccions que determinen la discontinuïtat en el front de carrer.
- Estudiar les addicions o alteracions que s'han produït en l'immoble concret (remuntes, alteracions de coberta, obertures de finestres, supressió de ràfecs,...) i que puguin trencar o no la continuïtat en el front de carrer.

4. Justificació del projecte en edificis inclosos en un ambient, front edificatori o conjunt catalogat subjectes a adequació ambiental, d'acord amb els requeriments de la fitxa del catàleg.

A. Justificació compositiva de les façanes del projecte:

- Predomini del massís enfront el buit.
- Existència de ritme en la ubicació dels forats; predomini de l'ordre en la composició del forat.
- Predomini d'una determinada proporció en la forma de les obertures (verticals, quadrades).
- Presència o no de balcons.
- Presència de porxos o discontinuïtats en les obertures dels baixos.

B. Anàlisi i determinació de la línia de coronament del front edificatori:

Memòria

- Predomini d'un coronament unitari; constituït per les petites variacions en alçada del remat de cada immoble.
- Predomini de remats unitaris individualitzats en cada construcció.
- Predomini de solucions constructives de coronament basades en el remat de la coberta (ràfecs, canals ceràmics vistos, cornises amb teules...).

C. Planeïtat i línies dominants de composició a les façanes:

- Predomini de balcons calats de dimensions ajustades al forat arquitectònic a què serveixen.
- Predomini de balcons sortints de mida diferent.
- Ús escàs de línies de composició horitzontals com serien impostes, ràfecs que sobresurten del pla de façana, balcons cecs correguts, jardineres corregudes...

D. Anàlisi de materials, textures i colors en els acabats de façanes:

- Predomini d'acabats continus en el conjunt del front (arrebossats amb presència o no d'esgrafiats...).
- Predomini d'acabats en material ceràmic, revestiments,...
- Existència d'uniformitat en la coloració del front dins una mateixa gamma cromàtica.
- Tipus de fusteries (materials, qualitats i colors).

E. Representació volumètrica de la intervenció (3D), reflectint edificacions veïnes a cada banda.

F. Fotomuntatge de la intervenció proposada: veure la solució adoptada i la relació en el teixit urbà contigu

Manresa, març del 2011

CAPÍTOL 1. NATURALESA I ABAST DEL PLA ESPECIAL**Article 1. Marc normatiu**

1. El Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (PEUPM) parteix del Pla especial de protecció del patrimoni històric-artístic i ambiental de Manresa, aprovat definitivament per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona, en sessió de 23 de gener de 1985.
2. El PEUPM i la Normativa es formulen d'acord amb la legislació vigent i el seu desenvolupament reglamentari, en especial:
 - a) Text refós de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (LUC), aprovat per Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost (DOGC de 5.8.2010).
 - b) Reglament de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (RLUC), aprovat per Decret legislatiu 305/2006, de 18 de juliol (DOGC de 24.7.2006).
 - c) Text refós de la Llei de Sòl, aprovat per Reial Decret legislatiu 2/2008, de 20 de juny (BOE de 26.6.2008).
 - d) Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge (DOGC de 9.1.2008) i Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat.
3. Així mateix la present Normativa s'ha formulat d'acord amb les normes jurídiques que regulen específicament el Patrimoni històric artístic, és a dir:
 - a) La Constitució de 1978 vigent en el seu article 46, que consagra el caràcter constitucional de les normes de Protecció del Patrimoni.
 - b) Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (LPCC) (DOGC de 11.10.1993).
 - c) Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, aprovat per Decret 78/2002, de 5 de març (DOGC de 13.3.2002).

Article 2. Objecte

El Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (PEUPM) té com objectius:

1. La determinació del conjunt d'edificis, fronts edificatoris, construccions i altres elements patrimonials d'interès (com creus de terme, escultures, etc...) jaciments arqueològics, paviments, carrers; places, placetes i camins, així com altres espais o racons que, considerats aïlladament o en conjunt, així com els seus entorns d'influència constitueixen la identitat històrica de Manresa i representen un llegat cultural per transmetre a posteriors generacions.
2. La determinació dels ambients urbans i rurals, típics, característics o de valor paisatgístic, i establir les mesures per millorar-los.

3. Establir i fomentar les mesures i actuacions públiques i privades necessàries per a la protecció dels elements catalogats i dels seus entorns.
4. Establir el règim d'edificació i ús dels ambients i elements catalogats, juntament amb la normativa tècnica per les intervencions, les formes d'actuació, de col·laboració i ajut de l'administració i el règim disciplinari de correcció de les infraccions.

Article 3. Contingut

Documents que constitueixen el Pla Especial i el Catàleg:

1. Memòria (informativa i justificativa)
2. Estudi econòmic i financer
3. Catàleg, integrat per les fitxes de protecció, en el capítol referent a la catalogació i la regulació sobre els béns catalogats.
4. Plànols d'informació i normatius

Tenen caràcter vinculant la normativa, les fitxes del catàleg de protecció i els plànols normatius.

El catàleg és vinculant en quant a la inclusió de cadascun dels elements en les categories de protecció establertes i en quant a la regulació de la intervenció continguda a les seves fitxes.

La memòria i els plànols d'informació han de ser presos en consideració per a la correcta interpretació dels documents vinculants.

A nivell normatiu, a totes les àrees recollides en l'inventari arqueològic, els serà d'aplicació el que es preveu en la Llei del Patrimoni Cultural Català (9/1993 de 30 de setembre) i tanmateix el desenvolupament dels aspectes derivats continguts en el Decret legislatiu 78/2002 de 5 de març, relatius al Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Article 4. Àmbit territorial

L'àmbit del Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (PEUPM) està constituït pel terme municipal, estenent els seus efectes sobre els ambients, fronts edificatoris, elements singulars i llurs entorns, descrits al catàleg i identificats gràficament als plànols normatius, així com sobre les troballes arqueològiques i altres elements que esdevinguin en processos de catalogació o declaració com a bé d'interès cultural en els termes que recull aquesta normativa.

Article 5. Vigència

El Pla especial urbanístic de protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (PEUPM), en tant que figura de planejament urbanístic, entrarà en vigor el mateix dia de publicació de l'acord d'aprovació definitiva d'aquesta normativa, de conformitat amb la legislació vigent, i tindrà vigència indefinida.

Article 6. Modificació i complementació

1. Constituirà modificació del PEUPM qualsevol alteració en el règim de protecció dels ambients, fronts edificatoris i elements, protegits. Es comprenen en aquest règim, tant l'àmbit de protecció i les actuacions necessàries, com les propostes d'actuació, l'entorn o els usos admesos.
2. Durant la tramitació de l'expedient de modificació del catàleg s'haurà de sol·licitar l'informe del Departament de la Generalitat de Catalunya que ostenti competències en matèria de cultura –actualment el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació - el qual haurà de ser favorable per tal de procedir a la seva aprovació definitiva.
3. Qualsevol modificació del PEUPM requereix l'informe de la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de la Catalunya Central

Article 7. Béns catalogats

Es consideren inclosos en aquest catàleg:

- a) Els béns culturals declarats d'interès nacional (*Béns Culturals d'Interès Nacional*, BCIN) o que assoleixin aquesta distinció.
- b) Els béns culturals declarats d'interès local (*Béns Culturals d'Interès Local*, BCIL) o que assoleixin aquesta distinció.
- c) La resta de béns culturals inclosos expressament al catàleg.

Article 8. Interpretació

1. Les determinacions d'aquest PEUPM i concretament aquestes normes, s'interpretaran d'acord amb els criteris de la legislació urbanística i supletòriament pel dret civil
2. En el cas de dubte o contradicció entre la regulació de les previsions del pla en els seus diferents documents, es considerarà vàlida la determinació que suposi una millor conservació del patrimoni cultural des del punt de vista de l'interès públic.
3. La indicació de la qualificació urbanística dels terrenys que consta a les fitxes del catàleg té mer valor informatiu i no preval sobre la fixada pel planejament urbanístic en cas de discrepància.

CAPÍTOL 2. DESENVOLUPAMENT DEL PLA ESPECIAL

Article 9. Competència

Correspon tant a la iniciativa pública com a la privada el desenvolupament d'aquest pla especial urbanístic, sense que això disminueixi les atribucions municipals en ordre a la tramitació i aprovació d'aquestes iniciatives.

Article 10. Instruments

Per al desenvolupament d'aquest pla especial urbanístic seran d'aplicació els següents instruments de planejament:

- Plans especials urbanístics: per l'ordenació i millora de determinats indrets, entorns o conjunts urbans arquitectònics.
- Plans de millora urbana per regular la composició volumètrica i de façanes en sòl urbà consolidat, en els termes que estableix l'article 70.1.b, in fine, del Text refós de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (LUC), aprovat per Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost.
- Projectes d'obra i urbanització: de protecció i millora dels elements i ambients catalogats.
- Concreció de l'ordenació volumètrica prèvia a la concessió de llicència d'edificació, de conformitat amb l'article 252 del Reglament de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (RLUC), aprovat per Decret 305/2006, de 18 de juliol.

Article 11. Actuació administrativa

L'activitat municipal en ordre a la protecció i millora del patrimoni arquitectònic, històric i ambiental es desenvoluparà mitjançant:

- La formulació de plans especials urbanístics per a l'ordenació de recintes i conjunts artístics, per a la recuperació i el millorament del paisatge urbà, d'acord amb l'art. 67 i concordants del Text refós de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (LUC).
- L'ampliació, modificació i revisió del Catàleg i el Pla especial urbanístic.
- La inclusió en la programació municipal de les previsions escaients pel desenvolupament ordenat de les obres, serveis i inversions adreçats al compliment de les determinacions d'aquesta normativa.
- L'expropiació dels elements catalogats quan concorrin circumstàncies que la justifiquin i legitimin.
- La col·laboració amb els ens públics i privats que pels seus objectius portin a terme activitats coincidents amb l'acció municipal de protecció i valoració, i amb els propietaris dels béns catalogats.
- L'Ajuntament podrà establir mecanismes de foment i cooperació i ajut econòmic i tècnic als propietaris dels edificis i ambients catalogats per la seva protecció i millora.
- Regular d'acord amb la legislació vigent i amb allò determinat en aquest Pla, l'atorgament de llicències pels elements catalogats.

Article 12. Activitats de l'Ajuntament quant a les iniciatives dels particulars

Sense perjudici de la concreció i ampliació de les activitats de l'Ajuntament de Manresa previstes en aquesta Normativa, els particulars, propietaris o usuaris legítims d'edificis, elements o ambients catalogats podran instar raonadament a l'Ajuntament els següents ajuts i col·laboracions:

- La col·laboració en l'execució d'obres d'embelliment o millora dels edificis o ambients catalogats, quan siguin degudament justificades, i en la mesura i ordre que permetin els plans municipals d'inversions en aquest sector.

- La prestació d'assessorament tècnic i artístic per l'elaboració i execució de projectes d'obres i urbanització que tinguin per objecte la protecció i millora dels elements catalogats.
- El reconeixement d'exempcions i desgravacions tributàries pels immobles catalogats, dins els límits que contempli la legislació, i sempre que es doni les condicions previstes en aquesta normativa, adoptant, en el seu cas, les ordenances municipals adients.
- La prestació de serveis auxiliars com la vigilància, neteja, enllumenat i altres serveis públics, sempre que es tracti d'edificis, entorns i ambients oberts al públic.

Article 13. Comissió Municipal del Patrimoni Cultural

- La Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC), com a òrgan d'estudi, informe i proposa en l'àmbit del patrimoni cultural de Manresa, vetllarà per la qualitat arquitectònica de totes les actuacions, emmarcada dins els criteris normatius que s'expressen en l'articulat del pla especial urbanístic, però acceptant la llibertat creativa dels autors sempre que respectin els valors protegits dels béns i dels entorns catalogats.
- L'informe de la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC) és preceptiu, però no vinculant, per a l'aprovació de qualsevol dels instruments de desenvolupament i execució del Pla especial urbanístic prevists a l'article anterior, així com per a llur modificació o revisió.
- La Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC) haurà de comptar necessàriament amb el suport de professionals qualificats en el camp del patrimoni cultural.
- En la composició de la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC) hi haurà d'haver representació dels càrrecs electes del municipi, representació tècnica municipal i representació tècnica externa.
- La constitució de la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC) i la regulació de les funcions detallades i règim de funcionament es durà a terme mitjançant els mecanismes que estableix la legislació sobre règim local.

CAPÍTOL 3. DISPOSICIONS GENERALS

Article 14. Descripció dels tipus dels béns catalogats

Als efectes d'aplicació de la normativa d'aquest pla, els elements del Catàleg es classifiquen en:

- Patrimoni arquitectònic, que es desglossa en les tipologies següents:
 - Obres d'enginyeria** (Fitxes E.001 – E.009)
 - Arquitectura industrial** (Fitxes I.001 – I.037)
 - Arquitectura militar** (Fitxes M.001 – M.011)
 - Arquitectura pública** (Fitxes P.001 – P.036)
 - Elements de paisatge** (Fitxes PP.001 – PP.028)
 - Arquitectura religiosa** (Fitxes R.001 – R.019)
 - Arquitectura residencial rural** (Fitxes RR.001 – RR.027)
 - Arquitectura residencial urbana** (Fitxes U.001 – U.176)
 - Arquitectura comercial** (Fitxes W.001 – W.012)
 - Fronts edificatoris** (Fitxes Y.001 – Y.009)

k) **Ambients i façana de ciutat** (Fitxes X.001 – X.034)

2. Patrimoni arqueològic, que es desglossa en:

- a) Zones d'expectativa arqueològica (ZEA) (Fitxes Q.001 – Q.017)
- b) Jaciments arqueològics

3. Patrimoni geològic i paleontològic: _

- a) Zones d'expectativa geològica o Punts d'interès geològic (ZEGP o PIG) (Fitxes en document annex I)

Article 15. Categories de protecció dels béns catalogats

Als efectes d'aplicació del règim legal de protecció, els elements del Catàleg es classifiquen en:

1. **Bé Cultural d'Interès Nacional** (BCIN): els que així hagin estat declarats de conformitat amb el que estableix la legislació catalana sobre patrimoni cultural.
2. **Bé Cultural d'Interès Local** (BCIL): els que així hagin estat declarats de conformitat amb el que estableix la legislació catalana sobre patrimoni cultural.
3. **Bé de Protecció Urbanística** (BPU): els elements catalogats per aquest pla que no tinguin cap de les categories precedents.

Article 16. Nivells de protecció dels béns catalogats

Aquest pla atorga a tots els elements del Catàleg algun o alguns dels següents nivells de protecció:

1. **Protecció integral:** en tots els elements adscrits en aquest nivell, es protegeix la volumetria, la tipologia (constituïda per l'estructura tipològica, la posició de la caixa d'escala, els nivells de forjat, la disposició de patis), així com les façanes i els espais interiors i els béns mobles que formin part de l'element original o que revesteixen valors patrimonials associats al mateix. La concreció dels elements que es protegeixen resta definida a la fitxa individual de cada bé protegit.
2. **Protecció parcial:** en tots els elements adscrits en aquest nivell, es protegeix la tipologia (constituïda per l'estructura tipològica, la posició de la caixa d'escala, els nivells de forjat) així com les façanes. En general es protegeix la volumetria a excepció dels casos en què es permet l'ampliació de l'element corresponent. La concreció dels elements que es protegeixen resta definida a la fitxa individual de cada bé protegit.
3. **Protecció d'ambients i fronts edificatoris:** en tots els elements, conjunts que conformen l'àmbit de la declaració adscrita a aquest nivell, es protegeixen els valors exteriors de la construcció; especialment la composició, ritme o estil de les façanes i que permeten identificar uns valors homologables en tot l'ambient i/o front declarat.
4. **Protecció documental:** en tots els immobles adscrits en aquest nivell, no queda protegida físicament la construcció, llevat d'algun dels seus elements característics que li confereixen una particular imatge exterior, com escuts heràldics, plaques, baranes o elements de forja i altres peces decoratives que podran ser objecte de recol·locació o desplaçament o conservació al Museu Comarcal de Manresa.

Article 17. Correspondència entre categories i nivells de protecció

1. Tots els béns culturals declarats d'interès nacional (BCIN) són objecte de protecció integral en aquest pla.
2. Els béns que gaudeixin de protecció integral, disposen també d'una protecció documental associada. Per tant, en tots els casos, cal realitzar un Estudi patrimonial i d'evolució urbana o territorial, així com un reportatge fotogràfic, com a annex al projecte, en el procediment per a l'obtenció de la corresponent llicència d'obres. (Veure la documentació requerida en l'Article 23 d'aquest document).

Article 18. Actuacions sobre l'ús i l'activitat o les instal·lacions

1. En els ambients, fronts edificatoris i edificis catalogats, així com en els seus entorns, es podran autoritzar els usos i les activitats que estableixi el planejament vigent, la normativa sectorial i les ordenances municipals.
2. Podran realitzar-se aquelles obres que, sense suposar demèrit per l'ambient o l'edifici, possibilitin l'adaptació, condicionament o reutilització per a usos, activitats o instal·lacions que siguin compatibles amb les seves característiques i tendeixin a facilitar la seva conservació.
3. En tot cas, les obres i instal·lacions hauran de respectar els valors patrimonials de l'element catalogat.

Article 19. Regulació d'intervencions en les actuacions dels particulars

1. L'Ajuntament de Manresa podrà ordenar als propietaris de parcel·les incloses en ambients, fronts edificatoris, edificis i entorns de béns catalogats, l'execució d'obres dirigides al manteniment de l'immoble en condicions de seguretat, salubritat i ornat públic, així com aquelles obres dirigides a la consolidació, conservació i manteniment de l'edifici. Igualment podrà ordenar l'adaptació d'una activitat que es desenvolupi a l'immoble, quan aquesta activitat o ús posi en perill la permanència o integritat de l'element catalogat i els valors protegits per aquest Pla especial urbanístic.
2. L'Ajuntament podrà recaptar i gestionar la col·laboració econòmica d'altres administracions i particulars conforme a la legislació específica en la matèria.
3. Els propietaris, degudament informats i assabentats, han de permetre la col·locació de plaques de senyalització patrimonial en les façanes dels seus immobles catalogats.

Article 20. Drets de templeig i retracte sobre utilitatge dels comerços catalogats

1. L'Ajuntament de Manresa ostenta els drets de templeig i retracte en cas d'alienació per negoci *inter vivos* i causa onerosa de l'utilitatge original o amb valors patrimonials reconeguts de les botigues incloses al Catàleg, que es consideren béns mobles protegits.
2. A aquests efectes, s'haurà de notificar en els termes indicats els actes de cessió de drets sobre el negoci o el local que ocupa, com ara els traspassos arrendaticis, la compravenda, l'opció de compra, l'arrendament amb opció de compra, l'arrendament financer, la permuta, la dació en pagament i l'aportació no dinerària al capital social i qualsevol altre negoci jurídic que pugui produir els mateixos efectes.

3. L'obligació de notificació recau solidàriament sobre cedent i cessionari.
4. La notificació s'haurà d'acompanyar d'una relació de l'utilatge existent, amb expressió del que el cessionari es compromet a mantenir a l'explotació.
5. L'Ajuntament haurà de notificar en el termini de dos mesos si vol exercir el dret de tempteig. En cas afirmatiu, s'haurà de dur a terme les actuacions previstes a la normativa sobre patrimoni de les administracions públiques.
6. En cas que l'Ajuntament no exerceixi el dret de tempteig, el cedent i el cessionari estaran obligats a notificar a l'administració municipal la transmissió ja realitzada acompanyant còpia autèntica del document que la formalitzi, o fotocòpia compulsada de la mateixa, sense cap omissió.
7. En cas que no s'hagués efectuat la notificació prèvia a la transmissió o aquesta s'hagués dut a terme en condicions diferents a les anunciades, l'Ajuntament podrà exercir el dret de retracte en el termini de dos mesos des de què en tingui constància fefaent.

Article 21. Règim disciplinari

Les infraccions al que disposa aquest Pla especial urbanístic es regiran per allò que estableixen la legislació urbanística i la relativa al patrimoni cultural.

Article 22. Sol·licitud d'informació urbanística

Qualsevol interessat podrà sol·licitar informació urbanística d'elements catalogats, a través de certificats de règim urbanístic o altres fórmules, identificant de manera gràfica i indubtable la finca a la qual es refereix. A aquests efectes d'identificació s'acompanyarà la sol·licitud amb plànol de situació a escala 1/1000

Article 23. Sol·licitud de llicència per intervencions en elements catalogats. Documentació mínima

La sol·licitud de llicència d'obres per a intervenir en elements catalogats ha d'anar acompanyada, a més de la documentació general en funció del tipus d'intervenció establerta, a la derivada de l'Ordenança municipal de les llicències urbanístiques i el control de les obres, d'un Estudi patrimonial amb el contingut que resulti proporcionat a l'entitat i àmbit de la intervenció. De manera general, l'estudi patrimonial inclourà els següents apartats:

1. Anàlisi urbanístic i síntesi de l'evolució històrica, així com la valoració específica dels elements protegits. Aquest document anirà acompanyat d'informació gràfica (fotografies antigues) i cartogràfica (planimetria i fotovols) reproduïda i interpretada, sempre que es disposi en el treball de recerca.
2. Memòria justificativa en relació a la fitxa de protecció del Catàleg, amb expressió de:
 - a) La relació de les intervencions proposades amb els àmbits protegits.
 - b) Les relacions amb l'entorn definit i la seva normativa.
 - c) Els usos relacionats amb la intervenció que es formula.
 - d) La justificació expressa de l'acompliment de la fitxa de protecció del Catàleg.
3. Memòria descriptiva i constructiva de la situació real original de l'element amb expressió de:
 - a) L'estat dels àmbits protegits.
 - b) L'estat de l'objecte de la intervenció.

- c) L'estat de l'entorn.
- d) Els usos actuals.

4. Memòria descriptiva i constructiva de la intervenció a realitzar amb expressió de:

- a) L'estat de càrregues dels elements i apuntaments, quan afecti a elements estructurals.
- b) Els materials, les textures i el cromatisme.
- c) Les mesures específiques a adoptar.

5. Plànol de situació a escala 1/500 amb expressió de:

- a) L'element i el seu entorn.
- b) Les característiques de la/es coberta/es (a partir de la compovació ocular i/o documental, fotovols per exemple).

6. Plànols a escala 1/50 de plantes, seccions i alçats de l'estat actual amb expressió de:

- a) Els àmbits protegits.
- b) Altres detalls, a escala 1/20, d'aquells elements ornamentals, balcons, baranes, etc., que figurin en els àmbits de protecció.

7. Plànols a escala 1/50 de plantes, alçats, seccions i volumetries de les intervencions objecte de llicència, amb expressió dels detalls necessaris per a la concreta comprensió de les esmenes que s'introdueixin.

8. Fotografies en color de l'element amb expressió de la situació de les intervencions proposades.

9. Fotomuntatges o dibuixos en color de l'element, reflectint les intervencions proposades.

10. Autoritzacions d'altres organismes o administracions que resultin competents.

11. Quan es tracti de BCINs, serà preceptiva l'aprovació de la intervenció per part de la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de la Catalunya Central. Tanmateix, si es proposen actuacions en BCILs que comportin la seva descatalogació, aquesta haurà de ser aprovada per la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de la Catalunya Central.

Article 24. Documentació mínima per les intervencions als entorns dels elements catalogats

La sol·licitud de llicència d'edificació per a intervenir a l'entorn d'elements catalogats ha d'anar acompanyada, a més de la documentació general en funció del tipus d'intervenció establerta a l'Ordenança municipal de les llicències urbanístiques i el control de les obres, d'un estudi expressiu de l'afectació a l'element catalogat. De manera general, l'estudi d'afectació inclourà els següents apartats:

1. Memòria justificativa en relació a la fitxa de protecció del Catàleg amb expressió de:
 - a) Àmbits de protecció de l'element catalogat i relació amb l'edifici objecte d'intervenció.
 - b) Normativa de l'entorn amb relació a l'edifici objecte d'intervenció.
2. Memòria descriptiva i constructiva de la situació real de l'edifici objecte d'intervenció i de l'entorn de l'element catalogat.
3. Memòria descriptiva i constructiva de la intervenció a realitzar amb expressió de: materials, textures i cromatisme, justificació de l'adequació a l'entorn i element catalogat.

4. Plànol de situació a escala 1/500 de l'entorn amb expressió gràfica de les cobertes i dels àmbits de protecció de l'element catalogat.
5. Plànols de l'estat actual, a escala 1/100, de l'edifici existent: plantes, alçats, seccions i volumetria.
6. Plànols de les intervencions a realitzar, a escala 1/50, definides en plantes, alçats i seccions.
7. Fotografies de l'entorn, en color, amb expressió de la situació de les intervencions a realitzar en relació a l'element catalogat.
8. Fotomuntatges o perspectives de l'entorn, en color, reflectint les intervencions proposades en relació a l'element catalogat.

Article 25. Documentació mínima per les intervencions als ambients i fronts catalogats

La sol·licitud de llicència d'edificació sobre finques incloses en un ambient o front catalogat ha d'anar acompanyada, a més de la documentació general en funció del tipus d'intervenció establerta a l'Ordenança municipal de les llicències urbanístiques i el control de les obres, d'un estudi expressiu de l'afectació a l'ambient o front. De manera general, l'estudi d'afectació inclourà els següents apartats:

1. Memòria justificativa en relació a la fitxa de protecció amb expressió de:
 - a) Relació de les intervencions amb els àmbits definits.
 - b) Paràmetres de regulació dels àmbits.
2. Memòria justificativa de la implantació del nou edifici o ampliació en l'ambient o front catalogat (estudi d'integració ambiental i paisatgística), que haurà de comprendre:
 - a) Factors de localització en àmbit urbà
 - Localització del projecte dins l'ambient o front edificatori o conjunt catalogat, en el cas que s'inclogui en un d'aquests supòsits, perquè serveixi per exposar una reflexió paisatgística.
 - Anàlisi de l'entorn (teixit urbà) consistent en l'estudi dels valors dominants de l'entorn on s'ha d'executar la intervenció i de forma especial en:
 - Tipus de parcel·la dominant (parcel·la estreta o ampla, patró...)
 - Tipologia dominant (habitatges unifamiliars o plurifamiliars...)
 - Convivència entre tipologies diverses sense predomini d'una sobre les altres
 - b) Factors de localització en sòl no urbanitzable (àmbit rural)
 - Localització del projecte que es proposa materialitzar dins el context, en el cas que s'inclogui en un d'aquests supòsits, i valoració de l'entorn perquè serveixi per formular una reflexió paisatgística.
 - c) Factors d'anàlisi en l'àmbit urbà
 - Anàlisi de la homogeneïtat de l'ambient o del front edificatori catalogat:
 - Estudiar si apareix un front homogeni de façanes per la repetició dels mecanismes de composició en els elements que l'integren o per la successió d'edificacions d'una determinada tipologia o període de construcció.

- Estudiar la geometria d'alguns elements que componen el front i fan que aquest adquireixi ritmes, seqüències de façana (balcons, baranes, línies de cornises, ràfecs...).
- Veure si existeixen elements externs al front que el cohesionen dins el teixit (secció de carrer, pavimentat, enllumenat...).
- Estudiar els materials, les textures i els colors existents.
- Anàlisi de la discontinuïtat en la formació de l'ambient o del front edificatori catalogat:
 - Estudiar les tipologies derivades de les diverses èpoques de les construccions que determinen la discontinuïtat en el front de carrer.
 - Estudiar les addicions o alteracions que s'han produït en l'immoble concret (remuntes, alteracions de coberta, obertures de finestres, supressió de ràfecs,...) i altres que puguin trencar o no la continuïtat en el front de carrer.

d) Justificació del projecte en edificis inclosos en un ambient, front edificatori o conjunt catalogat subjectes a adequació ambiental, d'acord amb els requeriments de la fitxa del catàleg.

- Justificació compositiva de les façanes del projecte:
 - Predomini del massís enfront el buit.
 - Existència de ritme en la ubicació dels forats; predomini de l'ordre en la composició del forat.
 - Predomini d'una determinada proporció en la forma de les obertures (verticals, quadrades).
 - Presència o no de balcons.
 - Presència de porxos o discontinuïtats en les obertures dels baixos.
- Anàlisi i determinació de la línia de coronament del front edificatori:
 - Predomini d'un coronament unitari; constituït per les petites variacions en alçada del remat de cada immoble.
 - Predomini de remats unitaris individualitzats en cada construcció.
 - Predomini de solucions constructives de coronament basades en el remat de la coberta (ràfecs, canals ceràmics vistos, cornises amb maó o teules...).
- Planeïtat i línies dominants de composició a les façanes:
 - Predomini de balcons calats de dimensions ajustades al forat arquitectònic a què serveixen.
 - Predomini de balcons sortints de mida diferent.
 - Ús escàs de línies de composició horitzontals com serien impostes, ràfecs que sobresurten del pla de façana, balcons cecs correguts, jardineres corregudes...
- Anàlisi de materials, textures i colors en els acabats de façanes:
 - Predomini d'acabats continus en el conjunt del front (arrebossats amb presència o no d'esgrafiats...).
 - Predomini d'acabats en material ceràmic, revestiments,...
 - Existència d'uniformitat en la coloració del front dins una mateixa gamma cromàtica.
 - Tipus de fusteries (materials, qualitats i colors).
- Representació volumètrica de la intervenció (3D), reflectint edificacions veïnes a cada banda.

- Fotomuntatge de la intervenció proposada: veure la solució adoptada i la relació en el teixit urbà contigu.

e) Documentació gràfica

- Plànols de situació i d'emplaçament, referits al conjunt de la zona i a l'illa respectivament, a escala 1/2000, per indicar la posició urbana o periurbana, i 1/500 per detallar la ubicació.
 - Plantes i seccions a escala 1/50, sobreposant –en obres de reforma– amb colors diferenciats (vermell i groc) els murs, envans o elements estructurals de nova creació i d'enderroc, respectivament.
 - En el cas que s'intervingui en les façanes, o bé que aquestes s'alterin, se substitueixin totalment o es construeixin de nova planta, es presentaran plànols a escala 1/50 de l'estat actual i de les modificacions proposades - incloent les façanes veïnes immediates- així com detalls a escala 1/20 dels elements individualitzats.
 - Altrament, es presentarà un alçat del conjunt del carrer a escala 1/250, en el qual es pugui comparar l'estat actual de l'edificació amb el de la nova proposta, complementant el fotomuntatge de la intervenció proposada.
3. Memòria descriptiva i constructiva de la intervenció a realitzar.
 4. Fotografies en color de l'ambient o front edificatori amb expressió de la localització de totes les intervencions.
 5. Fotomuntatges o perspectives en color de l'ambient o front edificatori amb totes les intervencions proposades en la/es façana/es, carrer i usos.
 6. En el cas que la intervenció signifiqui l'enderroc total o parcial de la façana es presentarà una memòria justificativa i el projecte de nova construcció, sense perjudici dels punts anteriors.

Article 26. Disposicions sobre obres menors

Aquelles actuacions que per raó de llur entitat constructiva puguin ser considerades com a obres menors, mantindran aquesta consideració als efectes de tramitació. No obstant, la seva sol·licitud, atès que afecta un bé catalogat, haurà d'anar acompanyada d'un estudi documental i històric amb el contingut que resulti proporcionat a l'entitat i àmbit de la intervenció.

Article 27. Consideracions sobre les instal·lacions urbanes

2. Les instal·lacions tècniques de serveis (conduccions d'electricitat, aigua, gas, telèfon, enllumenat públic) que afectin les façanes dels elements o ambients catalogats, així com els seus àmbits de protecció, quan es justifiqui que no poden se soterrades hauran de respectar la seva formalització arquitectònica, tant quant al disseny com a la situació de les instal·lacions.
3. En aquests casos, serà preceptiva la sol·licitud de llicència municipal corresponent per part de les companyies instal·ladors, amb aportació de la documentació següent:
 - a) Memòria tècnica de les instal·lacions amb justificació del compliment de l'apartat 1 d'aquest Article.
 - b) Croquis a escala mínima 1/50 de la façana o àmbit afectats, indicant-hi la situació de la instal·lació.

CAPÍTOL 4. NORMATIVA PARTICULAR DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC CATALOGAT INDIVIDUALMENT

Article 28. Àmbit d'aplicació

1. Comprèn les disposicions referents als edificis o part d'ells, als elements arquitectònics o obres d'enginyeria definits pel seu valor històric, patrimonial representatiu o testimonial, de manera individual.
2. Comprèn també les disposicions normatives referents als entorns definits en la fitxa de protecció de cada element catalogat.

Article 29. Objecte

L'objecte d'aquesta normativa és establir els criteris comuns de general aplicació als béns patrimonials declarats en el Catàleg concretats en el seu àmbit d'aplicació sense que, en cap cas, prevalgui sobre les determinacions específiques contingudes a les fitxes de protecció.

Altrament, tots els béns inclosos en el Catàleg del PEUPM han estat seleccionats atenent als seus valors específics i qualitius, tal i com s'expressa en la memòria d'aquest pla i que es concreten en les seves diverses tipologies segons els apartats següents:

- Valor arquitectònic
- Valor arqueològic, geològic, paleontològic
- Valor paisatgístic
- Valor immaterial històric-artístic (memòria històrica)
- Valor de la memòria col·lectiva, cultural, tradicional

Aquests trets diferenciadors caracteritzen l'elecció d'un element en concret i permeten definir les mesures correctes per la seva protecció i preservació així com els criteris d'intervenció.

Article 30. Conceptes arquitectònics expressats en la redacció de les fitxes del Catàleg

Als efectes d'aquest Pla especial urbanístic i per tal de reflectir les descripcions dels béns així com la regulació dels mateixos (intervencions) s'utilitzen, en el sentit que s'indica, els següents conceptes arquitectònics:

1. **Tipologia:** representa el conjunt de les característiques definidores d'una època o un estil concret. Així, les formes d'intervenció s'adequaran als diversos tipus o models arquitectònics reconeguts a Manresa. Tots ells responen a una classificació de les construccions o corrents artístics aplicats en esquemes genèrics, o tipus, d'acord amb certes analogies formals o funcionals establertes.
2. **Volumetria:** representa la consideració del volum d'una construcció en una integritat. Es tracta, doncs, d'una magnitud que expressa l'espai ocupat i que permet identificar-lo per a la seva preservació o possible alteració.
3. **Composició:** representa la disposició de proporcions, de figures, de colors, o d'altres elements artístics o merament constructius, capaços de generar un ritme o un llenguatge concret en una determinada edificació.
4. **Integració compositiva:** representa, en un ambient (dues o més façanes en un espai urbà determinat –carrer o plaça–), front edificatori o immoble catalogat, el conjunt de criteris a valorar, preservar i/o tenir en consideració d'acord amb les característiques tipològiques dominants, abans de realitzar la intervenció proposada.

En la seva concreció es consideren els conceptes següents:

- a) Pla de façana: definit pel tancament extern o “pell de l’edifici” on s’estableixen les obertures. En les construccions entre mitgeres generalment ve determinat per l’alineació segons un front, més o menys consolidat, a un carrer, vial o plaça.
 - b) Façana a carrer o plaça: pla de façana amb un tractament determinat per la disposició particular de les obertures i tancaments que s’hi disposen, generat per un front concretat per l’alineació d’un vial.
 - En algunes tipologies arquitectòniques es pot establir una jerarquització vertical que singularitza els tractaments de les plantes inferiors, de les plantes principals, de les mides i proporcions de balcons o obertures, de les cornises i/o dels ràfecs de coronament.
 - En algunes tipologies es poden determinar, prèviament, l’existència d’eixos de simetria subordinats o no a la composició general.
 - En algunes tipologies es poden establir i concretar, preferentment, un predomini del massís sobre el buit. En la major part dels casos, es pot marcar una disposició general de forats segons eixos verticals de composició, amb la presència d’elements sortints, com són els balcons, establint contrapunts de directriu horitzontal, d’acord amb les proporcions i mides que es regulin.
 - c) Façana interior: pla de façana que en les construccions entre mitgeres ve determinat per l’establiment d’una segona façana que pot desenvolupar-se oberta a un carrer posterior o a un pati d’illa –en el cas de la zona d’exemple-. Donades les característiques d’algunes de les parcel·les del Barri Antic, amb una fondària edificable que ocupa la seva totalitat, la façana interior coincidirà amb la façana al carrer posterior. En els casos on aparegui una façana oberta a un pati o jardí propi, es podrà determinar una estructura compositiva diferenciada, segons una determinada retícula ortogonal amb un predomini del massís sobre el buit o a l’inrevés.
 - d) Eixos: línies de referència sobre les quals s’estableix l’ordre i posició de les obertures en la façana o bé les indicacions de valors remarcables com és la simetria. La no modificació de l’eix de composició de les obertures vol dir que, en el cas d’ampliació permesa d’una construcció existent amb la/es façana/es protegides, les noves obertures s’adequaran en posició, proporció i mida a les preexistents.
 - e) Cossos afegits: construccions que no són originals en els immobles catalogats, generalment situades o previstes que poden completar l’edificabilitat permesa, d’acord amb els criteris derivats del Pla general i del present Pla especial urbanístic.
5. **Entorn:** conjunt d’espais, edificis, instal·lacions i mobiliari urbà que condicionen la percepció d’un element protegit. En general, està constituït per la volumetria i les façanes dels edificis confrontants així com de l’espai urbà adjacent. Es defineix descriptivament a la fitxa de protecció i gràficament, al plànol de situació.

Article 31. Definició del tipus d’intervenció

D’acord amb els conceptes arquitectònics expressats en l’article anterior, les formes d’actuació que poden realitzar-se en l’àmbit del patrimoni arquitectònic, que contempla el PEUPM, s’indiquen a les fitxes de cadascun dels elements i venen definides, amb caràcter general, en l’article següent.

Article 32. Tipus d’intervenció en els béns immobles catalogats

Als efectes d’aquest pla, es consideren les formes d’intervenció següents:

1. **Obra Nova.** Conjunt d’intervencions físiques que tenen per objecte bastir les construccions de nova planta, sobre solars buits existents dins de peces considerades com a béns patrimonials o adjacents a peces catalogades, quan la seva fitxa identificadora així ho estableixi. També es consideren obra nova les noves edificacions que es construeixin sobre els solars que puguin resultar com a conseqüència de l’enderroc d’edificacions quan sigui permès.
2. **Obres de manteniment i conservació.** Obres que tenen per objectiu reparar, restaurar¹ i/o reposar al bé catalogat les condicions de salubritat, higiene, seguretat i ornament públic sense que aquestes obres comportin cap dels següents supòsits:
 - a) Modificació del volum existent.
 - b) Modificació del sostre existent.
 - c) Modificació del nombre d’entitats existents.
 - d) Modificació de la distribució i superfícies de les entitats existents.
 - e) Intervenció en elements estructurals de l’edifici.
 - f) Alteració física dels espais comuns de l’edifici.
 - g) Canvi d’ús.
3. **Obres de consolidació.** Obres que tenen per objectiu reparar, restaurar o reforçar elements simples de l’estructura del bé catalogat per garantir i/o restablir les condicions de seguretat estructural. Aquestes obres no poden, en cap cas, incidir en els supòsits següents:
 - a) Modificació del volum existent.
 - b) Modificació del sostre existent.
 - c) Modificació del nombre d’entitats existents.
 - d) Modificació de la distribució i superfícies de les entitats existents.
 - e) Canvi d’ús.
4. **Obres de reforma.** Obres que constitueixen una actuació parcial al bé catalogat amb algun dels objectius descrits als punts 2 i/o 3 anteriors i que inclouen alguna de les actuacions següents:
 - a) Redistribució de les entitats sense modificació ni alteració dels seus límits.
 - b) Canvi d’ús vinculat al descrit al punt a) anterior.

Aquestes obres no podran comportar cap dels següents supòsits:

 - a) Modificació del volum existent.
 - b) Modificació del sostre existent.
 - c) Modificació del nombre d’entitats existents.
5. **Obres de rehabilitació.** Obres que constitueixen una actuació parcial al bé catalogat amb algun dels objectius descrits en els punts 2, 3 i/o 4 anteriors i que conté alguna de les actuacions següents:
 - a) Modificació del volum existent sense ampliació.
 - b) Modificació del sostre global existent sense increment de volum edificat.
 - c) Modificació del nombre d’entitats existents.
 - d) Redistribució de les entitats amb alteració dels seus límits.
 - e) Canvi d’ús.
 - f) Intervenció en l’estructura del bé catalogat.
 - g) Altres actuacions que no corresponguin a gran rehabilitació, reforma, consolidació o manteniment i conservació.

¹S’entén com a **restauració** en una terminologia àmplia, tot el conjunt d’intervencions que tenen per objecte prolongar l’existència d’un bé, millorant les seves condicions físiques. S’inclou, dins d’aquesta definició, els conceptes que tradicionalment s’han tractat de manera diferenciada, com són els de manteniment, consolidació i la pròpia acció restauratòria.

6. **Obres de gran rehabilitació.** S'entén per gran rehabilitació el conjunt d'obres que constitueixin una actuació global en tot el bé catalogat i que comportin, a més, alguna de les actuacions següents:

1. Increment del volum.
2. Increment del sostre existent.
3. Increment del nombre d'entitats existents.
4. Redistribució general d'espais.
5. Redistribució de les entitats amb alteració dels seus límits.
6. Canvi de l'ús principal del bé catalogat.
7. Intervenció en l'estructura del bé catalogat.

Una actuació s'entén com a global quan en alguna de les actuacions anteriors el grau d'intervenció és igual o superior al 50% en relació a tot el bé catalogat.

- c) La substitució del bé catalogat, encara que es mantingui la façana o algun altre element estructural.
- d) L'execució simultània o successiva d'altres obres de reforma i rehabilitació que en conjunt suposin un gran d'intervenció igual o superior al 50% en relació al bé catalogat.

7. Les **Obres d'ampliació** són les que constitueixen una actuació d'increment de volum i/o de sostre del bé catalogat existent sotmès a l'ordenació volumètrica derivada del planejament general. Les obres d'ampliació podran anar associades a d'altres tipus de treballs d'intervenció en l'edifici existent d'acord amb els supòsits anteriors.

8. S'entén com a **Deconstrucció**, totes les intervencions físiques d'enderroc i demolició o substitució, total o parcial, de les edificacions catalogades on es contempli aquesta possibilitat. Prèviament es procedirà a la documentació exhaustiva de l'element sobre el qual s'actua mitjançant la redacció d'un estudi patrimonial.

9. S'entén com a **Desplaçament**, aquelles intervencions físiques que tenen per objecte relocalitzar de manera organitzada i sota criteris prèviament analitzats, estudiats i definits, elements singulars que, pel seu interès cal conservar, preferentment, a prop de la seva localització original o, en el seu cas, en el Museu Comarcal de Manresa.

Article 33. Intervencions admeses en els béns catalogats individualment en funció del nivell de protecció

1. **Protecció integral.** En els elements protegits amb aquest nivell s'admeten els següents tipus d'intervenció:

- a) Obres de restauració i de consolidació pròpies per assegurar l'estabilitat de l'edifici i que afectin a fonaments, estructura portant, coberta i escala sense modificar-ne la seva posició i mida.
- b) Obres de restauració pel restabliment al seu estat originari dels elements arquitectònics alterats, emparant la reconstrucció de les parts eventualment enderrocades.
- c) Obres de rehabilitació per adequar, millorar o actualitzar les condicions d'habitabilitat, d'accessibilitat, i seguretat amb el manteniment de les característiques tipològiques de l'element, tot i incorporar nous possibles usos. A aquests efectes, quan es justifiqui que els requeriments tècnics no poden solventar-se a l'interior del volum preexistent, es podran autoritzar ampliacions d'aquest, que en tots els casos hauran de respectar els valors protegits de l'element corresponent.
- d) Obres de deconstrucció de tots els cossos i altres elements sobreposats que no siguin d'interès per la història de l'edifici i es demostrin incoherents amb l'estructura originària i a les ampliacions orgàniques que l'edifici hagi suportat en el temps.
- e) Obres o treballs per la inclusió d'elements tecnològics i higiènics o sanitaris essencials pel seu ús i, en general, per la seva habitabilitat, sempre que es respectin les normes abans esmentades.

2. **Protecció parcial.** En els elements protegits amb aquest nivell s'admeten els següents tipus d'intervenció:

- a) Obres de restauració tipològica a partir de l'avaluació, mitjançant el restabliment als seus valors originals, d'aspectes arquitectònics significatius com les façanes i els ambients d'uns determinats espais interiors.
- b) Obres de restauració tipològica que comportin la consolidació de l'estructura de l'edifici i la substitució de les parts inseparables del mateix, sense modificar els elements estructurals configuradors de la pròpia construcció.
- c) Obres de rehabilitació per adequar, millorar o actualitzar les condicions d'habitabilitat, d'accessibilitat i de seguretat amb el manteniment de les característiques tipològiques de l'element, tot i incorporar nous possibles usos.
- d) Obres d'ampliació d'acord amb les determinacions del Planejament General i/o derivat, en àmbits regulats dins Plans Especials, o Plans de Millora Urbana o Ordenació volumètrica
- e) Obres o treballs d'eliminació d'elements sobreposats que es verifiquin com incoherents a l'estructura originària de l'edifici i a les ampliacions orgàniques del mateix.
- f) Obres o treballs de restabliment tipològic i de renovació d'una part -parcial o totalment enderrocada- de l'edifici, sempre que es demostrin documentalment la coherència de la proposta amb l'estructura originària de l'immoble o d'un altre mentre respongui al mateix tipus i període històric. L'actuació ha de reforçar les característiques tipològiques estructurals (sistema portant), funcionals (qualificació de recorreguts i comunicacions) i formals (façanes i/o ambients dels espais interiors).
- g) Obres de deconstrucció sense possibilitat de reconstrucció d'elements estranys sobreposats a la implantació originària i que contribueixin a la recuperació funcional i formal d'espais lliures vinculats a l'edifici.
- h) Obres o treballs per la inclusió d'elements tecnològics i higiènics o sanitaris essencials per les exigències de l'ús i, en general, per la seva habitabilitat, sempre que respectin les normes precedents.

3. **Protecció documental.** En els elements protegits amb aquest nivell s'admeten els següents tipus d'intervenció:

- a) Obres de reestructuració total, siguin majors o menors, sempre d'acord amb els tipus edificatoris i les condicions generals d'edificació.
- b) Obres de deconstrucció parcial o total que permetin la seva reconstrucció immediata segons les directrius que la normativa estableixi, pel seu cas, en la fitxa individualitzada.
- c) Treballs de recol·locació d'elements ornamentals, decoratius i històrics (escuts heràldics, plaques, etc...) formant part del nou projecte d'intervenció que es desenvolupi en el mateix indret.
- d) En qualsevol cas, abans de la intervenció caldrà realitzar un informe patrimonial tal i com es descriu en l'apartat explicatiu del nivell de protecció.

Article 34. Intervencions admeses en els ambients i fronts edificatoris

1. En el cas d'ambients i fronts edificatoris, on s'estableixi que un immoble precisa de l'**adequació ambiental**, a part de les indicacions prescrites en la fitxa corresponent del Catàleg, s'admetran els següents tipus d'intervenció:

- Obres de reforma parcial, siguin majors o menors, sempre d'acord amb els tipus edificatoris definits i les condicions generals d'edificació.
- Obres de rehabilitació on calgui, d'acord amb l'esperit de la protecció en cada cas, per adequar, millorar o actualitzar les condicions d'habitabilitat, amb el manteniment de les característiques tipològiques de l'element, tot i incorporar nous possibles usos.

- Obres de deconstrucció parcial que permetin la reconstrucció immediata segons les directrius que la Normativa estableix, pel seu cas, en la fitxa individualitzada.
- Obres d'ampliació parcial, sempre que ho permeti la normativa urbanística derivada del planejament general i/o derivat.
- També es permet la substitució de l'edificació, sempre d'acord amb la normativa urbanística derivada del planejament general i/o derivat.

Article 35. Adaptació funcional a les normatives sectorials

1. S'admetrà les actuacions d'adaptació de l'edifici a les condicions exigides per normatives sectorials per al desenvolupament adequat de l'ús preexistent o per a restituir l'ús original, especialment quan sigui el d'habitatge.
2. Les actuacions que tendeixen a millorar l'accessibilitat es consideren de caràcter prioritari.
3. L'adaptació haurà de ser respectuosa amb els valors patrimonials de l'element, que en cap cas podran quedar desvirtuats o compromesos de manera severa.
4. La Comissió Municipal del Patrimoni Cultural (CMPC) valorarà les actuacions d'adaptació funcional en l'àmbit d'aquest Pla especial urbanístic.
5. Adequació ambiental.
 - a. Les edificacions protegides amb nivell de protecció integral o parcial emplaçats al sòl no urbanitzable, han de regularitzar l'estat administratiu de l'aprofitament pel qual s'abasteixen en cas de no disposar de la corresponent inscripció.
 - b. Les edificacions protegides amb nivell de protecció integral o parcial emplaçats al sòl no urbanitzable, han de disposar de la corresponent autorització d'abocament, o alternativament, d'un sistema d'abocament legalment admès.
 - c. Per a les edificacions protegides amb nivell de protecció integral o parcial emplaçades en zona inundable, en els corresponents projectes d'obres que tinguin per objectiu una intervenció global de l'edifici, caldrà incorporar les actuacions necessàries per tal de protegir-los.
 - d. Les edificacions protegides amb nivell de protecció integral o parcial emplaçats al sòl no urbanitzable, han de regularitzar l'estat administratiu de l'aprofitament pel qual s'abasteixen en cas de no disposar de la corresponent inscripció.
 - e. Amb caràcter general, per poder realitzar obres en elements catalogats situats en zona de policia de lleres (100m), cal disposar de la corresponent autorització prèvia de l'ACA, a menys que el corresponent Pla d'Ordenació Urbana, d'altres figures d'ordenament urbanístic o plans d'obres de l'Administració, haguessin estat informats per l'ACA i hagueren recollit les oportunes previsions formulades a l'efecte (article 78.1 RDPH). En tot cas, s'estarà al previst als articles 52 a 54, 78 i 79 del RDPH. Per les actuacions en zona de Domini Públic Hidràulic, caldrà disposar en tots els casos de l'autorització expressa de l'ACA per a l'execució de les mateixes.
 - f. Qualsevol actuació associada a béns catalogats emplaçats zona inundable, haurà de complir amb els Criteris d'Intervenció en Espais Fluvials redactat per l'Agència catalana de l'Aigua.

Article 36. Normativa relativa als entorns de protecció

1. Les fitxes dels elements catalogats poden establir un entorn de protecció, espai en el qual les intervencions resten subjectes al que determina aquest article.

2. Les mitgeres que formin part de l'entorn d'un element seran tractades com a façanes en allò referent a acabats.
3. Els edificis que formin part de l'entorn d'un element s'ajustaran, en la mesura que sigui possible, en alçada, composició, materials, textura i color en relació a l'edifici catalogat.
4. No obstant els dos apartats precedents, no es podrà superar l'alçada reguladora màxima ni el nombre de plantes que fixi el planejament urbanístic.
5. En tot cas hom remetrà en allò establert en la normativa específica de cada element contemplada en la fitxa de protecció.
6. La normativa específica de cada entorn ve determinada en la corresponent fitxa de protecció de l'element al qual afecta l'entorn.
7. Les façanes que formin part al mateix temps d'un entorn i d'un ambient catalogat compliran aquesta normativa de l'entorn sense perjudici de la normativa dels ambients.
8. En tot cas, l'adequació que s'exigeix en l'entorn d'elements catalogats ha d'evitar solucions falsament mimètiques i, pel contrari, buscar propostes arquitectòniques que no distorsionin la percepció de l'objecte de protecció ni el desmereixin en virtut de tractaments poc curosos o cridaners.
9. Les intervencions a l'espai públic hauran de tenir en compte la visualització dels elements protegits
10. En els casos de BCINs que tinguin determinat un entorn de protecció en l'acta de la seva declaració, aquest entorn preval sobre la present normativa en cas de confusió o contradicció.

Article 37. Normativa d'aplicació a les botigues i comerços catalogats

Les botigues o establiments singulars inclosos en el catàleg, gaudeixen d'una especial protecció en virtut dels seus valors patrimonials que són recollits específicament a la fitxa respectiva. En alguns casos es protegeixen únicament elements de la façana (rètols, esgrafiats, decoracions, ornamentacions o cartells); en d'altres els aparadors originals exteriors; un tercer cas és l'ambientació interior que recull, tant elements estructurals (arcs, voltes,...), decoratius o d'altres singulars que formen part de l'estructura configuradora de l'establiment i/o els béns mobles associats a la seva funció original i que són valorats com a elements singulars en el patrimoni cultural i social de Manresa. En cada cas el grau de protecció vindrà determinat pel que s'indica a la fitxa individual del catàleg.

Article 38. Normativa d'aplicació als refugis catalogats

Els refugis de la Guerra Civil com elements que formen part de la memòria democràtica de Manresa, resten subjectes a les determinacions contingudes a llurs fitxes de protecció i, per tant, són objecte de protecció amb la voluntat que puguin representar espais singulars amb finalitat divulgadora. Tota la seva configuració estructural, accessos, materials, símbols, rètols i grafits originals, resten protegits.

Article 39. Normativa d'aplicació als elements en sòl no urbanitzable

Els elements patrimonials dins l'àmbit del sòl no urbanitzable (camins tradicionals, barraques, tines, marges i altres construccions de pedra en sec, així com altres tipologies edificatòries considerades, gaudiran d'especial protecció al formar part del patrimoni cultural, principalment dins de la vessant antropològica i paisatgística de Manresa. Les mesures de

protecció seran reflectides, individualment o com a conjunt, en les respectives fitxes del catàleg.

CAPÍTOL 5. NORMATIVA PARTICULAR DELS AMBIENTS I FRONTS CATALOGATS

Secció 1a. Disposicions comunes dels ambients i fronts catalogats

Article 40. Definició

Comprèn les disposicions referents als elements del Catàleg d'interès històric urbanístic - carrers, places i façanes de la ciutat- que per llur característiques físiques, d'imatge, d'origen, edificació o funcionals constitueixen part del patrimoni de la ciutat, sent el reflex de l'evolució urbana i l'expressió d'una visió paisatgística singular de l'actual caràcter de Manresa.

Article 41. Objectius

L'objectiu de la catalogació i normativa d'aquests ambients i fronts catalogats és el de determinar els àmbits d'actuacions i regular les intervencions que s'esdevinguin, preservant-hi els valors de conjunt, tipològics, urbanístics i paisatgístics que els caracteritzen com a tals.

Article 42. Delimitacions d'ambients

1. Els ambients estan constituïts pels carrers i/o places, conjunt d'edificacions constitutives d'un front edificatori i altres conjunts que puguin estar definits en els plànols normatius i a les fitxes corresponents.
2. En cas de presència d'edificis o elements catalogats, prevaldrà allò establert en la fitxa corresponent del Catàleg quan sigui contradictori a l'establert en la regulació particular dels ambients i fronts catalogats.

Article 43. Àmbits d'actuació

Als efectes d'aquesta normativa, es defineixen els següents àmbits de protecció:

1. **Ambients:** espais urbans edificats constituïts pel conjunt patrimonial de les façanes que conformen les construccions consecutives de dos fronts oposats d'un mateix carrer, entre dues o més travessies contigües, així com de places, placetes i altres indrets en àmbit urbà o periurbà considerats.

En els ambients es consideren dos components:

- a) Les façanes: constituïdes pel pla vertical definit per la rasant, amb tots els elements tècnics i arquitectònics, el vestíbul d'accés a les escales comunitàries i les parts públiques accessibles dels locals comercials de planta baixa.
- b) Els carrers o les places: constituïdes pel pla definit per les rasants, els elements d'urbanització i l'ús quant a tipus de circulació.

2. **Fronts edificatoris:** espais urbans constituïts pel conjunt patrimonial de les façanes d'un únic front de carrer entre dues o més travessies contigües o d'un front de plaça, sense incloure les altres que puguin enfrontar-se o que puguin establir-se lateralment.
3. **Façana de la ciutat:** espai urbà constituït pel pla vertical que forma el conjunt edificatori paisatgístic i patrimonial, davants o darreres, definit per les visuals des del riu Cardener.

Article 44. Caràcter de les intervencions sobre els àmbits protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat

3. Les intervencions sobre els àmbits protegits vindran regulades amb caràcter preceptiu per les disposicions de la secció segona d'aquest capítol i per la normativa específica continguda a la fitxa de protecció de cada ambient o front. En cas de discrepància preval la normativa específica.
4. Les intervencions sobre l'àmbit de carrer o plaça vindran regulades amb caràcter indicatiu pels criteris establerts a la secció tercera d'aquest capítol, segons les propostes enunciades a la fitxa de protecció de cada ambient (propostes d'actuació).
5. Les intervencions sobre l'àmbit de façana de la ciutat vindran regulades amb caràcter preceptiu pel que estableix la secció quarta d'aquest capítol.
6. No obstant, en casos especials s'admetran variacions respecte al caràcter preceptiu dels apartats anteriors, sempre i quan es justifiqui, per raons tècniques, les solucions proposades.

Article 45. Actuacions sobre els àmbits protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat

1. Podran realitzar-se obres de reparació, reforma i ampliació en els edificis compresos en ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat, sempre que mantinguin les característiques físiques i funcionals, i d'acord amb llur normativa particular i fitxes de protecció.
2. Les façanes dels ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat podran ser enderrocades o desmuntades parcial o totalment si el promotor ha obtingut de manera prèvia o simultània llicència de nova construcció per tal d'assegurar la conservació de l'ambient o front edificatori en els termes que indiqui la fitxa corresponent.
3. Podran realitzar-se obres d'urbanització i instal·lacions tècniques en els espais públics (carrers, places) sempre que s'observin els criteris per a obres d'urbanització que figuren a la normativa particular dels ambients i fronts.
4. En tot cas, les intervencions en les façanes hauran d'incloure l'adequació ambiental si així ho estableix la fitxa. No s'exigirà l'adequació ambiental en el cas d'actuacions subjectes a llicència municipal d'obres menors a l'interior de l'edificació.

Article 46. Paràmetres de regulació sobre els àmbits protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat

Les intervencions sobre els àmbits protegits es regularan (o conduiran), segons l'àmbit d'actuació, pels següents paràmetres:

1. Àmbit de façana:

- Plantes baixes
- Forats
- Balcons (cossos en volada oberts)
- Coronació
- Materials
- Color
- Rètols i anuncis

2. Àmbit de carrer o plaça:

- Ús viari
- Pavimentació
- Instal·lacions urbanes
- Enllumenat
- Mobiliari urbà
- Directrius urbanístiques

3. Àmbit de façana de la ciutat:

- Parcel·lació
- Cobertes
- Façanes:
 - Composició
 - Materials
 - Color
 - Mitgeres
 - Rètols i anuncis
- Jardins o patis de parcel·la

Secció 2a. Regulació de les façanes dels ambients i fronts catalogats

Article 47. Criteris d'intervenció

Per tal de procedir a una intervenció de nova planta, de rehabilitació integral o ampliació en els edificis inclosos dins d'ambients i/o fronts edificatoris catalogats i que no gaudeixin d'una protecció integral, parcial o ambiental, s'hauran de tenir presents els següents objectius:

1. Anàlisi històrica de l'evolució tipològica, urbana o rural de l'ambient o front considerat.
2. Estudi de la composició i tipologia de les façanes que conformen l'ambient o front edificatori urbà protegit.
3. Formulació d'una proposta arquitectònica d'intervenció, que pot ser integradora o diferenciada, en virtut dels criteris que s'expressen en les respectives fitxes dels ambients o fronts en el catàleg.

Tots els projectes hauran de passar per la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural.

Altrament, es tindran en compte les disposicions que s'esmenten en els articles posteriors.

Article 48. De les plantes baixes

1. Determinació de l'alçada lliure

- a) En el cas de coincidència de l'alçada lliure de la planta baixa en les edificacions colindants de caràcter tradicional o antigues, es prendrà aquesta com l'alçada lliure de la nova edificació.
- b) En el cas de no coincidència de l'alçada lliure de la planta baixa en les edificacions veïnes de caràcter tradicional o antigues, es prendrà la mitja de les esmentades alçades com alçada lliure de la nova edificació.
- c) En el cas de què, de l'aplicació dels anteriors criteris, esdevingui una alçada lliure de la planta baixa que no estigui compresa en els límits establerts per l'article 112.2.E de la Normativa del Pla General, es prendrà com alçada lliure de la nova edificació la determinada per la mitja de les alçades de les plantes baixes del tram de carrer, entenent com a tal el pla d'edificacions comprès entre dues travessies successives.

2. Tractament

El tractament de material i color en les plantes baixes serà similar al de la resta de l'edifici, no permetent-se aplacats que desvirtuin els materials característics propis de la tipologia original d'aquests edificis.

3. Utilització de l'arc

- a) En les obres de reforma, si existeix un arc o altre element estructural propi de la tipologia original, aquest s'haurà de mantenir.
- b) Podrà utilitzar-se l'arc de mig punt o rebaixat en els forats de façana quan hi hagi preexistències a l'ambient de referència que així ho aconsellin.

4. Relació buit-ple

- a) A les plantes baixes haurà de predominar en superfície el ple sobre el buit, el mur sobre el forat.
- b) En obra nova l'amplada de les obertures en planta baixa ha de resultar harmònica amb la composició de tota la façana.

5. Botigues i locals comercials

En el cas de no disposar d'una fitxa específica de catàleg, en aquests establiments on puguin aparèixer altres elements derivats de l'estructura original de l'edifici, amb valor patrimonial, es podran mantenir les solucions atípiques o fora de norma quan l'antiguitat i/o la qualitat dels mateixos ho justifiqui.

6. Marquesines i veles

- a) No s'admeten marquesines fixes.
- b) S'admeten veles als carrers de més de 4 m. d'amplada, sempre i quan siguin plegables, no sobresurtin més d'un quart de l'amplada del carrer ni més de 2 m., amb una extensió màxima de 3 m.
- c) En algun cas s'admet la vela fixa, de material lleuger, integrada dins el forat i que no sobresurti més d'1 m.

7. Aparadors

- a) Els aparadors no sobresortiran del pla de façana, exceptuant els elements descrits dins la fitxa de catàleg d'una botiga o establiment singular.
- b) Els aparadors i accessos a locals comercials, en contacte directe amb l'exterior, hauran de tractar-se de manera que s'integrin a l'ambient on estan situats.

Article 49. Dels forats

1. Eix de composició
 - a) Com a llei fonamental es mantindrà la simetria en cadascun dels eixos verticals de composició.
 - b) Les obertures i forats de les plantes pis hauran de trobar-se centrades en l'eix vertical des de la planta baixa.
 - c) Predominarà la composició vertical sobre la horitzontal.
2. Balcons i finestres
 - a) Els elements de forat a utilitzar a les plantes pis són els balcons i finestres. El predomini de l'un sobre l'altre es justificarà en relació a les preexistències del tram de carrer.
 - b) S'admet la utilització de la galeria coberta a l'última planta en els carrers Escodines i Sant Bartomeu.
3. Brancals i llindes
 - a) En els forats s'emfatitzaran els brancals i les llindes mitjançant recursos arquitectònics adients a l'entorn (material o color).
 - b) En les obres de reforma es mantindran els existents, si són els originals de l'edifici.
4. Persianes
 - a) S'utilitzarà preferentment la persiana enrotllable de cordill, admetent-se altres tipus sempre i quan sigui en tots els forats d'una mateixa façana i s'adapti al caràcter general de l'ambient.
 - b) Les substitucions de les actuals persianes hauran d'ésser mimètiques, o realitzar-se d'una manera conjunta per a tots els forats d'una mateixa façana.
5. Distància de separació a la mitgera

Els forats hauran d'estar separats de la mitgera una distància mínima de 60 cm. (seixanta centímetres), àdhuc els de la planta baixa.

Article 50. Dels balcons (cossos volats oberts)

1. Baranes

En el cas de reforma o substitució d'un edifici existent amb balcons amb baranes de ferro, aquestes es reutilitzaran com a tal, quan aquesta solució sigui la predominant en el mateix tram de carrer i el seu estat de conservació ho permeti.
2. Volada decreixent

En cas de predomini de balcons en carrers d'amplada menor o igual a 6 metres, en la composició d'una façana, i de coincidència de balcons a les plantes en una mateixa vertical, la volada dels balcons haurà d'ésser decreixent en el sentit ascendent de la façana. En cap cas serà superior a 40 cm., que es reduiran a 20 cm. En els trams de carrer d'amplada inferior a 4 metres.
3. Balcons de servei.

Els balcons de cuina i safareig no demostraran en llur tractament usos diferents als altres balcons de la façana.

Article 51. De la coronació

1. Determinació de l'alçada de la façana
 - a) En tot cas es respectarà el nombre de plantes fixat en el Pla General.
 - b) L'alçada de la façana vindrà determinada per la mitja de les façanes colindants de caràcter tradicional o antigues, sense superar l'alçada establerta pel Pla General, excepte en els casos que aquesta s'hagi d'enrasar amb les edificacions colindants per tal d'aconseguir la continuïtat de la cornisa. A tal efecte es podran utilitzar diverses solucions com a elements de cornisa, ornamentals o de remat, segons la importància que tinguin en el context del carrer. Per darrere d'aquests elements es podran utilitzar espais amb superfícies complementàries al sostre residencial i comercial (instal·lacions, safareig, estenedors).
2. Cornisa
 - a) L'element de coronació d'ús obligatori serà la cornisa, amb una volada mínima de 20 cm. (vint centímetres).
 - b) En les façanes amb igual alçada que les de les veïnes, la cornisa serà contínua. En els altres casos es tractarà com a façana la part de la mitgera que quedi vista.
3. Canaló

S'admet el canaló vist i el baixant de pluvials per la façana allà on sigui un element utilitzat en la majoria de les façanes del tram de carrer.
4. Baranes

S'admet la barana calada amb elements verticals de ferro o d'obra quan sigui una solució de coronació utilitzada en altres façanes dels edificis del tram de carrer.
5. Mitgeres.

Les mitgeres que hagin de quedar vistes es tractaran, en material i color, igual que la façana.

Article 52. Dels materials

1. Materials permesos
 - a) Serà d'aplicació general l'arrebossat i l'estucat, o solucions similars, així com l'aplacat de pedra.
 - b) La utilització d'aquests materials a les façanes serà homogènia.
2. Altres materials

Els detalls poden ser de material lliure, respectuosos amb el conjunt i mantenint la homogeneïtat del conjunt de la façana.
3. Materials no permesos

No s'admeten expressament els marcs brillants d'alumini o acer a la fusteria de les obertures o a les baranes, els sòcols i revestiments ceràmics, ni el totxo vist utilitzat com a tractament global de la façana.

Article 53. Del color

És d'aplicació directa l'Ordenança municipal sobre intervenció arquitectònica en façanes del Nucli Antic de Manresa (BOP de 31.3.2003).

Article 54. Dels rètols i anuncis

1. Els rètols i anuncis en els ambients catalogats estaran subjectes al present article segons la situació que s'especifica a la fitxa de protecció de cada ambient.

2. S'estableixen les següent limitacions i condicions:

a) Situació I:

La constitueixen els rètols i anuncis paral·lels al pla de façana de l'edifici amb les següents condicions:

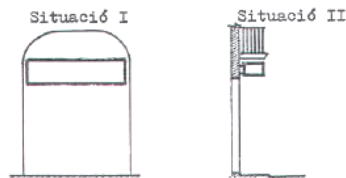
- Estar integrats i composts en els forats de la planta baixa.
- L'alçada o amplada màximes serà de 0,50 m.
- La superfície màxima ocupada serà de 1,50 m².
- Poden ésser de caixó o de lletres soltes.

b) Situació II:

La constitueixen els rètols i anuncis volats respecte del pla de façana de l'edifici amb les següents condicions:

- Estar composts i situats als sotabalcans.
- L'alçada màxima serà de 1 m i sempre que no voli més que el cos sortint.
- La volada no podrà sobrepassar la del balcó.

3. Es prohibeixen els rètols i anuncis correguts que es sobreposin als forats de façana i els suportats per balcons si no són invisibles quan estan apagats (anuncis de neó o similars).
4. Els rètols i anuncis existents en el moment de l'aprovació d'aquest Pla Especial queden exclosos d'aquest article, però hauran d'adaptar-se al mateix dins d'un període màxim de 10 anys, a partir de la seva publicació.
5. L'Ajuntament de Manresa podrà fer extensiu aquest article fora de la zona afectada pels ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat catalogats.
6. Les situacions expressades en el present article es representen gràficament en el següent esquema:

Secció 3a. Regulació específica de la façana de la ciutat

Article 55. Àmbit

1. La façana de la ciutat, tal i com s'esmenta en l'Article 43 apartat 3, és constituïda pel pla vertical que forma el conjunt edificatori paisatgístic i patrimonial, davants o darreres, definit per les visuals des del riu Cardener.
2. La façana de la ciutat conté un subàmbit a l'entorn de la Cova.

Subsecció 1a. Regulació específica de la façana de la ciutat a l'entorn de la Cova

Article 56. Pla especial urbanístic

Al subàmbit de la façana de la ciutat a l'entorn de la Cova són d'aplicació les determinacions del Pla especial urbanístic per a la regulació paisatgística de les edificacions de la façana sud de Manresa a l'entorn de la Cova de Sant Ignasi des de la Via de Sant Ignasi fins al carrer del Peix, aprovat definitivament per acord de la Comissió Territorial d'Urbanisme de la Catalunya Central de 15 de desembre de 2009.

Subsecció 2a. Regulació genèrica de la resta de la façana de la ciutat

Article 57. De la parcel·lació

1. Es mantindrà la parcel·lació existent quan aquesta respongui a les dimensions del tipus de parcel·la predominant en el sector.
2. En el cas de reparcel·lació o fusió de parcel·les, es mantindrà la composició de les façanes segons la parcel·lació predominant en el sector.

Article 58. De les cobertes

1. Les cobertes seran a dues vessants, amb un pendent màxim del 30%, o planes (coberta a la catalana).
2. El carener serà paral·lel a les façanes.
3. El tipus de teula serà de ceràmica, de color d'argila.
4. Les cobertes inclinades tindran una volada màxima de 40cm.
5. No es permeten cossos sortints per damunt de la teulada, excepte xemeneies i antenes.

Article 59. De les façanes

1. Composició

En general a totes les façanes que constitueixen la façana de la ciutat seran d'aplicació els següents criteris compositius:

- a) Es seguiran eixos de composició vertical.
- b) La proporció dels forats principals (els que no són de servei) guardarà relació amplada – alçada entre 1 – 1,5 i 1 – 2.

- c) En els forats només s'hi admet la barana, la fusteria o la persiana. El tipus d'aquests elements serà el que predomini en el sector.
- d) El tractament global de la façana serà homogeni respecte el conjunt del sector.

En particular a les façanes posteriors, darreres dels carrers Arbonés, Vallfonollosa, Sant Bartomeu, Santa Clara Vella i Nou de Santa Clara, seran d'aplicació els criteris següents:

- a) Predominarà el buit sobre el ple.
- b) Les façanes seran planes, no admetent-se els cossos en volada.
- c) El tipus de forat predominant serà la galeria, admetent-se també balconeres i finestres.

En particular a les façanes a carrer, Plaça de la Reforma, carrer Codinella, Vial de Sant Ignasi i Camí de la Cova, seran d'aplicació els criteris següents:

- a) S'admet el balcó com a element compostiu amb volada màxima de 40 cm., però no podrà ésser corregut.
- b) S'admet la relació amplada – alçada de forat entre 1 – 1 i 1 – 2.

2. Materials

En general serà d'aplicació l'article 54 d'aquesta Normativa.
Els materials d'acabat seran els que predominin en cada sector:

- Les persianes seran enrotllables, preferentment de cordill.
- A les façanes posteriors les baranes seran de ferro amb barrots verticals.
- Les parts massisses s'acabaran arrebossades i pintades o estucades.

3. Color

S'ajustarà a les determinacions de l'Ordenança municipal sobre intervenció arquitectònica en façanes del nucli antic de Manresa (BOP de 31.3.2003).

4. Mitgeres

Les mitgeres que hagin de quedar vistes es tractaran, en material i color, igual que la façana corresponent a l'ambient.

5. Rètols i anuncis

- a) No s'admeten a les façanes posteriors.
- b) A les façanes a carrer s'admeten les situacions I i II de l'Article 54 d'aquesta Normativa.

CAPÍTOL 6. NORMATIVA PARTICULAR DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I PALEONTOLÒGIC

Article 60. Objecte

És objecte d'aquesta normativa particular:

1. Identificar les àrees d'interès arqueològic, paleontològic i geològic que són objecte de protecció d'aquest Pla especial urbanístic.
2. Definir les categories de protecció d'aquestes àrees esmentades en l'apartat primer.

3. Regular les intervencions que puguin afectar les àrees arqueològiques, geològiques i paleontològiques.
4. Definir els procediments que permetin garantir l'estudi i la preservació, si s'escau, de les restes d'interès arqueològic, geològic i paleontològic en el territori d'aplicació d'aquest Pla especial urbanístic.

Article 61. Classificació i Protecció

1. El patrimoni arqueològic es classifica en Zones d'Expectativa Arqueològica (ZEA) i Jaciments. S'entén com a ZEA aquella àrea amb evidències materials o documentals suficients per suposar-hi la presència de possibles restes arqueològiques. S'entén com a jaciment aquella àrea on s'ha intervingut amb el mètode arqueològic per identificar i documentar unes restes.
2. El patrimoni paleontològic i geològic es classifica en Zones d'Expectativa Paleontològica o Geològica (ZEPG).
3. A efectes de protecció, ZEA, ZEPG i jaciments tenen la consideració de Béns de Protecció Urbanística i les restes tenen una protecció documental sempre que el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya no determini el contrari.

Article 62. Regulació de les intervencions a les Zones d'Expectativa Arqueològica i Paleontològica o Geològica (ZEA i ZEPG)

1. Les intervencions sobre el patrimoni arqueològic, geològic i paleontològic es regiran per les disposicions legals i reglamentàries específiques, sens perjudici del que estableixen els articles següents.
2. En cas d'intervenció urbanística i/o arquitectònica en Zones d'Expectativa Arqueològica i Paleontològica o Geològica (ZEA i ZEPG), es faran les tasques de prospecció i controls que es determinen al Decret 78/2002 del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.
3. En el procediment de concessió de llicència d'enderroc, reforma, rehabilitació o gran rehabilitació que afecti a planta baixa o soterrània, o nova edificació i en projectes d'urbanització situats en Zones d'Expectativa Arqueològica i Paleontològica o Geològica (ZEA i ZEPG), els serveis tècnics municipals emetran informe en el qual es proposarà l'adopció de les mesures conduents a assegurar la identificació i documentació de les eventuais troballes. Aquestes mesures hauran de ser assumides per part del promotor de l'obra, sigui públic o privat, com a condició per l'atorgament de la llicència. Les mesures poden consistir en prospeccions, controls i excavacions arqueològiques o altres intervencions arqueològiques de tractament de restes i hauran de comptar amb l'autorització del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (sempre segons el Decret 78/2002).
4. En el tràmit de concessió de la llicència es facilitarà la visita de la finca per part dels tècnics municipals per procedir a redactar l'informe pertinent.
5. Durant l'execució dels treballs d'enderroc, moviment de terres i altres actuacions en el subsòl, els tècnics municipals de cultura podran efectuar-ne el seguiment in situ als efectes d'assessorar la propietat i la direcció facultativa en ordre a la conservació del patrimoni arquitectònic i arqueològic.

Article 63. Troballes fortuïtes

1. Si durant el desenvolupament d'obres públiques o privades es descobrís restes arqueològiques o paleontològiques el/la promotor/a i la direcció facultativa de l'obra són responsables solidaris de les obligacions de paralitzar immediatament els

treballs, prendre les mesures adequades per a la protecció de les restes i comunicar el descobriment a l'Ajuntament de Manresa i a la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en un termini màxim de 48 hores (segons el Decret 78/2002).

2. Els treballs es mantindran suspesos durant el termini i condicions que estableix la normativa del patrimoni arqueològic i paleontològic.

DISPOSICIÓ DEROGATÒRIA

Rest a derogat el Pla Especial de Protecció del Patrimoni Històric Arquitectònic i Ambiental de Manresa, aprovat definitivament per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona en sessió de 23 de gener de 1985.

NORMATIVA. Índex de contingut

CAPÍTOL 1. NATURALES I ABAST DEL PLA ESPECIAL	1
Article 1. Marc normatiu	1
Article 2. Objecte	1
Article 3. Contingut	2
Article 4. Àmbit territorial	2
Article 5. Vigència	2
Article 6. Modificació i complementació	3
Article 7. Béns catalogats	3
Article 8. Interpretació	3
CAPÍTOL 2. DESENVOLUPAMENT DEL PLA ESPECIAL	3
Article 9. Competència	3
Article 10. Instruments	4
Article 11. Actuació administrativa	4
Article 12. Activitats de l'Ajuntament quant a les iniciatives dels particulars	4
Article 13. Comissió Municipal del Patrimoni Cultural	5
CAPÍTOL 3. DISPOSICIONS GENERALS.....	5
Article 14. Descripció dels tipus dels béns catalogats	5
Article 15. Categories de protecció dels béns catalogats.....	6
Article 16. Nivells de protecció dels béns catalogats.....	6
Article 17. Correspondència entre categories i nivells de protecció	7
Article 18. Actuacions sobre l'ús i activitat o les instal·lacions.....	7
Article 19. Regulació de les intervencions en les actuacions dels particulars	7
Article 20. Drets de tempteig i retracte sobre utilatge dels comerços catalogats	7
Article 21. Règim disciplinari	8
Article 22. Sol·licitud d'informació urbanística.....	8
Article 23. Sol·licitud de llicència per intervencions en elements catalogats. Documentació mínima	8
Article 24. Documentació mínima per les intervencions als entorns dels elements catalogats.....	9
Article 25. Documentació mínima per les intervencions als ambients i fronts catalogats.....	10
Article 26. Disposicions sobre obres menors.....	12
Article 27. Consideracions sobre les instal·lacions urbanes	12
CAPÍTOL 4. NORMATIVA PARTICULAR DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC CATALOGAT INDIVIDUALMENT	13
Article 28. Àmbit d'aplicació	13
Article 29. Objecte	13
Article 30. Conceptes arquitectònics expressats en la redacció de les fitxes del Catàleg	13
Article 31. Definició del tipus d'intervenció.....	14
Article 32. Tipus d'intervenció en els béns immobles catalogats.....	16
Article 33. Intervencions admeses en els béns catalogats individualment en funció del nivell de protecció	17
Article 34. Intervencions admeses en els ambients i fronts edificatoris	18
Article 35. Adaptació funcional a les normatives sectorials.....	18
Article 36. Normativa relativa als entorns de protecció	18

Article 37. Normativa d'aplicació a les botigues i comerços catalogats	19
Article 38. Normativa d'aplicació als refugis catalogats	19
Article 39. Normativa d'aplicació als elements en sòl no urbanitzable 19	

CAPÍTOL 5. NORMATIVA PARTICULAR DELS AMBIENTS I FRONTS CATALOGATS

Secció 1a. Disposicions comunes dels ambients i fronts catalogats

Article 40. Definició	20
Article 41. Objectius	20
Article 42. Delimitacions d'ambients.....	20
Article 43. Àmbits d'actuació	20
Article 44. Caràcter de les intervencions sobre els àmbits protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat	21
Article 45. Actuacions sobre les ambients protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat.....	21
Article 46. Paràmetres de regulació sobre els àmbits protegits: ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat	21

Secció 2a. Regulació de les façanes dels ambients i fronts catalogats.....

Article 47. Criteris d'intervenció	22
Article 48. De les plantes baixes	23
Article 49. Dels forats	24
Article 50. Dels balcons (cossos volats oberts)	24
Article 51. De la coronació	25
Article 52. Dels materials.....	25
Article 53. Del color	26
Article 54. Dels rètols i anuncis.....	26

Secció 3a. Regulació específica de la façana de la ciutat

Article 55. Àmbit.....	27
------------------------	----

Subsecció 1a. Regulació específica de la façana de la ciutat a l'entorn de la Cova

Article 56. Pla especial urbanístic	27
---	----

Subsecció 2a. Regulació genèrica de la resta de la façana de la ciutat

Article 57. De la parcel·lació	27
Article 58. De les cobertes	27
Article 59. De les façanes.....	27

CAPÍTOL 6. NORMATIVA PARTICULAR DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I PALEONTOLÒGIC.....

Article 60. Objecte.....	28
Article 61. Classificació.....	28
Article 62. Regulació de les intervencions a les Zones d'Expectativa Arqueològica i Paleontològica o Geològica (ZEA i EPG).....	29
Article 63. Troballes fortuïtes	29

DISPOSICIÓ DEROGATÒRIA.....

ESTUDI ECONÒMIC I FINANCER

L'estudi econòmic i financer estableix la capacitat de l'Ajuntament de Manresa per portar a terme les actuacions de les quals n'és responsable en la seva execució.

La finalitat del present estudi econòmic i financer és determinar la viabilitat del Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, geològic i paisatgístic de Manresa (PEUPM) en funció dels recursos financers que es disposen per a la seva execució.

Delimitació de les actuacions

En el desenvolupament normatiu del PEUPM no hi ha previsió d'adquisició de sòl, tampoc de sòls a urbanitzar, ni despeses derivades d'altres conceptes. Per tant, no resulta necessari l'estudi econòmic i financer. En aquest sentit, no es preveu despesa econòmica correcte desplegament d'aquest document urbanístic és nul.

Les actuacions que es puguin derivar, directe o indirectament, per l'aplicació del PEUPM i que comporten inversió vindran referides, majoritàriament, per l'aplicació del Pla General vigent.

Així, el PEUPM no planteja cap actuació pública que comporti una despesa municipal més enllà de les pròpies de la despesa corrent. No obstant caldria considerar una partida pressupostària addicional anual que cobris la despesa previsible pel funcionament de la Comissió Municipal del Patrimoni Cultural de Manresa (CMPM), a partir del moment de la seva creació. La constitució d'aquesta CMPM i la regulació de les funcions detallades i règim de funcionament es durà a terme mitjançant els mecanismes que estableix la legislació sobre règim local, segons es determina a l'article 14 de les Normes. Així, les potencials retribucions derivades de la seva constitució i funcionament periòdic, quedarien regulades pel Reglament de funcionament de l'esmentada CMPM.

Mesures de foment i suport tècnic-financer

L'Ajuntament de Manresa i/o altres administracions públiques podran establir, d'acord sempre amb la disponibilitat pressupostària, accions de col·laboració amb els particulars. Aquestes ajudes podran materialitzar-se mitjançant els aspectes següents:

- La prestació d'assessorament per a la redacció dels projectes i l'execució d'obres de conservació i restauració d'elements protegits, mitjançant el suport de tècnics municipals dels serveis d'urbanisme i de cultura.
- El foment, mitjançant la tramitació i aprovació dels instruments de planejament necessaris, per tal d'afavorir el correcte manteniment i la modernització, adequada i rigorosa, dels edificis catalogats.
- El reconeixement de desgravacions tributàries i fiscals als immobles catalogats, dins els límits autoritzats per la legislació vigent (veure apartat següent Exempcions fiscals). Aquesta reducció anirà vinculada al compromís justificat i acreditat de la voluntat de protecció, conservació i millora del bé patrimonial.
- La possible concessió d'ajuts a aquells propietaris o promotors que assumeixen al seu càrrec les obres i despeses de prospecció arqueològica efectuada sota la coordinació de la Secció de Cultura de l'Ajuntament de Manresa i d'acord amb els corresponents permisos del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
- La instal·lació de medis especials de seguretat o serveis de protecció que garanteixin la conservació dels immobles.

Paral·lelament a les mesures anteriors l'Ajuntament de Manresa i altres administracions públiques competents, d'acord amb el seu pressupost i en l'exercici de les seves competències, podran adoptar mesures de foment i actuació econòmica positiva.

Exempcions fiscals

Les determinacions proposades per aquest PEUPM comporten repercussions en les recaptacions d'impostos amb les següents característiques segons els tipus de catalogació dels béns:

a) Els Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN), segons l'article 59 de la Llei de Patrimoni Cultural Català 9/93 de 30 de setembre, estan exempts de l'IBI, en els termes fixats per la Llei de l'Estat 39/1988, de 28 de desembre, de regulació de les hisendes locals.

Igualment estan exemptes de l'impost sobre construccions, instal·lacions i obres aquelles tinguin per finalitat la conservació, la millora o la rehabilitació.

b) La resta de béns catalogats gaudeixen dels següents beneficis fiscals:

Pel que fa a l'IBI, s'aplica la norma 14 del RD 1020/93, que estableix els coeficients correctors del valor del sòl i de les construccions (coeficient L) per a les finques incloses en catàlegs i plans especials de proteccions: "*fincas afectadas por cargas singulares: En caso de fincas con cargas singulares, por formar parte de conjuntos oficialmente declarados histórico-artísticos o estar incluidas en catálogos o planes especiales de protección, se podrán aplicar los siguientes coeficientes en función del grado de protección:*

Protección integral (protecció integral): *(la naturaleza de la intervención posible es la de conservación; se permiten obras de reparación, restauración, mantenimiento o consolidación de sus elementos).....0,70*

Protección estructural (protecció parcial): *(la naturaleza de la intervención posible es la de cambio de uso o redistribución).....0,80*

Protección ambiental (béns inclosos dins d'ambients, fronts edificatoris i façana de ciutat): *(la naturaleza de la intervención posible es la de renovación por vaciado o sustitución interior incluso la reproducción formal del cerramiento exterior).....0,90*

Este coeficiente no será de aplicación en caso de que se permita su demolición total, aún cuando se impongan a la nueva construcción condiciones tales como acabados exteriores, ritmos de huecos u otras similares".

RESUM DE LES APORTACIONS FETES EN LA JORNADA DE PRESENTACIÓ I DEBAT DEL CATÀLEG I PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI CULTURAL I DEL CATÀLEG DELS ARBRES I ARBREDES DE MANRESA

Centre Cultural del Casino, Manresa 13 de novembre de 2010

Objectiu:

L'objectiu de la jornada ha estat donar a conèixer i incorporar propostes i suggeriments de millora tant al Catàleg i Pla especial de protecció del patrimoni cultural com al Catàleg dels arbres i arbredes de Manresa.

Metodologia:

La jornada constà de dues parts diferenciades:

- a) en una primera part el senyor Antoni Vilanova exposà com s'havia realitzat i sistematitzat la recollida de dades referents al patrimoni cultural de la ciutat i el senyor Josep Torras presentà el catàleg d'arbres i arbredes.
- b) En una segona part s'obrí un torn de preguntes en el qual els participants aprofundiren en diferents aspectes recollits al catàleg i proposaren algunes actuacions a incorporar-hi.

En total participaren a la jornada 35 persones.

Síntesi d'aportacions realitzades:

Tot seguit es recullen les diferents aportacions/ intervencions que es realitzaren amb les respostes que es donaren.

1. Es comenta que en l'exposició del catàleg d'arbres i arbredes no es fa esment dels pins de la piscina municipal i es demana que es conservin
2. En l'aspecte urbanístic es troba faltar una referència més explícita a l'origen pagès i, en concret, del barri de les Escodines. En l'exposició no s'ha presentat cap edifici pagès amb les singularitats pròpies: els baixos per guardar el carro, el primer pis com a vivenda habitual i el segon pis com a assecador.

Resposta: si que hi ha recollits en el catàleg cases menestrals però és veritat que en la breu presentació que s'ha fet no se n'ha parlat. El catàleg en recull d'ubicades davant del casal de les Escodines, al carrer Sant Bartomeu i al carrer Escodines. També es recull un edifici modernista a tocar de la Plaça Sant Ignasi (l'antic forn). Tanmateix, esmentar que, les Escodines queda recollida dins el pla especial com a ambient protegit.

3. Es demana si la fotografia principal que s'ha utilitzat per il·lustrar la presentació que ha fet el senyor Vilanova i en la qual s'hi poden veure elements industrials que actualment ja han desaparegut respon a una visió conservadurista del patrimoni.

Resposta: La imatge vol ser un homenatge al fotògraf Josep Gaspart Serra. S'aclareix que el pla especial no és un document de reivindicació sinó que és un document urbanístic i que els efectes retroactius en patrimoni és difícil que siguin reversibles.

4. La Fàbrica Nova es un element patrimonial important i tot i que ja se n'ha destruït una part important, es demana quina és la solució que es proposa i si es contempla una protecció integral de la nau.

Resposta: La solució que proposa el catàleg parteix de la situació actual. Hi ha un planejament aprovat i la protecció que se li ha donat es parcial, és a dir, les intervencions en els espais interiors tenen un tractament més lliure. Això no vol dir que es malmeti però a l'espai interior si ha de poder actuar, ha de ser viu; ja que és complex adequar un contenidor industrial.

5. Es demana quin és el tractament que s'ha donat al canal dels Panyos. Bàsicament si es conservarà i si tornarà a funcionar.

Resposta: el canal dels Panyos té un tractament d'ambient protegit. Actualment s'hi està treballant per retornar el canal al seu funcionament però per a usos paisatgístics i no per a producció d'energia

6. Es dona importància a les tines? Hi ha constància que dins la ciutat n'han aparegut i s'han destruït, com per exemple a la Via Sant Ignasi o al peu del Puigcardener.

Resposta: les tines es troben dins el catàleg en el capítol d'arqueologia i, per tant, tenen una protecció patrimonial específica. Ara bé, el seu valor d'ambients protegits rau en el seu valor d'imatge externa.

7. Es comenta la paradoxa de la descoordinació entre els diferents agents de la ciutat a l'hora d'actuar a la via pública: d'una banda es protegeixen edificis emblemàtics i de l'altra s'hi planten arbres al davant que, d'aquí a uns anys, no permetran veure l'edifici.

Resposta: és cert que, en algunes situacions, els arbres entren en contradicció amb la imatge d'alguns edificis. Hi ha aspectes contradictoris i caldria resoldre aquest tema.

8. Es demana si la protecció ambiental i la parcial estan clarament definides. També es demana qui decideix que es pot fer i què no es pot fer en temes de patrimoni; i en aquest sentit es reivindica la Carta de Manresa sobre el Patrimoni la qual recull que, a l'hora d'actuar sobre el patrimoni cal una intervenció pluridisciplinària.

Resposta: s'aclareix que la protecció ambiental rau en el valor paisatgístic. Pel que fa a les decisions sobre el patrimoni el pla especial proposa que mitjançant una ordenança es creï una comissió del patrimoni de Manresa amb la funció de valorar les propostes que es plantegin.

9. Es demana per què és tancat el camí que va de la Creu del Tort fins abaix al riu Cardener.

Resposta: S'ha fet un treball de recuperació de l'antic traçat i hi ha una proposta de recuperar aquest itinerari.

10. Hi han interiors de cases molt interessants com ara al carrer Joan XXIII i es demana si estan protegits.

Resposta: Hi ha algunes cases de les quals s'ha valorat la seva inclusió al catàleg. Es comenta que el que si que s'ha mirat de protegir són algunes xemeneies com la dels Docs.

11. Es demana si s'han protegit patis interiors.

Resposta: S'han protegit els jardins en els que es protegeix el bé que hi ha assimilat. Per exemple s'ha protegit el jardí darrere de la casa de l'hospital ja que forma part de l'entorn del bé catalogat; o el jardí de l'Ateneu de les Piques, al carrer Amigant hi ha una casa de la qual es conserven els arcs i es protegeix la zona enjardinada.

També s'aclareix que el planejament ja protegeix directament jardins classificats com a tals.

12. Es demana si la conservació / recuperació de la Central de la Catalana es una cosa en ferm.

Resposta: S'ha signat un conveni amb FECSA/ENDESA per tal de traslladar les actuals oficines del carrer Llusa a la Catalana.

13. Es demana si es contempla protegir restes de fàbriques

Resposta: en l'actual catàleg es protegeixen més elements industrials que en el catàleg del 1985. S'ha volgut recollir en protecció física o documental tot el que s'ha pogut.

14. Es demana si s'ha recollit en el catàleg el patrimoni arqueològic

Resposta: Si que s'ha recollit. Seguint el que determina el model de la llei de patrimoni cultural i el decret d'arqueologia, per cadascun dels elements arqueològics s'ha confeccionat una fitxa en la qual s'hi recull: la ubicació, la identificació del bé, la regulació vigent, l'estat de conservació dels elements i finalment es regula el que es pot fer. El catàleg vol determinar quines són les zones d'expectativa arqueològica per tal de que quan s'hi facin obres es tingui en compte que es probable que es trobin restes arqueològiques i per atnt, es puguin documentar. S'han determinat fins a 17 zones d'expectativa arqueològica i també s'hi han afegit els jaciments que hi han en aquestes zones.

15. Es demana si les es barraques, les tines i les sinies estan totes protegides o només algunes

Resposta: Han estat totes protegides.

16. Es demana si els teixos del costat de la benzinera Petrocat estan recollits al catàleg

Resposta: Si, en la part d'arbredes

17. Es demana si les fites de terme hi estan incorporades

Resposta: Només hi han les de la Sèquia. És una bona proposta que es tindrà en compte. Es demana que si algú pot aportar més informació serà més fàcil poder-les localitzar i incorporar.

18. Es suggereix que les fotografies presentades potser es podrien haver fet sense pancartes i/o tanques d'obres.

Resposta: en el document final del catàleg s'ha procurat incorporar-hi fotografies que dignifiquin el be objecte de protecció.

19. Es demana a través de què es fa la protecció dels topònims

Resposta: La regulació de la toponímia es fa a través de la Generalitat de Catalunya. L'Institut Cartogràfic de Catalunya té un racó de suggeriments per

incorporar toponímia. Tanmateix, s'esmenta que, per part de l'ajuntament, es procura el manteniment de la toponímia tradicional en els noms dels nous espais.

20. Es suggereix que les naus industrials que quedin buides, com ara les de Pirelli, s'acondicionin per situar-hi petits tallers i no deixar que serveixin per especular.

Resposta: No es preveu que es desmantellin les naus de Pirelli. El que s'ha fet és protegir la part de la resclosa i l'edifici de les oficines. A la resta d'edificacions se li ha donat una protecció documental.

21. Es demana si s'ha incorporat al catàleg el monòlit de paisatge de la carretera de Santpedor

Resposta: El tema escultòric no s'ha incorporat de forma expressa al catàleg. Bona part de les escultures són contemporànies i encara es difícil valorar la seva vàlua.

22. Es demana si es protegeix la placa giratòria de la RENFE

Resposta: En l'edifici de l'estació del nord i el seu entorn hi ha d'haver una forta inversió. Se n'ha protegit una part: els valors de l'estació i el seu entorn. D'aquesta manera la placa giratòria hauria de formar part de la protecció.

23. En el cementiri hi ha molts elements que es podrien tenir en compte i es demana si està contemplat de manera global o per elements

Resposta: El cementiri queda catalogat com a recinte. En les fitxes falta incorporar determinats panteons i tombes

24. Es demana com ha quedat la Torre Lluvià

Resposta: En el catàleg del 85 no tenia suficient protecció. Actualment hi ha un contenciós entre els propietaris i l'ajuntament de Manresa per la conservació d'aquest edifici. El catàleg ajudarà a que no es pugui enderrocar.

**LLISTAT D'ASSISTENTS A LA JORNADA DE PRESENTACIÓ I DEBAT DEL
CATÀLEG DEL PATRIMONI CULTURAL I EL CATÀLEG D'ARBRES I
ARBREDES
Dissabte 13 de novembre de 2010**

NOM	ADREÇA	TELEFON
Jaume Espinalt		
Roser Caus		
Jaume Serra		
Antoni Fernandez		
Ramon Prat		
Daniel Murillo		
Leandre Lladó		
Miquel Àngel Alonso		
Trini Capdevila		
Agustí Perramon		
Àngels Mas		
Josep Torras		
Jordi Badia		
Joan Sanchez		
Regió 7		
Joan Ribera		
Ricard Torres		
Lluís Oriols		
Jordi Morera		
Adam Majó		
Alba Alzina		
Xavier Gual		
Lara Ribero		
Josep Lluís Pasta		
Ignasi Perramon		
Lluís Virós		
Xus Perez		
Agnès Farreras		
Oriol Torras		
Judit Camprubí		
Jordi Sala		
Baltasar Corrons		
Montserrat Gibert		